



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

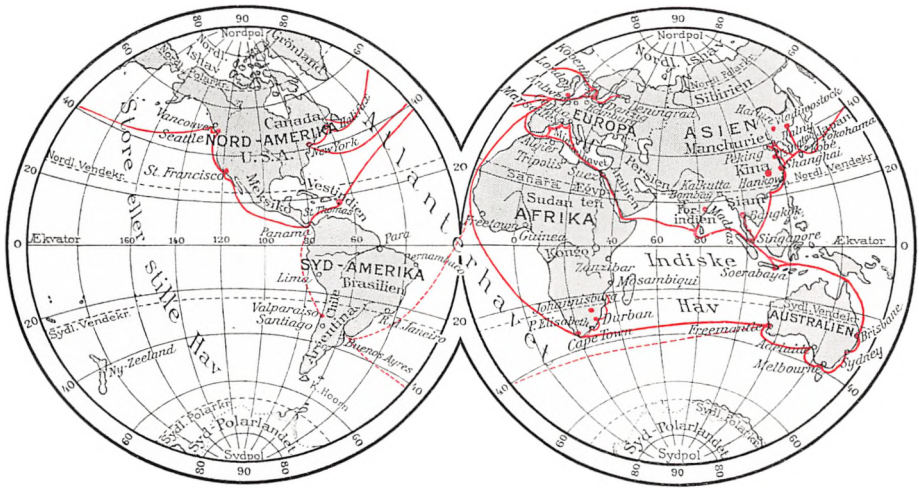
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

UDVIKLING



I 1919 sluttede jeg „Tilbageblik“ saaledes:

„Mit bedste Ønske for Det Østasiatiske Kompagnis Fremtid er, at der indenfor dets Rammer stedse maa udvikles Mænd, som sætter Sagen over Personen, Pligterne over Rettighederne, og som naar til Forstaaelse af, at Jorden ikke er større, end at den kan omspændes af Tankerne, og dens Muligheder udnyttes af stærke Viljer. Saa vil Kompagniet vedblive at gaa fremad og udføre sin kulturelle Gerning overalt i Verden, hvor det følger Gensidighedens uskrevne Love.“

Samtidig med „Tilbageblik“ forfattede jeg et større Værk: „Livs-erindringer“, der ligesom „Tilbageblik“ først blev afsluttet efter Krigens Ophør, fordi Begivenhederne i Krigsperioden greb stærkt ind i mit Liv og medførte en for mig uanet Virksomhed, som er skildret i et omfangsrigt utrykt Værk: „Fremstilling efter Optegnelser i Krigsperioden“. Desuden foreligger der andre Fremstillinger, som er forfattet gennem Aarene, og som navnlig omhandler Forhold i Forbindelse med min Virksomhed og mit Livssyn paa mangeartede andre Forhold.

Nu da jeg i det efterfølgende fortsætter Beretningen om Det Østasiatiske Kompagnis Udvikling siden 1919, kan det være vejledende

at citere lidt af det, jeg har skrevet i „Livserindringer“, som kun er trykt som Manuskript i faa Eksemplarer:

„Livserindringer“ og „Tilbageblik“ supplerer hinanden. En Sammenarbejdelse af Stoffet i dem begge til et enkelt Værk vilde have lettet Forfatterskabet, men derved vilde jeg i Modstrid med mine Følelser og Principper have sammenblandet mit Privatliv med min offentlige Gerning og dertil have afledet Opmærksomheden fra „Tilbageblik“s Formaal. Men da Indholdet af begge Bøger tilsammen er mit Livs Hovedindhold, er mit Forsøg paa at skille Privatlivet ud fra Det Østasiatiske Kompagni og omvendt resulteret i et Kompromis, der som alle Kompromisser er mangelfuldt.“

„Tilbageblik“ er fremstaaet af Grunde, som jeg har anført i Forordet dertil, og navnlig fordi jeg er den eneste, der er i Stand til at give en avtentisk Fremstilling af Det Østasiatiske Kompagnis Tilblivelses- og Udviklingshistorie“.

„Tilbageblik“ kan, hvis Kompagniets Udvikling kræver det, og det gør sig værdigt dertil i Fremtiden, danne Grundlaget for videre historisk Uddybning af Historien om Kompagniet og alle de Erhvervs-virksomheder, som er fremstaaet ved dets Initiativ.“

„Fremstilling efter Optegnelser i Krigsperioden“ er i egentlig Forstand nogle af mine Oplevelser under Krigen, som sammen med en betydelig brevlig og telegrafisk Korrespondance i store Træk giver Krigens Forløb og Følgerne for Danmark i Krigsperioden, men som dog ifølge Sagens Natur i hvert Fald ikke foreløbig kan offentliggøres eller tildels offentliggøres, om dette da nogensinde vil tjene noget godt Formaal.

Alt Menneskeværk har en Begyndelse, ofte af primitiv Art: en Opfattelse gennem Øre eller Øje i Barndommen, Ungdommen eller den modne Alder, som haardnakket har fæstnet sig i Bevidstheden,

kan gennem beslægtede Indtryk og Betragtninger modnes til Handling. Der foreligger en Mulighed. Resultaterne kan ikke beregnes, men en stærk Overbevisning underbygger det moralske Mod, som kræves for at paakalde den nødvendige Interesse. Men for at omsætte Muligheder i Kendsgerninger kræves frem for noget: Viljen til at ville, som avler Evnen til at kunne. Under Arbejdet modnes Evnerne, og Tanker og Handling kædes sammen og frembringer Resultater.

Af Indledningen til „Tilbageblik“ fremgaar det, hvorledes Det Østasiatiske Kompagni, som har udviklet sig til et Verdenserhverv af Rang, begyndte med naive Barndomstanker, som modnedes gennem Begejstring for Danmarks Fortid, skuffede Forventninger, Beundring af, hvad andre Nationer har udrettet i Verden, og stimuleret af Tolkere, særlig af dansk Følelsesliv, til jeg stod overfor den Mulighed, som jeg ligesom senere Muligheder gennem Handling omsatte i Kendsgerning.

I „Tilbageblik“ siger jeg Side 157:

„Som Penge er en Maalestok for Værdier, saaledes er Erhvervs-livet i alle dets Former Grundbetingelsen for Samfundets kulturelle Udvikling, for dets aandelige Livs Trivsel“.

Maaske vilde jeg have været noget betænkelig ved den ideelle Side af min Paastand, hvis jeg da havde vidst, hvorledes den mentale Tilstand vilde udvikle sig som Følge af Krigen. Før Krigen var den Kendsgerning, at Penge er en Maalestok for økonomiske Værdier, mere rodfæstet end senere, da Tal ofte har dækket over Tomhed. I Følge min Opfattelse, som jeg ofte har hævdet, bestaar et Samfunds virkelige Rigdom i Betingelser og Evner, som gennem Handling omsættes til den Art Samfundsværdier, som enhver i Forhold til sin forskelligartede Ydelse kan og bør have Del i.

I Forbindelse hermed kan det være nyttigt at forny Bekendtska-

bet med mine Betragtninger i Tillæget til „Tilbageblik“ kort efter Krigens Afslutning, fordi de tangerer Spørgsmaal, som nu ofte fremsættes. Men iøvrigt gaar der gennem hele „Tilbageblik“ Betragtninger, som er modnet gennem et langt Livs alvorlige Arbejde, og som yderligere er underbygget gennem de sidste 10 Aars indvundne Erfaringer.

Der anvendes ikke sjældent stærkt selvoverbevisende og kan hænde selvmodsigende Argumenter for at løse Samfundsproblemer, som kun lader sig løse gennem Handling under Hensyntagen til Beskaffenheden af de Livsknuder, som fremstaar, naar det daglige Liv kommer i Spegerede. Jeg har oplevet, at fremtrædende Udredere af Samfundsproblemer har henvendt sig til mig i praktiske Livsspørgsmaal, som tangerede Kernen i nys afholdte teoretiske Foredrag. Der er Mennesker, som har Overflod af Viden, som Floder periodevis af Vand, der finder Afløb og spreder sig i det store Hav. Et af de vigtigste Samfundsproblemer er at tilvejebringe det rette Forhold mellem Aarsag og Virkning, at regulere de Misforhold, som gør sig gældende i det daglige Liv. Egentlig bør det vække Forundring, hvor mange Mennesker faar den Viden og de Egenskaber fra, som kræves for at gøre Fyldest i Hverv eller Tillidsposter, de indtager, eller hvorledes en eller anden kan stilles i Spidsen og tage Ansvar for Ledelsen af et Foretagende, som hans Kvalifikationer formentlig gør ham uegnet til. Resultaterne bliver ofte derefter og kan ende med dybsindige Undersøgelser og mange Arter af Genvordigheder.

Min Opfattelse af dette Forhold skyldes ikke alene de senere Tidens Begivenheder, men hviler paa Grundsyn, hvilket fremgaar af følgende Citat af „Livserindringer“:

„Tilbageblik“ har jeg søgt at give en objektiv Form, og min Hensigt har været kun at drage en Linje gennem Det Østasiatiske

Kompagnis Tilblivelse og Udvikling. Derved har jeg imidlertid ikke kunnet undgaa ogsaa at drage en Linje gennem mit eget Levnedsløb, hvorved jeg er kommet noget mere i Forgrunden, end jeg ønsker, og end det stemmer med min Karakter. Men til en vis Grad har det ikke kunnet undgaaes, da jeg ved Forholdenes Magt baade har været Redskab til Kompagniets Tilblivelse og har haft en betydelig Indflydelse paa dets Fremvækst. Jeg undgaar helst at træde frem, hvor jeg ikke finder det nødvendigt, og jeg forsøger at sætte Sagen over Personen og koncentrere mine Evner og min Arbejdskraft om det, der er min Pligt. Uden praktisk Anvendelse af disse Karaktertræk kunde jeg ikke have bidraget til Det Østasiatiske Kompagnis Fremvækst i den Udstrækning, det er sket, og til den Stilling, det er kommet til at indtage. Principielt har jeg derfor afslaaet Anmodninger, der er sket til mig siden Kompagniets Stiftelse, om at indtræde i Bestyrelsen for andre Selskaber eller paatage mig officielle Hverv. Jeg anlægger den Betragtningssmaaede, at hvis jeg efterkom saadanne Anmodninger, kan der stilles Forventninger til mig, som jeg kan komme til at skuffe, fordi min Tid og mine Evner ikke strækker til, og hvis jeg har flere Evner end dem, der i Øjeblikket anvendes for Det Østasiatiske Kompagni, saa er det min første Pligt at stræbe efter at gøre dem frugtbringende for Kompagniet. Jeg har ikke gjort væsentlig andet Brud paa dette Princip end ved nu under Krigen at paatage mig og saa vidt muligt udføre Hverv, som jeg anser for at være til Gavn for Danmark“.

Ofte træffer jeg paa den Opfattelse, at Forretningsmænd som Helhed er prosaiske Beregnere, hvis Opgave alene er at fortjene Penge til sig selv eller til andre, og hvis Dygtighed bedømmes herefter. Jeg tror, at ikke alene den danske, men den internationale Erhvervsstand vil sympatisere med mig, naar jeg paastaar, at der gen-

nemgaaende er lige saa megen Poesi og Idealitet i materielle Om-sætningsforhold som i Fortolkningen af Følelser. De bedste Tolkere af Følelser maa, som alle Mennesker, ogsaa Handelsstanden, ofte kæmpe med prosaiske Forhold. Under min Udvikling har jeg som Regel fundet Begejstring og Poesi i Erhvervet, i Resultater af Kombinationen: Tanke og Handling. Merkantile Foretagender er dog saa mangeartede og væsensforskellige, at det ofte er vanskeligt at bedømme deres Udspring og følge deres Udvikling. Foretagender kan begynde alene paa Grundlag af Muligheder, som kun tildels lader sig beregne. Det kan hændes, at der efter nærmere Prøvelse begyndes med de Forarbejder, som Formaålet udkræver, og derefter kan Vilje og Evner blive sat paa en haard Prøve. I andre Tilfælde kan der synes at være Grundlag for sikre Resultater, som ikke fordrer saadan Evneanspændelse. Foretagender saavel af merkantil som industriel og finansiel Art kan begynde under tilsyneladende betryggende Betingelser, men senere kan der fremstaa Forhold, maaske af tilfældig Art, som kan føre til Skuffelse i de enkelte Tilfælde og være tillidssvækkende i Almindelighed. I alle Tilfælde afhænger Resultaterne for en væsentlig Del af personlige Egenskaber hos Ledelsen, ikke mindst af Evnen til at kunne tage Fremtiden i Betragtning. Forretningslivet er af saa omfattende, ofte uoverskuelig Art, at det vanskeligt lader sig regulere ad Lovgivningens Vej, navnlig fordi Udviklingen i Livets forgrenede Vekselvirkning ikke kan forudses.

Et Erhvervsforetagende, som bygger paa Realiteter, har lettere ved at skaffe sig den nødvendige økonomiske Tillid end det, der bygger paa Muligheder. Men Finanslivet har sin særegne Idealitet, fordi det er baade en synlig og usynlig Drivkraft i den udstrakte Samfundsvirkning. I denne Forbindelse vil jeg dog atter minde om, at Penge er en Maalestok for Værdier, og at der kun gives en ringe Del af de Penge, hvormed Samfundsværdierne maales, og denne Del bliver endda

mindre, fordi den internationale Værdimaaler for økonomiske Samfundsværdier — Guld — ikke udvindes i samme Tempo, som Omsætning og Livskrav tiltager, og derfor er Tillid en nødvendig Faktor i Samfundslivet. De rede Penge, som kan være i Omløb, anvendes enten direkte eller gennem Pengeinstituter til Udligning af de daglige Mellemværender. Hvis for Eksempel alle vilde have rede Penge i den Udstrækning, de kan have Krav paa, opstod der Kaos i det økonomiske Liv.

Disse praktiske Betragtninger tangerer mangeartede Forhold i Nutidens Erhvervsliv og økonomiske Samfundsmellemværender.

Ved at skrive paa Indholdet af „Udvikling“, stiger Indholdet af „Tilbageblik“, det vil sige mit Livs Indhold, stadig frem i Bevidstheden. Men ved saaledes at rekapitulere Livet, paatvinger der sig mange Tanker, — mangeartet Fremtidsinitiativ, som kræver Rum for Raad og Vejledning, vil gribe ind i Begivenhedernes Udvikling, i Forhold, der kan komme til at foreligge, som Tiden skrider frem, men som Generaldirektiv kan jeg kun anbefale den Fremgangsmaade, der er anvendt i Fortiden — Fremsyn, paa Grundlag af den Lære, der kan drages af Udviklingen, gribe de sunde Muligheder, naar de fremtræder, og omsætte dem i sunde Kendsgerninger. Men uden Fantasi og uden Idealisme kan selv Prosaværk ikke bygges op, for ethvert tilsyneladende Prosaværk indeholder nogen Idealitet. Noget af det, jeg herefter fremdrager, bidrager til at underbygge denne Livsfilosofi, som hviler paa Livserfaring.

Det Østasiatiske Kompagnis normale Udvikling blev standset i Krigsperioden. Detailler om, hvorledes Kompagniet under Krigen paa forskellig Maade virkede til Gavn for Danmark, kan jeg ikke prisgive, men saa meget kan jeg oplyse, at jeg kort efter Krigens Udbrud tilsagde min personlige Bistand til at virke i Danmarks Interesse under Krigen.

Begyndelsen fra min Side overfor Udlandet af det Hverv, jeg saaledes havde paataget mig, skete i Slutningen af August 1914 i et Brev til en fremstaaende Personlighed i England paa Grundlag af Optegnelser og Syn paa Forholdene af Udenrigsminister Erik Scavenius. Resultatet var, at jeg den 11. September 1914 afrejste første Gang under Krigen over Nordsøen til London og med ledende Medlemmer af det engelske Kabinet traf betydningsfulde Aftaler om Danmarks Forhold. Den Aand, der blev lagt til Grund ved disse Samtaler, blev overholdt under hele Krigen, men denne Rejse førte allerede samme Aar flere og derefter under Krigen mange Rejser efter sig, ikke alene til England, men til andre krigsførende Lande. Efterhaanden deltog de officielle Erhvervsrepræsentanter navnlig for Landbrug, Rederiforening, Grosserersocietet og Industriraad i disse Rejser. Hvem der deltog, hvad der blev udrettet, og hvorledes, foreligger der udførlige Beretninger om.

Af det skriftlige Materiale, som er i min Besiddelse, fremgaar, at hos de krigsførende Landes Statsmænd stod Danmark anerkendt for sin loyale Holdning under Krigen, men desuden stod Danmark ved Krigens Ophør som et rigt Land i Kraft af den Maade, det havde været i Stand til at føre sit Erhvervsliv paa, med Milliardtilgodehavende i udenlandske Bankhuse. Men allerede under Krigens Forløb var der paa forskellig Maade begyndt at gnaves af denne Rigdom, og ved Fredsslutningen tog en grisk Spekulation uhindret Fart, saaledes at Danmarks under Krigen erhvervede Rigdom hurtigt forvandlede til hule Tal. Paa hule Tal blev rejst hule Kreditter. I for lang Tid blev der til Skade for Danmark virket med en værdiforringet Krone under det blødt klingende Fremmedord: Inflation. Det var det økonomiske Resultat af den maalbevidste Udenrigs- og Erhvervspolitik, som Danmark førte under Krigen. Hvis de, der særlig havde Skylden for dette økonomiske Resultat, havde virket i samme Aand som den danske Regering, vilde Danmark nu have været et rigt Land.

Under Krigen op til Fredsslutningen, da Danmark saaledes hobede sine Rigdomme op, var den danske Krone over Pari, varierende indtil 25% højere end Sterling, og Landet bugnede af Velvære. Velleynet under mangeartede Former voksede til daglig Beskuelse. Gennem Bank, Børs og forskelligartede Operationer fik mange Mennesker paa uforklarlig Maade Rigdomme. Fra Administrationens Side blev der begyndt at virke for en social og retfærdig Fordeling til Gavn for Land og Folk, som ikke havde faaet direkte Del i den aabenbare Velstand. Saadan Fordeling kan kun ske gennem dertil egnede Love. Men da Lovgivningsapparatet var kommet i Virksomhed paa det under Velstanden tilpassede Grundlag, var Rigdommene svundet bort, saaledes at den danske Nation fra at have et Milliardoverskud, hvorpaa Skatterne var baseret, fik et betydeligt Underskud. Det viste sig lettere at foretage en saadan Fordeling, selv da der intet var at fordele, end senere at regulere paa et sundt samfundsmæssigt og økonomisk Grundlag. Men Danmarks Handlekraft har ofte været hæmmet af Foreteelser i dets økonomiske Liv, som Tid og Tilfældigheder har bidraget til at regulere. Den danske Nation vil gavne sin Fremtid ved at regulere sin nuværende økonomiske Tilstand ved maalbevidst Handling.

Efter Krigen har jeg læst mange Afhandlinger om Grunden til Miseren og om Inflationen og dens Følger for Danmark. Saa kort og praktisk som muligt har jeg fremstillet min Opfattelse. Maaske er nogle, naar de har læst om Krone-Inflationen, Foringelsen af Kronen, altsaa et urigtigt Værdigrundlag for vort Pengevæsen, gledet ligesaa blødt derover, som selve Ordet klinger.

I det foregaaende har jeg brugt Betegnelsen: at erhverve udefra. Hvis jeg ikke havde faaet min Paavirkning under kosmopolitiske Forhold, men var blevet Forretningsmand alene under hjemlig Paavirkning, vilde Erhverv maaske for mig have været Erhverv. Jeg kan saaledes nu komme til at tænke paa Samtaler fra Fortiden og de

Bemærkninger, der faldt paa Besvarelse fra min Side af Spørgsmaal, der blev rettet til mig, og de prøvende Blikke, jeg blev maalt med, naar jeg fremdrog Betydningen af Erhverv udefra. Lejlighedsvis blev jeg ogsaa belært om, at hvis det var muligt at drive Erhverv paa den Maade, jeg fremstillede, vilde det vistnok være sket for længe siden, og jeg trak mig noget tilbage i mine egne Tanker. I en saadan Tilbagetrukthed kan jeg endnu falde i Forundring over Diskussioner, som føres om at forbedre Forholdene for Danmarks Erhvervsudvikling, og ofte støder jeg paa Argumenter, som jeg selvopgivende maa erkende, at jeg ikke forstaar. Maaske har de, jeg har talt med i Fortiden om Erhverv udefra, været i samme Situation i Forholdet til mig. Mange divergerende Opfattelser kan vel nok søges i, at det ene Menneske ikke har den Forstand, som det andet mangler.

Under Krigen skiftede de forskellige krigsførende Landes Statsmænd, og ofte skulde Argumenter anvendes om de samme Forhold under ny Synsvinkel, men i det store og hele hvilede Forholdet mellem de krigsførende Lande og Danmark under hele Krigen paa den Aand, som var indledet fra Begyndelsen, og som blev plejet af nogle af Danmarks dygtigste diplomatiske Repræsentanter i fremmede Lande. Der er mange Situationer, som stiger frem for min Bevidsthed, om farefulde Rejser under Krigen, der f. Eks. kunde begynde med hurtig opstaaede for Landet vanskelige Situationer, som kunde medføre Drøftelser og Beslutninger om Rejser, som straks burde tiltrædes. Lang Tid var der ikke til at tale, der skulde handles. Skulde Erhvervsrepræsentanter med, hvilket ofte var Tilfældet, kunde der endnu finde korte Raadslagninger Sted i Udenrigsministeriet, og den følgende Dag kunde vi befinde os paa Rejse, som gik gennem et krigsførende Land, hvor der blev rettet mangeartede Spørgsmaal om Formaålet, og naar vi kom til Maalet, et andet Land, ligeledes Spørgsmaal om og Forundring over, hvorfor vi var rejst den Vej. — Eller

maaske ombord i et Skib, som skulde over Nordsøen under Forhold, som fremgaar af efterfølgende Beskrivelser. Naar efter en saadan Rejse, Bestemmelsesstedet, London, var naaet, paahvilede det mig at tilrettelægge Fremgangsmaaden for Opnaaelse af Formaalene hurtigst muligt. I Almindelighed opnaaede jeg at faa mine Ledsagere forestillet paa bestemmende Steder, hvor de har fremlagt de Forhold, der havde ført dem til England, og efter at jeg havde garanteret for de Løfter, de afgav, er Rejser af den her angivne Art som Regel blevet fremskyndet, ikke uden forskelligartet Kritik, fordi Forholdet ikke var reguleret ad den langvarige Kommissionsvej.

Det kunde være oplysende og underholdende at skildre de Vilkaar, hvorunder Rejserne mellem og gennem de krigsførende Lande fandt Sted og ligeledes over de farefulde minesaaede Farvande, navnlig Nordsøen. At disse Rejser ikke alene var farefulde, men at der ogsaa dertil knytter sig forskellige særlig interessante Hændelser, fremgaar af mine Optegnelser. Over Nordsøen i kolde mørke Vinternætter, hvor Billedet af Miner, vi styrede klar af om Dagen, ofte beskæftigede Tanken om Natten, særlig hvad der vilde ske, hvis vi stødte paa en af disse Menneskefrembringelser ladet med Ulykke og Død. I min Alder var Haabet, et af Menneskets Livsankre, ikke saa grønt som i yngre Aar. Hvorledes det er muligt, at jeg ved mine mange foretagne Rejser over Nordsøen har undgaaet disse Farer, kan vel kun bero paa Tilfældigheder. Da det kan have nogen Interesse at stifte Bekendtskab med de Vilkaar, under hvilke saadanne Rejser fandt Sted, vil jeg af mine Optegnelser gengive, hvad jeg skrev om Rejsen til England i August 1918, altsaa i Slutningen af Krigen, da Undervandsbaadsfaren allerede var noget formindsket, og om Rejsen hjem fra England til København lige efter Krigens Ophør, da Undervandsbaadsfaren var ophørt. Disse Beskrivelser lyder:

„Nogle Dage før Afrejsen fandt der i Udenrigsministeriet en almindelig Drøftelse Sted, ved hvilken Lejlighed Fremgangsmaaden for Rejsen i store Træk blev fastslaaet.

Under de herskende Forhold er der kun Rejseforbindelse hver 8de eller 10de Dag fra Bergen til Aberdeen, og Søndag den 18. August (1918) afrejste vi med Dampskibet „Vidar“ til Bergen, hvor vi Onsdag den 21. gik om Bord i det under engelsk Flag sejlene Dampskib „Jupiter“, som Kl. 6 Eftermiddag forlod Havnen.

Denne Rute betjenes af 2 Dampskibe: „Jupiter“ og „Prince Arthur“. Tidligere blev Skibene eskorteret af hurtige Torpedobaadsødelæggere, men de var nu overladt til sig selv og egen Armering for Beskyttelse mod Angreb af Undervandsbaade. Straks efter Afgangen blev de om Bord værende ca. 200 Passagerer instruerede i Livbæltepaaklædning og om, hvilken Baad hver især tilhørte, og under Beskyttelse af Mørket styrede „Jupiter“ mod Lerwick paa Shetlandsøerne, hvor vi ankom næste Morgen Kl. 9 for der at afvente Mørkets Frembrud. Under Opholdet i Lerwick faldt Barometret meget stærkt, og før vi forlod Havnen Kl. 8 om Aftenen, blæste det en haard Storm, som ved Midnatstid var tiltaget til Orkan. Kl. ca. 1 kom Skibet ind i Centret af Orkanen, hvor det i ca. en halv Time var Stille med et meget lavt og uroligt Barometer. Derefter brød Vinden ind fra en anden Retning med Orkanstyrke, som krævede Skibet 38 Grader over mod Bagbord, før det kunde drejes til Vinden, hvor det maatte holdes i 6 Timer for at holdes fjernt fra det i Nærheden af Skibet af de Allierede selv udlagte Minefelt, som strækker sig fra i Nærheden af den engelske til 3 miles fra den norske Kyst.

Fredag Aften ankom vi til Aberdeen, men for sent til at komme med Aftentoget til London, hvor vi først ankom Søndag Morgen i Stedet for Lørdag Morgen“.

„Kl. 3 Eftermiddag den 31. Januar (1919) afrejste vi fra Gravesend i Motorskibet „Fionia“, som via Falmouth fra Østasien til København med en værdifuld Last var anløbet der for at afhente os. Vejret var vinterligt, og allerede ved Afgangsen mistede Skibet sit ene Anker derved, at Kæden brast, og omtrent ved Titiden om Aftenen stødte Skibet under den engelske Kyst paa et af de Vrag, som i Massevis er en af Krigens Følger, og fik Vraggoods om den ene Skrue, saaledes at dets Fart over Nordsøen forringedes med ca. 30 Mil i Døgnet. Under Sejladsen op langs den engelske Kyst til Farne Island, hvorfra Kursen sattes til Skagen, indløb der idelig gennem den traadløse Telegraf Meddelelser fra Landstationer og fra andre Skibe om drivende Miner, og det Billede af disse Tingester, ladet med Ulykke og Død, som havde fæstnet sig i Hjernen paa Overfarten med „Vidar“, blev atter levende og satte Fantasien i Bevægelse under Overreisen over Nordsøen, og Fantasien blev ved Ankomsten til Skagerak sat yderligere i Svingninger ved de ret talrige drivende Miner, som vi iagttog fra ca. 130 miles Vest for Skagen. Disse Miner, som særlig under Storme løsner sig ud af de talrige Minefelter, som er udlagt under Krigen, føres med Strømmen, efter at flere af dem har gjort deres Runde i Nordsøen, som Regel tværs over Skagerak mod den norske Kyst, hvor nogle gaar paa Land og eksploderer eller henligger som en Fremtidsfare, og andre følger Kysten paa deres Vandring mod Isen ved Polargrænsen. De vil i en lang Fremtid være en uhyggelig Fare for Skibsfarten. Under disse Forhold anbefales det, og følges det saa vidt muligt, ikke at besejle Skagerak eller passere Skagen, medens det er mørkt. Forholdsregler er dog lettere at give end at følge, særlig i de korte Vinterdage. Det er ikke ethvert Skibs Sag at sejle en Distance af 100—150 miles i 8—10 Timer. Ved Dagens Frembrud Mandag den 3. Februar skulde „Fionia“ efter Bestikket — Observation havde der ikke været — staa ca. 130

miles Vest for Skagen, og det, der ikke kunde naas i ca. 9 Timer, maatte tilbagelægges i Mørke, og da det tilbagelagte højst kunde blive 90—100 miles, var der tre farlige Timer tilbage, og der var Overvejelser fremme om under disse Forhold at søge Christianssand for Natten, hvilket dog blev opgivet, og alle Forholdsregler, som kunde tages, blev taget ud fra det Synspunkt at forberede sig paa det værste, men haabe det bedste. Kl. 5 Aften, efter at Mørket var indtraadt, sigtede vi Hanstholm Fyr, som vi spejdede efter, og vi stod derefter 45 miles længere borte fra Skagen end beregnet, og i Stedet for at skulle passere Skagen og være i nogenlunde Sikkerhed henimod Nitteden, passerede vi først yderligere forsinket af Strømforholdene Skagen Kl. 3 Tirsdag Morgen.

Natten mellem Mandag den 3. og Tirsdag den 4. er en af de Perioder i mit Liv, som sætter Mærker, saa meget mere som Bestemmelsen om at fortsætte og ikke anløbe Christianssand — ganske vist under fejlagtige Forudsætninger — var taget af mig selv. Det var en betydelig Byrde, der blev taget fra Sindet, da „Fionia“ Kl. ca. 3 passerede Skagens Fyrskib og lidt senere fik Kattegats Lods om Bord“.

Jeg vil slutte denne lille Krigsbeskrivelse med at fremhæve, at flere Gange under Krigen traadte Det Østasiatiske Kompagni paa uegenyttig Maade til som Garant særlig overfor England for at tilføre Danmark haardt tiltrængte oversøiske Produkter, som, det vil maaske erindres, bidrog til at fremkalde Glæde i danske Hjem, saaledes gentagne Gange Motorskibet „Fionia“, som derved fik et Skær af Popularitet. Det kan derfor have Interesse at se et Billede af „Fionia“ 10 Aar efter i tropiske Omgivelser paa Koh-si-changs Rhed, lossende en Del af Lasten i Kompagniets Lægtene, før Skibet gaar videre op til Bangkok.



Motorskibet „Fionia“ ved Øen Koh-si-chang udenfor Bangkok.

Efter foranstaaende, som til Dels kan tjene som Nøgle til Begivenheder og Opfattelser, vil jeg gaa over til gennem Tekst og Billeder at skildre Det Østasiatiske Kompagnis Udvikling og i Forbindelse dermed resumere nogle Kendsgerninger, som kan bidrage til at belyse Betydningen for et Samfund af Erhverv udefra. Danmark har jo sit mest storslaede Bevis herfor i Resultatet af sit Landbrug. Men ogsaa i den oversøiske — udenlandske — Skibsfart har Danmark en Indtægtskilde udefra, desuden i andre merkantile og industrielle Erhverv. Andetsteds, navnlig i Beretningen ved Det Østasiatiske Kompagnis Generalforsamling i Marts 1928, har jeg fremhævet, at paa Grundlag af forandrede Vilkaar i Verdensomsætning og Verdenserhverv har dansk Industri Betingelser for at udvikles til at blive en vigtig Faktor i vort Lands Udenrigserhverv. Hvis min Fremstilling af Det Østasiatiske Kompagni som Erhvervsfaktor udefra kan stimu-

lere Danmark til større Deltagelse i Verdensomsætningen paa Gensidighedens Grundlag, vil det være Belønning for det Livsarbejde, „Tilbageblik“ og „Udvikling“ omhandler.

Ligesom i „Tilbageblik“ og i det foregaaende vil jeg i det efterfølgende uden kronologisk Orden men i Forbindelse med Forhold, jeg omtaler, indflette nogle af de Livserfaringer, jeg fra Ungdommen er vedblevet med at erhverve, og som har bidraget til Resultatet: Det Østasiatiske Kompagni. De forskelligartede Betragtninger, jeg har anlagt og anlægger, har kun almindelig Samfundsadresse.

Gennem den følgende Tekst og de ledsagende Billeder drages noget af Verden til Danmark ved at fremstille dansk Erhverv i det fjerne, der tjener Moderlandet ved at gøre Nytte ogsaa for de Samfund, i hvis merkantile Udvikling de deltager.

Det ældste og tillige det største af disse Led er Bangkok Filialen, og som i „Tilbageblik“ vil jeg begynde med det og belyse, hvilken kraftig og sund Erhvervsudvikling, der har fundet Sted paa de Omraader, der sorterer under denne Filial.



II.

Bangkok — Siam —, Det Østasiatiske Kompagnis Vugge, fortjener alene af den Grund en noget udførligere Omtale end andre Omraader. Det er nu over 50 Aar siden, jeg første Gang sejlede op ad Menamfloden, betaget af, hvad der skjulte sig bag den frodige Vegetation, og saaledes ogsaa over 50 Aar siden jeg første Gang satte Foden iland paa Bangkoks dengang ujevne Gader — og styrede imod det store Vidunderpalads, indenfor hvis Mure skjulte sig ifølge min datidige Opfattelse Tusind og En Nats Vidundere. Jeg har i „Tilbageblik“ skildret lidt af Bangkoks Beskaffenhed og Udseende den Gang. Hvilken Forskel mellem nu og da! Men Forskellen bestaar ikke alene i den Forandring, som selve Bangkok er undergaaet, det vil sige

Gader, Kommunikation, Bebyggelse etc. — Tornerose ligger i Østens Venedig i mere moderne Skikkelse, og alle Forhold er forandret. Bort fra den primitive Poesi til Civilisationens og Kulturens Stempel. Men skal Siams — Bangkoks — hele Udvikling være til Gavn for Siam selv og for den almindelige Verdensudvikling, saa har Siam vandret den rette Vej, og jeg ønsker det ikke tilbage til Fortiden, men derimod, at det vedblivende og forholdsvis maa gaa frem ad samme Bane, som siden jeg første Gang betraadte det og gennem Ungdommens Syn var betaget af alt, hvad jeg saa og oplevede. Dengang anede jeg ikke, at dette tilfældige Besøg skulde lede til Oprettelse og Udvikling af den betydeligste Erhvervsorganisation, Danmark endnu har ejet.

Hvor mange Tanker omsatte i Handlinger! Hvor megen Alvor og hvor mange Bekymringer, men fremfor alt hvor megen Arbejdsglæde ligger der ikke mellem den Ungdomstid gennem den modne Alder og ind i Alderdommen! Den mægtige Virksomhed, som hedder Bangkok Filialen, kunde alene være et stort Østasiatisk Kompagni. 50 Aar er en lang Tid i et Menneskeliv. Dengang, jeg her omtaler, var ingen af dem født, der nu administrerer denne store og mangesidige Virksomhed. Alene dette Moment giver Anledning til mangeartede Betragtninger og fremkalder mange Minder.

Nogle af disse Minder bliver levende ved følgende Skildringer fra Andersen & Co.'s Udviklingsperiode, som kan henføres til de beslægtede Forhold og Oplevelser, jeg hentyder til i Forordet:

Min Rekreation i de Par Aar, der var gaaet, efter Oprettelsen af Andersen & Co., havde været en Udflugt ned i Siambugten, en Tur, som i de følgende Aar ofte blev gentaget under forskellige Former, men som stadig for mig har bevaret en vis Charme. Disse Rekreationsture bidrog i Særdeleshed baade til Helbredets Bevarelse og til at

samle Kræfter for det Arbejde, som udførtes, og som lagde fuldt Beslag paa de Evner, jeg havde at raade over.

En Kutter paa ca. 25 Tons, som var laant af den siamesiske Flaade, blev udrustet til et 14 Dages Togt, og sammen med to yngre Landsmænd, Løjtnanterne Castenskiold og Wanstrøm, begge i Regeringens Tjeneste, samt en Englænder, Mr. Marrable, raadgivende Ingeniør hos Regeringen, som alle 3 er døde, de to første i Siam og Mr. Marrable i sit Hjemland, sejlede vi en varm og solklar Dag ned ad Menamfloden, og efter Aftale med en Kaptajn, som førte et Kystdampskib, skulde vi ved Flodens Munding tages paa Slæb for at undgaa at krydse over Barren mod Sydvestmonsunen. Det var meget mørkt med Regnbyger og temmelig høj Sø, da vi blev slæbt over Barren. Den Del af Kutteren, som var over Vandet, var noget opskinneth af den stærke Sol, hvorfor den lækkede og kom til at ligge dybere paa Grund af det indtrængende Vand. Hjælp til Lænsning fik jeg kun lidet af hos mine Fæller eller hos Folkene; de var alle søsyge. Vi stødte saa haardt imod Barren, at Roret blev løftet af sine Hængsler, og da vi kom udenfor, var Kutteren omtrent halv fuld af Vand. Jeg maatte under disse Forhold lade Ankeret gaa for det dybt i Vandet liggende lille Skib og henvende Opmærksomheden paa at faa det lænset, og først da Dagen begyndte at gry i Øst, var Kutteren nogenlunde læns. Søen var gaaet ned, og da vi havde faaet lavet Morgenkaffen, kom Humøret atter op hos mine Jagtfæller. Vi satte Sejl, men da Roret ikke kunde bruges, maatte vi styre med en Aare, og saaledes kom vi til Koh-si-chang om Eftermiddagen.

Koh-si-chang er flere sammenliggende Øer, som tilsammen fra det fjerne har nogen Lighed med en Elefant, deraf Navnet. Dertil søger Skibene, saalænge Sydvestmonsunen varer, for i Læ af den største af Øerne at indtage den Ladning, som Barrens ringe Vandstand ikke tillader Skibene at indtage oppe ved Bangkok. Højeste Vandstand paa Barren

indtræder hver fjortende Dag ved Ny- og Fuldmaane og er ca. 13½ Fod i Sydvest- og 1 Fod mere i Nordostmonsunen. Koh-si-chang ligger ca. 50 Sømil fjæret fra Bangkok, og dertil føres Ladningen i Lorchaer, Skibe paa fra 200—400 Tons Bæreevne med kinesisk Djunkerig og sædvanlig bemanded med Kinesere. I de senere Aar anvendes ogsaa Damplægtene med større Lasteevne. Koh-si-chang byder derfor fra Begyndelsen af Maj til Enden af September et livligt Skue. Her indtages Ladning til snart sagt alle Dele af Jorden, men dog mest Ris til Kina og Singapore. Siam er et stort Spisekammer af Ris for Kina og Malakkahalvøen.

Ved Højvande satte vi Kutteren saa tæt ind paa Sandbunden som muligt for paa den Maade at faa den i Tørdok, naar Vandet faldt, og faa Rorskaden repareret. Efter at dette var sket, og vi havde faaet vor Proviant og vore Vaaben i Orden og navnlig omkring paa Skibene havde faaet samlet Patroner til Erstatning for dem, der var blevet ødelagt af Vand, forlod vi atter Koh-si-chang.

Vort Maal var et Sted paa den østlige Side af Golfen ved Navn Three Cones, ca. 30 Sømil fra Koh-si-chang. Derhen krydsede vi imod Sydvestmonsunen og ankrede imod Aften i en naturskøn Bugt, og mine Fæller blev atter kry efter den paa Turen udstaaede Søsøge. Three Cones, som jeg efter den Tid ofte skulde besøge, blev et af mine kærester Steder paa Siams Kyster. Three Cones har sit Navn efter 3 spidse Bjerge i Baggrunden af den lige ned til Vandet skovklædte Kyst med den hvide Strandbred. I Skovbrynet laa en lille Landsby med en halv Snes Huse indrammet af en Bugt, som var beskyttet mod næsten alle Vinde. Der flyttede vi i Land og boede i en lille Sala — Hvilehus — i idylliske Omgivelser. Den Nat var det for sent at drage ind i Skoven; men næste Morgen begyndte Jagten paa Duer, vilde Høns, Harer, Raadyr, Hjorte og andre Dyr, som jeg aldrig før havde set. Paa et primitivt Komfur, fremstillet af tre Stene, under

et stort Træ ved Strandbredden, tillavede vor Kineserkok af Vildt fra Skoven og friske Fisk fra Golfen Maaltider, som i Velsmag vanskeligt kan overtræffes.

Landsbyen var typisk for de fleste Landsbyer omkring paa Kysterne af den siamesiske Havbugt. Jeg vil derfor give en kort Beskrivelse af den. En halv Snes Familier i en halv Snes Husc. Væggene er flettet af Bambus og Taget tækket med tørrede Palmeblade. Let og luftigt staar Huset paa Pæle med Gulvet af Brædder eller flettet Bambus ca. 3 Alen over Jorden. Sengene bestaar af Maatter, flettet af tørret Græs, som bredes ud paa Gulvet, naar det er Sengetid, og rulles op, naar Lejet forlades. Hovedpuden er som Regel en dertil af blødt og tyndt Træ lavet Oval, i nogle Tilfælde et Vaar, udstoppet med Kapok, raa Bomuld. Bordet bestaar af en Maatte, hvorom Familien sidder paa Hug og spiser. Dette er det typiske Bohave i et saadant Hus, som ligger tæt ved Strandbredden med Kokospalmer og Frugthaver i Baggrunden og lidt længere tilbage noget ryddet Land til Rismarker og et Indelukke til de faa Bøfler, som de mere velhavende ejer til Brug ved Dyrkning af deres Rismarker. Foran Husene, ude i Bugten, Fiskestager, hvor imellem de af Græs og Coyar — det ydre af Kokosnødden — hjemmelavede Net er udsændt indenfor en stor Ruse, lavet af Bambus, hvorigennem Fiskene fra den fiskerige Golf ledes ind i Nettet, der tømmes, naar Lavvandet indtræder. Det er en Nydelse at være Vidne til en saadan Fiskefangst: Fisk af alle Arter og Farver, hvoraf de, som ikke anses for særlig gode eller spiselige, atter faar Lov til at svømme, hvis de er i Live. I Golfen er der Masser af Vandslanger, hvoraf nogle er giftige. De varierer i Længde sædvanlig fra $\frac{3}{4}$ til 2 Alen, men nogle er større. Ved et overordentlig hurtigt Greb om Nakken fiskes de ud af de store Net, som danner en Pose, og naar ellers alt, hvad der er ubrugeligt, er fjernet, føres Fisken til Strandbredden, hvor den

renses og derefter tørres over Bambusstænger. Naar Landsbyen har samlet et større Parti Tørfisk, sejles det i Beboernes søgaaende Baade til Bangkok, hvor Tørfisk fra mange Steder samles sammen for atter derfra over Hongkong og Singapore at spredes videre til Kina og Malakkakysten med Dampskibe, som ved deres Lugt forraader, at de har tørret Fisk i Lasten.

Fisk og Ris udgør de nøjsomme, tilfredse og gæstfrie Menneskers Hovedernæring. Deres daglige Dragt er det mindst mulige: en tynd Nederdel, ens for Mand og Kvinde; Kvinden bærer dertil et som Regel ensfarvet, meget tyndt Stykke Klæde om Barmen, medens Manden til daglig er nøgen paa Overkroppen. Paa Helligdage kommer Festdragten frem — samme Mode, men med livligere Farver og Manden desuden med en sædvanligvis hvid Trøje. Tøjet samt Tændstikker, lidt Tobak osv. er Udbytte af Fiskefangsten.

Saadan en Landsby, som jeg under mit Ophold i Siam besøgte mange af, var Kao Kla — efter Distriktets Navn. Der opholdt vi os uforglemmelige 8 Dage. Det straalende Solskin, det blaa Hav og det altid grønne, skovklædte Land: Maaltiderne tillavet af vor Kineserkok og dertil den kølige Mælk af de grønne, lige fra Træerne hentede Kokosnødder til Erstatning for Vin og Landsbyens Frugter frisk plukkede fra Træer og Buske til Dessert, en Nydelse af højeste Rang efter nogle Timers Kamp for at komme frem i Junglen, i Spænding for, hvad det næste Øjeblik skulde bringe for Riflen. Efter Middag et Blik ud over Golfen, i hvis Flade de store Stjerner spejler sig: Den af mange Planter krydrede Duft fra Skoven, hele det natlige Liv af Myriader af Natinsekter med den blandede, mangfoldig sammensatte Lyd, som man først rigtig sanser, naar den af en eller anden Grund pludselig og for et Øjeblik ophører. Og saa Storvildtet, Skovens Marodører, naar det dybt inde i Skoven giver sin Nærværelse til Kende. Efterhaanden forstummer Samtalen, og man henfalder i en mangeartet

sansebetagende Tilstand, som kun lader sig leve, men ikke beskrive, medens man vugges over i Søvnen paa det haarde og dog bløde Gulv paa en Maatte med hvad som helst under Hovedet, maaske, endnu før Søvnen tager Magten over Bevidstheden, i Kamp med de blodtørstige Moskitoer eller de smaa Sandfluer, som er Peber og Salt paa Tropiciltiværelsen, en Mindelse om, at selv det højeste Velvære har sin Skyggeside.

Men Formaålet med vor Jagtudflugt til Three Cones var ikke alene Smaavildt, selvfølgelig ogsaa Tropeskovens Behersker, den gule, sortstribede Tiger, som saa ofte siden. Men at gaa paa Jagt efter Tigere er noget andet end at skyde dem, og selv har jeg aldrig skudt nogen.

Overalt i Bagindien støder man paa Kinesere. De er flittige og nøjsomme. I Bangkok er næsten alle Haandværkere og Arbejdere Kinesere, og fra disse Klasser er de større og mindre kinesiske Handels-huse i Bangkok udsprungne. De bliver i Almindelighed gode Borgere, gifter sig med siamesiske Kvinder og bliver Siamesere, til de dør. Men de, der har Raad til det, bliver atter Kinesere efter deres Død, naar Liget føres tilbage til Kina, til Hjemlandet.

Ogsaa Kao Kla havde sin Kinesersjæl indenfor et siamesisk Ud-vortes. Han var Landsbyens ypperste, og han paatog sig det indbrin-gende Hverv at repræsentere Landsbyen under vort Ophold der. Han var vor Arrangør og Anfører ved Jagten, og af ham fik vi at vide, hvad der skjulte sig i Skoven. Der var alt, hvad en Jæger kunde be-gære. Der var baade Fred og Farer. Foruden de fredelige Dyr var der den vilde Bøffel (Slatan), Vildsvin og Tigere, og det var navnlig de sidste, hvortil vor Attraa stod. Derfor byggede vor Vært om Ef-termiddagen Nattebolig til os i to store Træer, nogle miles inde i Junglen. Den ene Bolig bestod af nogle Brædder til at sidde paa med Benene svævende i Luften, og den anden var en stor, blød Kurv,

flettet af Spanskrør. Hertil naaede vi før Solnedgang, bevæbnet med vore Rifler, de nødvendige Patroner og lange Knive. Jeg havde paa Forhaand underkastet vor Vært et indtrængende Forhør med Hensyn til, om der nu ogsaa var Tigere, hvilket han helligt forsikrede, der var. Vi indtog vore respektive Stader, saaledes at Castenskiold sad ved Siden af mig paa Brædderne, medens Wanstrøm og Marrable laa i Kurven med Hoved og Arme ud over Randen. Og oven over os vor Vært i en Hængestol, lavet af hans Klædningsstykker, som var anbragt mellem to Grene. I kort Afstand fra os var der en Lavning med Vand, hvortil Tigreren skulde komme. Spændingen begyndte og holdt sig til ud paa Natten. Moskitoerne stak os, og de Stillinger, vi indtog, var ikke magelige. Vor Vært gjorde tydeligt Tilløb til at sove og fik nogle Puf og Stød under Fødderne. Da! Der er noget, der rører sig, Kurvens Indehavere bliver urolige, og der tysses paa dem. Atter bliver alt stille. Spændingen begynder at udløses. Det blev langt over Midnat, og efter at vor Vært havde erklæret, at det var farligt at vandre hjem, før Dagen gryede, faldt en efter en i Søvn og led svære Kvaler i de indtagne Stillinger, trakaseret af Tusinder af Moskitoer, som er særlig talrige i Nærheden af Vandingssteder. Da det begyndte at lysne i Øst, kom vi til Jords; men der var en ynkelig Stemning og ynkelig Gang hjem over, og der blev ikke sagt mange Ord. Men da vi kom foran det blanke Vand og havde faaet vor Morgenkaffe, og Nattens forskellige Indtryk blev udvekslet, da den ene fik at vide, at den anden havde udstaaet endnu større Kvaler end han selv, for hvilke der var tydelige Syn for Sagn i de utallige Moskitomærker, steg Humøret; men vor Vært skulde dog ikke gaa ganske fri for Tiltale for saaledes at have paaført os Lidelser i Stedet for at tilføre os Tigere. Da han stillede til Redegørelse, talte han Pitgin-Engelsk — det gjorde han, naar han skulde være værdig, og Landsbyens Beboere ikke skulde forstaa, hvad han

sagde — og gav det lakoniske Svar paa mine Bebrejdelser: „Tiga he no liki white man, no belong my pidgin“ — Tigeren kan ikke lide hvid Mand, det kan jeg ikke gøre for —, og vi var derefter vedblivende de bedste Venner. Naar vi ikke selv kunde se Junglehanen, som galede i Træet over Hovedet paa os, skød han den ned, og naar vi vilde igennem, hvor der ingen Vej var, huggede han os med sin store Hakkekniv Vej gennem Junglen. Var der en Slange, vi ikke skulde træde paa, blev vi advaret. Da 8 Dage var forløbet, var det med tungt Hjerte, men med Løfte om Gensyn, at vi forlod det lille Paradis, befolket med gode, fredelige og tilfredse Mennesker. Siameserne selv gaar som Regel ikke paa Jagt; men vor Vært var Kineser.

For en strygende Sydvestmonsun styrede vi op ad Golfen og over Barren og kom med vore Jagttrofæer til Bangkok med friske Kræfter til atter at optage den daglige Kamp for Fremgang.

Naar jeg nu for den Tid, hvor Hjemmet i Bangkok danner Ramme om Livet, af Erindringernes Masse forsøger at fremdrage nogle af de Gerninger, Tildragelser og Tanker, som fletter sig sammen og danner det, der i daglig Tale forstaas ved Livet, saa finder jeg det atter vanskeligt at udskille enkelte Momenter deraf til fritstaaende, selvstændige Led. Det enkelte Moment hører inderligt sammen med det foregaaende og efterfølgende. De er sammenhørende Led i Livskæden, ud af hvilke man ved Tankekoncentration vel et kort Øjeblik kan løsne et enkelt Led, som derefter dog atter umærkeligt indtager sin Plads.

De følgende, tildels fritstaaende Momenter, maa jeg uddrage af et Kaos af solskinsvarme Dage, maane- og stjerneklare og mørke Nætter, af Storm og Stille, som smelter sammen til et Helhedsbillede.

Op dukker af Mindernes Mylder Dage i Bangkok ved Monsunens Skiftetid, hvor Luften staar stille, og Solen brænder fra en skyløs Himmel, saa der intet Steds findes Ly for Varmen. Lægger man i

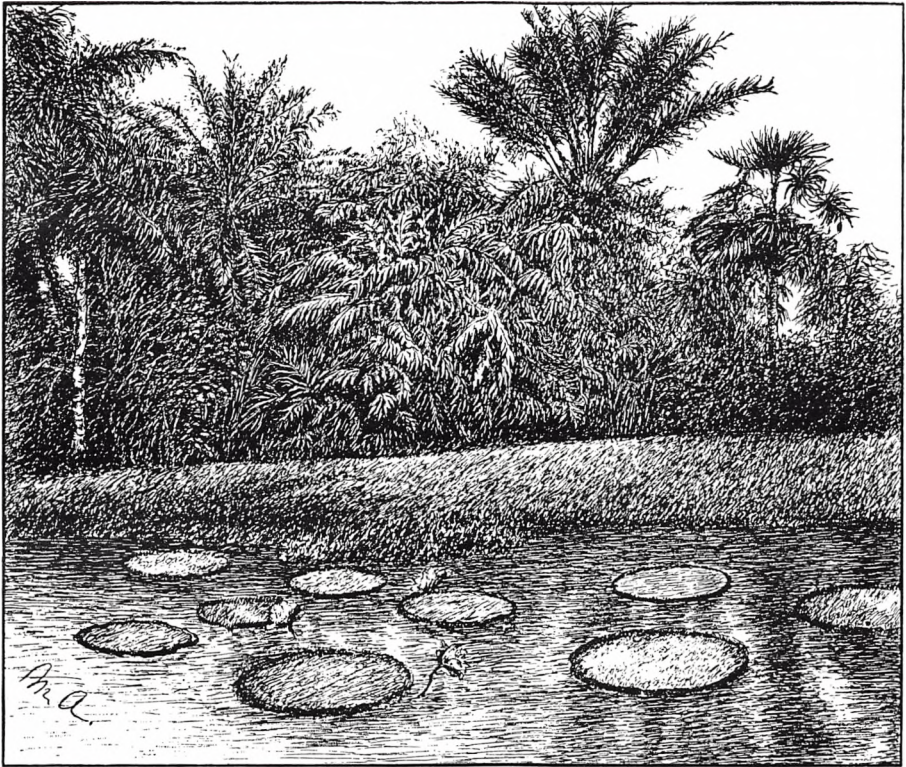
en skyggefuld Stue Haanden paa en Jerngenstand, faar man en Følelse af, at den har været i Ilden, og kun tildels er afkølet, og bader man sig i Vand, der holder en 25 Grader Reaumur, gaar der straks en Kuldegysning gennem en. I Overgangen fra Nordostmonsunen til Sydvestmonsunen, særlig i Maanederne Marts og April, før Regnen begynder at falde, naar Solen med tiltagende Glød har gennemvarmet Jorden og Husene, synes det, som om enhver sagte Luftning medfører Varme. Naar den første Regn begynder at falde, sluges den af den ophedede Jord, hvorfra der i dagevis kan udstrømme en fugtig Varme, der virker mattende og sløvende. I den første Halvdel af Maj begynder sædvanlig den forløsende Sydvestmonsun, som medfører veritable Skybrud, saa Vandet strømmer henad Jorden, medens Tordenen ruller med skrattende øredøvende Lyd, og knitrende Lyn farer paa Kryds og Tværs gennem Luften og kan hælde flækker store Træer, der giver Husly for Slinger og andet Kryb, som farer husvilde rundt i det strømmende Vand, hvis de ikke dræbes. Udbrudet af saadanne voldsomme Byger indtræder sædvanligvis hen paa Eftermiddagen, naar Flodtiden sætter ind. Uvejret kan efter dets første Rasen fortsætte sig gennem Natten med hule Tordendrøn og Regnens Plasken til Akkompagnement af de store Oksefrøer, der frembringer Lyde som vedvarende Brøl af Okser — taknemlige Nætter for Tyve, fordi deres Virken ikke høres. Dette er Regntiden, som ikke er at forstaa saaledes, at det til Stadighed regner; selv i Regnperioden kan det være Tørvejr Dage ad Gangen, ligesom der kan være Perioder, hvor Sydvestmonsunen er svag. Men i Juni, Juli og August blæser Monsunen gennemgaaende frisk. I September, Oktober og November er Vejret variabelt; men det næste Par Maaneder er det mere eller mindre køligt, og Temperaturen i Bangkok kan gaa ned til 10 à 12 Grader Reaumur om Natten med tynd, gennemsigtig klar Luft. Stjernerne syner store, og Maanen rund. I saadanne Nætter gaar det ind

i Bevidstheden, at Himmellegerne svæver i Æteren. Hver Tid paa Dagen har sine Ejendommeligheder. Staar man op før Solen og gaar ned i Haven, bliver man Vidne til, hvorledes alt levende forsøger at forsyne sig med Livets Fornødenheder i den tidlige Morgentime. Fugle, Insekter, Slanger og andet Kryb er fremme, og der udfægtes mange Kampe for Tilværelsen. Men en Time efter, at Solen er begyndt at sende sine Straaler ud over Jorden, har de fleste trukket sig tilbage til deres Skjulesteder. En stor Del af Tropernes Dyreverden skjuler sine Handlinger bag Nattens Slør. Paa nogle Tider af Aaret i de første Aftentimer dækkes de oplyste Stuer, særlig i Nærheden af Lamper og Lys af tykke Lag af større og mindre Insekter, og man kan blive Vidne til en tyst Jagt paa disse af de lydløse Firben, som sværmer om paa Loft og Vægge. Til Tider vibrer Luften af Gekkoens Skrig — et graat, brunspættet, krokodillelignende Firben af en 8 til 10 Tommers Længde, som kommer til Syne paa Væggen bag fra et Maleri eller anden Genstand. Dets Skrig er egentlig en Række paa hverandre følgende Skrig, der som Hundeglam kan høres langt bort, og som kan faa Mennesker, der endnu ikke er fortrolige med Lyden, til at fare sammen. Men meget af det, Himlen hvælver sig over i Troperne, glider under Vanens Magt ind i Menneskets Tilværelse som Selvfølgeligheder og bliver en Del af det daglige Liv. Selv de blodtørstige Moskitoer, som er særlig ivrige i mørke Nætter, kan blive en Vaneplage. Der er dog to Ting, som jeg aldrig upaaagtet har kunnet faa til at glide ind i min Tilværelse. Et halvt Hundrede Skridt fra vort Hus i Oriental Avenue stod et stort, gammelt Træ, et ficus religiosa eller Botræ, som Siameserne kalder det, og som af dem anses for helligt. I dette Træ samledes der om Natten paa visse Tider af Aaret af mig ubekendte Aarsager en talrig Koloni af store Flagermus, populært kaldet flyvende Ræve, der, naar man ser dem svæve i Luften, ligner Krager. De hang ved Benene i Træet,

og det var et underligt Syn at se dette Træ i en stjerneklar Nat befolket med disse halvt Fugle, halvt Pattedyr, som i Timevis kunde vedblive i Kor at udstøde saa spidse, gennemtrængende Skrig, at de kunde holde Nerverne i en vibrerende Bevægelse. De har berøvet mig mange Timers haardt tiltrængt Søvn. Nogle Gange har jeg affyret mit Gevær mod Træet; men døde der nogen, blev de hængende, og naar Dagen gryede, var de borte. Det kunde give Fred en kort Tid; men før Søvnens atter meldte sig, var de der igen til hen imod Morgenstunden.

I Nærheden af Fuldmaane kunde man ved Midnatstid blive Vidne til, at de saakaldte Pariahunde, som det vrimler af i Bangkok, som paa et givet Signal hævede Snuden mod Maanen og fra den ene Ende af Byen til den anden pludselig begyndte at hyle i Kor. Naar jeg en saadan maaneklar Nat laa i min bedste Søvn, og Hylet begyndte, saa jeg halvt i Drømme alle Bangkoks Pariahunde stikke Snuderne frem mod Maanen og hyle, men kun et Øjeblik til, og jeg var inde i en hylende Virkelighed og maatte medleve en Times nerverysende Hundehyl, hvis Virkninger ikke kan gengives. Om Aftenen sad vi ofte nede ved Floden og saa paa det mangeartede Liv, som rørte sig der, — uden at se det — og lyttede til de mangeartede Lyde, som fyldte Luften — uden at høre dem — fordi de som en halv Snes Retter varm Mad hørte sammen med det daglige Liv. Det hele var saa selvfølgelig for mig, som at min Kone var ved Tebordet Kl. 6 hver Morgen. Mange har som vi siddet ved Floden Maaneskinsaftener og set og hørt Livet bevæge sig op og ned ad den glinsende Menam, „Vandenes Moder“, som Bangkok skylder sin Beliggenhed, og som har baaret saa megen Historie paa sin Ryg og været en Livskilde for Siam, og de vil huske den monotone Falbyden af Varer fra smaa Baade, som glider frem og tilbage med Raab, som naar der raabes med Varer i Københavns Gader, saaledes det ganske almindelige „Buri Majkit-

faj!“ — Cigaretter og Tændstikker! — som til langt ud paa Natten trænger ind over Flodens Bredder, og som hørte med for at gøre Flodlivet fuldstændigt. En saadan Aften, naar den monotone siamesiske og kinesiske Musik baner sig Vej fra den ene Side af Floden til den anden, og de hvide Tropeblomster, hvis Kalk er lukket om Dagen, udfolder sig for at lade deres stærke Duft strømme ud, er det som om Poesien usynlig sejler omkring i den lette klare Tropeluft. Men Minderne melder sig, og Tankerne flygter fra Tid og Sted.



Tropestemning.

Endnu et lille med det foregaaende beslægtet Tidsbillede af Livet i Siam:

Med Koh-si-changs tiltagende Betydning for Skibsfarten opret-

tede Andersen & Co. der en lille Filial. Mit Formaals dermed var dobbeltartet, nemlig dels at sikre Firmaets Forretningerne med de anløbende Skibe, og dels fra et Stæde, hvor Mulighederne var os nærmere inde paa Livet, at arbejde for et større Fremtidsmaal, navnlig at drive Kystfart og Skovdrift paa begge Sider af Golfen.

Det første Dampskib, som blev benyttet til Fart mellem Bangkok og Koh-si-chang, var kun ca. 70 Fod langt og hed „Crocodile“. Det var en lille Dampyacht, som Kromatah havde overladt mig, og som var blevet sat i Stand for Formaålet. Det repræsenterede en den Gang for Andersen & Co. forholdsvis stor Kapital, og den var Firmaets Middel til Forbindelse med Kysterne af Siambugten, og derfor og for bedre at forfølge Fremtidens Formaals var jeg ofte selv med paa dens Ture. Krokodillen blev en Kilde baade til Initiativ og Rekreation. De første Aar, vi var gift, foretog min Kone sammen med mig uforglemmelige Ture til Koh-si-chang og Kysten lige overfor. Jeg skal beskrive en saadan Tur.

Selv et lille Skib som Krokodillen kunde ikke komme over Barren til enhver Tid, og Afsejlingen fra Bangkok eller fra Koh-si-chang maatte rette sig derefter. Paa den omtalte Rejse skulde vi forlade Bangkok Kl. 4 om Morgenens, den mørkeste Tid af Natten. Klokken halvfire lød vor malayiske Vagtmands Røst ude paa Verandaen — man sover for aabne Døre og Vinduer —: „Pukul tiga s'tengah, tuan!“ — Klokken er halvfire, Herre! — og et Kvarter senere var vi om Bord. Krokodillen dampede ned ad Floden, og da Dagen brød frem efter en kort Morgenrødme i Øst, nærmede vi os Mundingen, og mens vi nød Morgenmaaltidet oppe paa Dækket, sejlede vi langs Bredden, hvor Mangroven vokser langt ud i Vandet og store Træer i Junglen i Baggrunden skjuler et Tropeliv, som kun kan anes. Men Aberne sidder i Træerne og skærer Grimasser, og somme Tider ses en Krokodille paa Bredden, medens vi passerer. Golfen ligger spejlblank for os, og

vi staar ud i den gennem Sydostkanalen, et Sejlløb indenfor Barren langs med Landet.

I Forvejen havde vi fra forbiskydende Fiskerbaade, som fra Golfen ilede mod Bangkok med deres Fangst, forsynet os med frisk Fisk. Vi er ude i Golfen, hvor Delfinerne i det klare Vand tumler sig for Boven af Krokodillen, medens Koh-si-chang vokser ud af Vandet. Klokken hen ved elleve kaster vi Anker uden for vort derværende Hus og flytter i Land. Allerede har den i Forhold til Bangkok friske og styrkende Søluft gjort sin Indflydelse gældende. Energien skærpes, og Tankerne synes at glide lettere paa den skovbevoksede Ø i kort Afstand fra det skovklædte Fastland hinsides det blinkende Vand, hvori den glødende Tropesol spejler sig.

Dagen tilbringes paa Koh-si-chang, som ikke huser andet Vildt end Duer, Slanger, Firben og andet Kryb, der møder os overalt paa Spadsereturen under de store skyggefulde Træer. Ved et Stød mod en Busk forstyrres en Rede af de store, røde Myrer, som maaler en kvart Tomme i Længden, og ned drysser de til Angreb af en Art, man ikke glemmer. Det tager nogen Tid at blive befriet for disse Insekter, der kniber som med smaa glødende Tænger. I Fremtiden bliver man mere forsigtig. Vi fortsætter Vandringen under de store Tamarintetræer, hvor man uhindret kan komme frem. En hvislende Lyd faar os til at se op, og over vore Hoveder hænger en græsgrøn Slange, ca. 2 Alen lang, med Halen snoet om en Gren og Halvdelen af Kroppen lige ud i Luften pegende mod et andet Træ. En Sitren og Slangen farer gennem Luften som et Spyd over mod en fremspringende Gren, hvorpaa der sidder en stor Gekko, som Slangen ikke har Plads til i sit opspilede Gab, og i næste Øjeblik er de begge paa Jorden og hurtigt inde i det høje Græs, hvis bølgende Bevægelse forraadte os, at Kampen trak sig henimod en Spaltning i Klipperne. Hvorledes Tragedien endte, saa vi ikke.

Længe før Solopgang næste Morgen skød Krokodillen gennem Vandet over mod Fastlandet til Bugten ved Lem Krabang, og en halv Time senere var jeg med min Siameserboy, Plien, paa Vej ind i den store Skov. Min Kone var blevet tilbage i vort Hus paa Koh-si-chang. Vor Værts Paastand i Kao Kla, at det var farligt at gaa i Junglen hen imod Morgen, naar det endnu var mørkt, havde jeg allerede afvist for lang Tid siden. Fulgt af Plien med mit Gevær og med Riflen i min Haand kom jeg gennemblødt af Sved og Dug og forrevet lidt før Solopgang til en Skovsø, hvor jeg før havde været, og blev Vidne til et broget Liv, som forsvandt i Skoven hurtigere end Ekkoet af Skudet fra min Riffel i den stille Morgenluft. Jeg havde sigtet paa et hvidpletet Daadyr; men kun nogle Blodpletter viste Vejen, det havde taget, ind i Junglen. Efter fire Timers Gang paa Kryds og Tværs i Skoven med Kæmpetræernes Kroner højt over Hovedet vendte jeg tilbage til Strandbredden — Plien belæst med vilde Duer, Junglehøns og Harer — og efter et forfriskende Bad i Golfens salte Vand sattes Kursen atter mod Koh-si-chang. Træerne i Skoven ved Lem Krabang var saa lidt som tidligere paa andre Steder undgaaet min Opmærksomhed, men navnlig forekom det mig, at der i de mægtige Yangtræer, som rager højt op i Luften, var praktiske Muligheder, og disse Betragtninger førte gennem flere Faser til Oprettelsen af Skovdriften og Savmøllen ved Bandon, hvorfra Malakkakystens Træsorter nu spredes Verden over. Et Par Dage efter var vi atter tilbage i Bangkok med en ny Forsyning af Energi for andre Formaal. Den, der ikke har deltaget i anspændende Arbejde i Troperne, ved ikke, hvilken Viljekraft, der udkræves til at holde Energien paa Højde med det, som Pligt og Forhold kræver.

Det er jo ikke Hensigten med disse Erindringer at følge Udviklingslinjerne først i Andersen & Co. og dernæst i Det Østasiatiske Kompagni. Disse er antydet i „Tilbageblik“. Men, som fremhævet,

er Privatliv og Erhvervsliv saa nøje knyttet sammen, at det er vanskeligt at skille det ene ud fra det andet. Forretningslivet, hvis detaljerede Beskrivelse kunde fylde Værker, er vokset op paa den antydede Baggrund af Rekreationer og vedblivende Anspændelse for at udvikle Evnerne til at udnytte de Muligheder, som efterhaanden aabnede sig for Synskredsen, sammen med Virksomhedernes Vækst voksende Ansvar, som skærper Pligtfølelsen og avler Tillid. Det ene skruer det andet frem. Det, som paa et givet Tidspunkt synes vanskeligt, kan, naar det er overvundet, synes let imod de nye Maal, og saaledes kan det vedblive indenfor Begrænsningens Lov og under Udøvelse af Begrænsningens Kunst.

Det er under disse Vilkaar, at mange initiativrige Tanker er omsatte i Handlinger, der har ledet til Oprettelsen af Det Østasiatiske Kompagni og endnu sætter Spor i Kompagniets Udvikling, og derfor hører denne Anskueliggørelse af Livsvilkaarene i Siam med Rette hjemme i „Udvikling“.

Sidste Gang jeg personlig var i Bangkok var i Slutningen af 1909 og Begyndelsen af 1910 med s. s. „St. Croix“, den Rejse, hvorfra Prins Valdemar ledsaget af sine 3 ældste, men dengang unge Sønner, maatte vende hjem fra Colombo i Anledning af Prinsesse Maries Død.

Dagen efter Ankomsten var jeg hos Kongen, som havde glædet sig til at se Prins Valdemar og hans Sønner. Kongen var ikke rask, og ved en Middag et Par Dage efter Ankomsten betroede han mig, at han frygtede, at hans Sygdom, den Brightske Syge, ikke vilde levne ham lang Tid at leve i.

Jeg besøgte Venner og Bekendte i Bangkok og da særlig min gode Ven, Kromatah, hvor jeg som i gamle Dage tilbragte Aftenen i stille Samtale. Kromatah var nu i Nærheden af 80, en meget høj Alder derude.

Juleaften blev fejret i Bangkok ombord i „St. Croix“ paa dansk Vis i Tropevarme. Samlet ombord var alle Danske i Kompagniets Tjeneste i Siam, som var kommet til Stede i Bangkok for at møde mig, og enkelte andre. Den 7. Januar (1910), Dagen før Afrejsen, sagde jeg Farvel til Kromatah med Følelsen af, at det kunde være sidste Gang, jeg saa ham, (det blev det ogsaa), og den samme Tanke var vel til Stede hos ham. Vor Afsked var præget deraf.

Henimod Aften tog jeg ud til Dusit-Paladset for at tage Afsked med Kongen. Jeg takkede ham for den Tillid, han havde vist mig, og for hans Godhed imod mig, filosofisk svarede han, at det var gensidigt. Det var ogsaa sidste Gang, jeg saa Kong Chula Longkorn. — Den 24. Oktober 1910 fik jeg Telegram om, at han var død.

Da jeg om Aftenen i Maaneskin sad paa „St. Croix“' Dæk, gik mange Tanker gennem min Hjerne. „St. Croix“ laa opankret paa Floden ligeoverfor Det Østasiatiske Kompagnis Hovedbygning, og Oriental Avenue laa aaben for mit Blik. Jeg kunde følge Livet forbi det Sted, hvor Huset laa, som havde været vort Hjem.

Livet i Avenuen døde hen, og den monotone Musik fra Bredderne forstummede, men „Buri Majkitfaj“ Raabet lød paa Floden og blandede sig med Tropenattens gammelkendte Lyde og Liv og Vel-lugten fra Tropenattens Blomster.

Virkelighedens Skikkelser var forsvundet fra Avenuen, men Minderne myldrede frem og befolkede den. Jeg saa mange skiftende Syner, medens jeg kæmpede med stærk Længsel, som gik til det kolde Nord. Sjældent er Minderne traadt klarere frem for mig end denne Nat i Bangkok, hvor mit Blik søgte gennem den maane-belyste Avenue, og mine Tanker samlede alt, hvad jeg havde oplevet i Bangkok. Uænset var Natten gledet hen, og Dagsrødmnen, som jeg saa ofte havde været Vidne til i disse Omgivelser, begyndte i Øst, før jeg gik ind i mit Kammer og gjorde mig færdig til den

sidste Runde i Kompagniets Virksomheder. Noget senere paa Dagen tog jeg Afsked med Bangkok.

Sidst i Februar 1910 var jeg atter hjemme efter ca. 4 Maaneders Fraværelse. De paa Rejsen indsamlede Erfaringer blev udnyttede til at føje nye Led og Virksomheder til det allerede bestaaende. Rejsens Oplevelser og Længsler blev ombyttet med det daglige Arbejdes Poesi — Øst, Vest, hjemme bedst.



Kanalbillede i Solnedgang.

Jeg vil nu, som jeg har bebudet, gennem Tekst i sammentrængt Form og ved Billeder forsøge at anskueliggøre Det Østasiatiske Kompagnis Virksomheder i Siam, som de har udviklet sig og virker til Gavn saavel for Siam som for Danmark. De er fremstaaet ved dansk Initiativ, ledes og udvikles af dansk Energi og Intelligens. Et Stykke Erhvervs-Danmark i Siam.

Først vil jeg omtale den mobile Virksomhed: Skibsfarten, The Siam Steam Navigation Company, som fra det lille Dampskib „Mahathai“, der er afbildet Side 28 i „Tilbageblik“, og de Tanker, der gik forud, er vokset op til et betydningsfuldt Foretagende for Siams Udvikling baade paa dets østlige og vestlige Kyster, og tildels ogsaa for de engelsk-malayiske Kystbesiddelser. Siam Steam Navigation Companys Flaade bestaar af 11 Damp- og Motorskibe, en af de kønneste og mest praktiske Enheder, som kan tænkes for dets kombi-

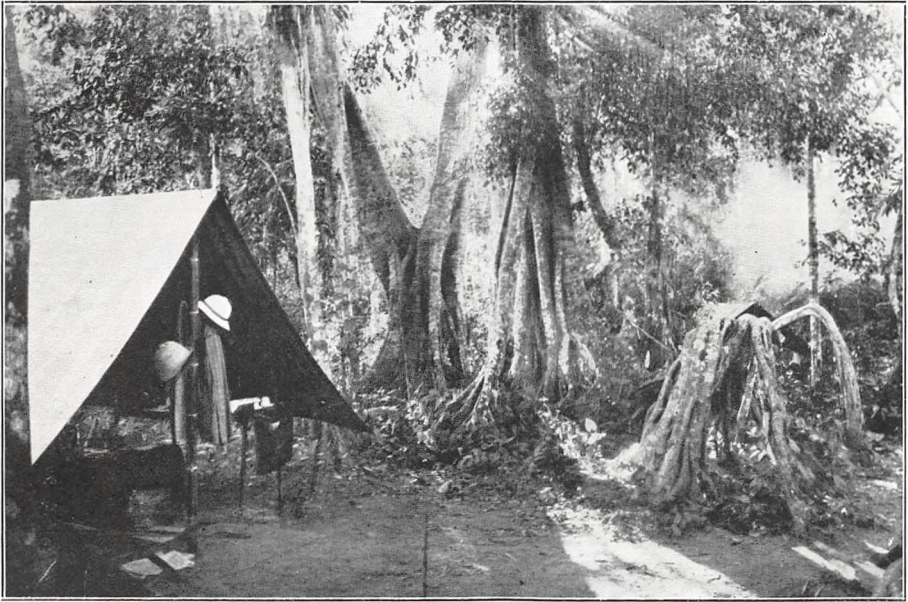


Fra Kompagniets Pakhuse og Kajanlæg i Bangkok med Europaskib og Kystskibe langs Værfterne.

nerede Formaal. Nogle af disse Skibe fremtræder paa ovenstaaende Fotografi. Siam Steam Navigation Co. er, som det fremgaar af Navnet, et siamesisk Selskab med Hjemstavn i Bangkok. Det ejes af Straits Steamship Company i Singapore og af Det Østasiatiske Kompagni i Forening og administreres af Det Østasiatiske Kompagni. Samtidig med at opfylde sit Formaal er det et lukrativt Selskab med en særlig god og forholdsvis ny Flaade og stærkt nedskrevne Værdier.

Skov- og Savmøllevirksomheder. Disse Virksomheder er ogsaa beskrevet i „Tilbageblik“, men siden den Tid er saavel Skovvirksomhed

som Mølledrift stærkt udvidet og udviklet. Saaledes er Skovdriften udover Bearbejdelsen af Kompagniets egne, ældre og nye, Koncessioner, udvidet ved Overtagelse af det saakaldte Raatræ fra andre Skovkoncessioner. Savmøllen er udvidet, det gælder baade Grundareal, Huse og det, der kort kan betegnes som Maskineriet, og som ogsaa omfatter alle Arter af moderne Save. Den er saaledes i Stand til at



Et Nattekarver i Teaskovene.

opskære den større Mængde Træ, som ankommer fra det nordlige Siam, særlig fra Prae Distriktet. Det kan passende her indskydes, at Det Østasiatiske Kompagni er stor Afskiber af opskaaret Teaktræ for egen Regning fra Bangkok til Dele af Verden, som forbruger Teaktræ. De her gengivne Billeder fra Skovarbejdet bidrager til at give et Indtryk af de forskellige Faser fra den Tid, Træet staar ringet paa Roden — Uddragningen til Hovedfloden — Nedflodningen til

Bangkok til Opskæring paa Savmøllen: Behandlingen af Træet i de forskellige Stadier, til det i foreløbig færdig Tilstand lastes ombord i Skibene ved Savmølle og Pakhuse for Forsendelse til Bestemmelsesstederne. Af de fremstillede Billeder kan udledes, at hele denne komplicerede Virksomhed udover de dermed forbundne Strabadser ogsaa har sin Charme, navnlig Skov- og Flodarbejdet. Fra den Tid et udset



Fældede Teaktræsstammer, klar til Udkørsel til Floden.

Træ ringes for at tørres paa Roden, til det fældes og udarbejdes af de intelligente Elefanter og sammen med andre Stammer fra spredte Steder begynder sin Rejse ned ad Hovedfloden, og til de ankommer til Bangkok, er der mangeartede Hændelser, som kan indeholde Stof til særlige Fremstillinger.

Den ledsagende Tekst til Billederne vil her som overalt ligesom Billederne selv virke oplysende om Forholdets Natur.



Teakstammer i Drift paa en Biflod til Hovedfloden.



Uddragning af Træ fra Teaskovene ved Hjælp af Elefanter.



Tømmerflåde paa Vej ned ad Menamfloden.



Sammen med Elefantbilledet kan dette Billede bidrage til at belyse Udviklingen. Her ses Transporten med moderne Redskaber: Tractors.

Riseksport. I den mellemliggende Tid fra Afslutningen af „Tilbageblik“ har Det Østasiatiske Kompagni oparbejdet en betydelig Eksport af Ris, som Kompagniet spreder over hele den risimporterende Verden i Øst og Vest. Som bekendt er Ris en af Siams Hovedartikler. I denne Periode er Kompagniet selv gaaet over til Rismølle-drift. Rismøllen ses paa medfølgende Billede og ligger paa den modsatte Side af Floden lige overfor Kontorbygningen. Paa Kystskibene samler Kompagniet paa alle de forskellige Afskibningssteder Siams andre Produkter, som særlig egner sig for Verdensmarkedet. Af store Artikler Coprah, Stocklac, mangeartede kostbare Træsorter, Peber — Chanteboon er et peberfrembringende Distrikt — Ingefær, Kardemomme etc. Kystflaaden tjener saaledes Kompagniets almindelige Handelsinteresse. For at bidrage til at føre saadanne Frembringelser hurtigere ud til Kysthavnene, end det hidtil har været Tilfældet, bygger

Kompagniet en Art Skibe af mindre Type end Kystskibene, egnede til at befare de mange Bifloder, som støder sammen med de store Floder, der munder ud ved Kyst- og Havnesteder. Hosstaaende Billede gengiver Typen af disse moderne, merkantile Redskaber, som vil bidrage til at virke opmuntrende og skabe bedre Vilkaar for de indre Di-



Landbæring af Paddy (Ris i Skaller) fra Flodbaade, som kommer fra Siams risdyrkende Egne, til Kompagniets Rismølle, som skimtes i Baggrunden.

striker, hvilket, som det er sædvanligt, vil bidrage til at stimulere Flid og udvikle Erhvervsbetingelser. Det er saadan Art Foretagsomhed, hvoraf Det Østasiatiske Kompagni har lagt megen for Dagen i Siam, og som gavner og bidrager — som jeg har fremhævet — ogsaa til den kulturelle Udvikling af Landet. Medens jeg er ved dette Tema, vil jeg fremhæve den Kendsgerning, at Kommunikation stimulerer Foretagsomhed, som er Grundbetingelsen for al Art af Udvikling. Ved-



KORT OVER
SIAM
OG
MALAKKA-HALVØEN

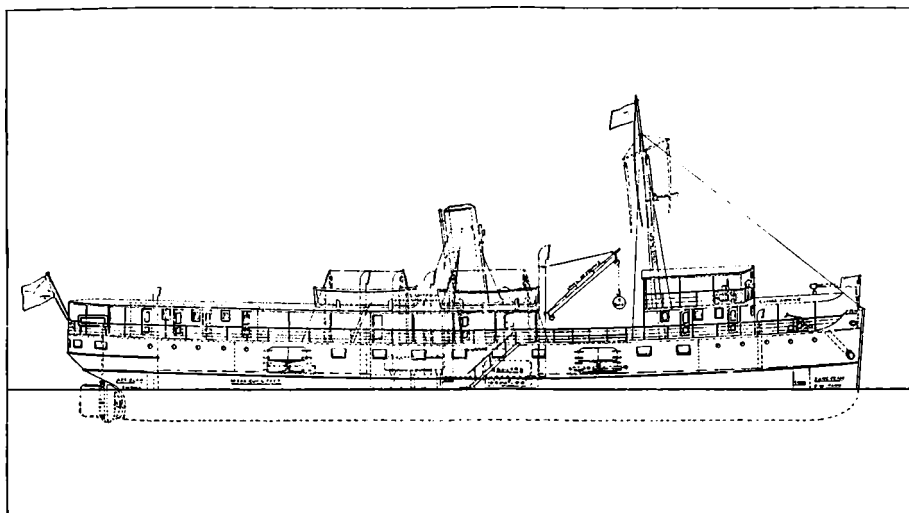
MAALESTOKKE
Kilometer

Engelske Mil

— Skibsruiter.
○ Filialer.
● Agenturen.
■ Plantager og Skove.
--- Jernbaner.

DANMARK
i samme Maalestok

føjede Kort anskueliggør de Ruter og Havne, som Siam Steam Navigation Co's Skibe befarer og anløber. Der er ikke en af disse Havne og det bagved liggende Opland, som ikke har nydt godt af denne Kommunikation, og der er ikke et af disse Omraader, som ikke har bidraget til Det Østasiatiske Kompagnis Vækst i Siam, — som ofte paapeget beror al sund Udvikling særlig paa Gensidighedens uskrevne Love.



Tegning af Nybygning til Siam Steam Navigation Co. til Besejling af de mindre Bifloder, som støder sammen med Hovedfloderne, for Opsamling og Fordeling af Handelsvarer mellem de mindre Bopladser og de større Kyst- og Havnesteder, som omtalt Side 46.

Paa denne Kyst- og Udviklingsbetragtning kan det være passende at aflægge det i „Tilbageblik“ og andre Steder omtalte Bandondistrikt med dets Skove og Kompagniets Savmølle, Stationer etc. en lille Aflektions- og Orienteringsvisit. Selve Bugten og den deri udmundende Flod er særlig egnet til at sætte Tankerne i Bevægelse. Hvad kan der ikke være indenfor i saadant et Tropeland saavel af Vegetation som levende Liv! Og hvad er der ikke! Virkeligheden er langt alsidigere og frodigere end Fantasien. Billederne, med Fantasien til Hjælp om, hvad der yderligere er bagved, vil bidrage til at underbygge denne

Paastand. Tropeskoven har sin store Charme, men ogsaa sine Mod-sætninger. I Virkeligheden er Tropelivet med hele den Poesi, det rummer, bedst i Minderne, paa Afstand, særlig paa en kold hjemlig Vinterdag med Snefog og hvad dertil hører. Dette Distrikt blev jo ikke valgt af Kompagniet for sin Skønheds Skyld, men for praktiske



Et Yangtræ.

Formaal, og naar jeg omtaler Skønheden af denne Kyststrækning og det, der skjuler sig bag Kystkurven, er det egentlig, fordi dette Sted er typisk for mange Steder i Siam, som Kompagniet har valgt, og hvor det virker, og fordi det hele rummer Betingelser og har de Egenskaber, som stimulerer til Handling. Saaledes er det i Siam og tildels paa andre Steder af Kloden, hvor Kompagniet virker, populært under de to Bogstaver, Ø. K. — O. K. — som de rettænkende Eng-lændere har tillagt den for Det Østasiatiske Kompagni betydningsfulde Karakteregenskab: all correct.

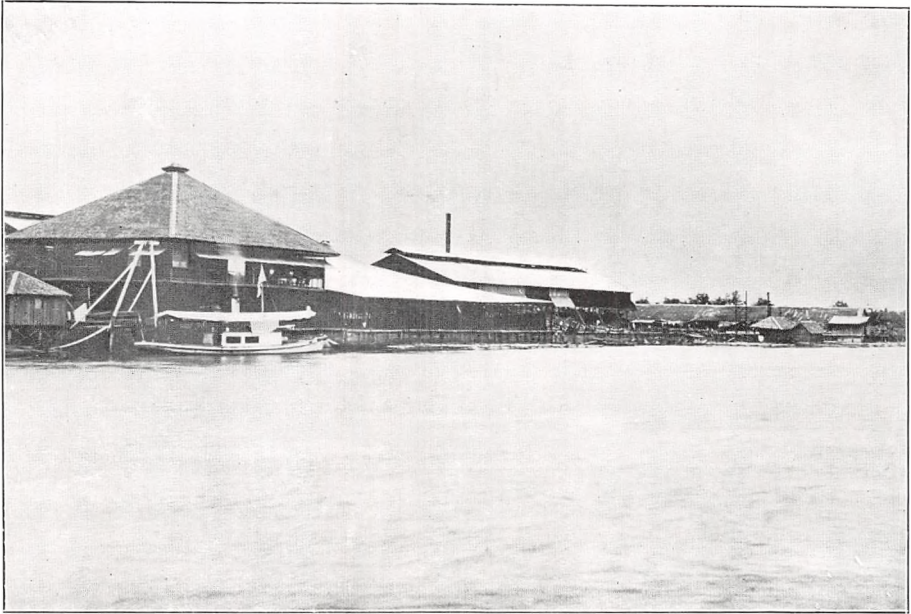


Ordning af Forspandet.



En Samling Elefanter.

Nu til den praktiske Omtale. Som sagt svarer Stedets praktiske Muligheder, det vil sige merkantile Betydning, næppe til den lyriske Omtale, jeg har givet det, i Forhold til mange andre Omraader, men Omtalen indeholder noget af den Aand, som driver Erhvervsorganisationen: Det Østasiatiske Kompagni. Ved Bandon By ligger Kom-



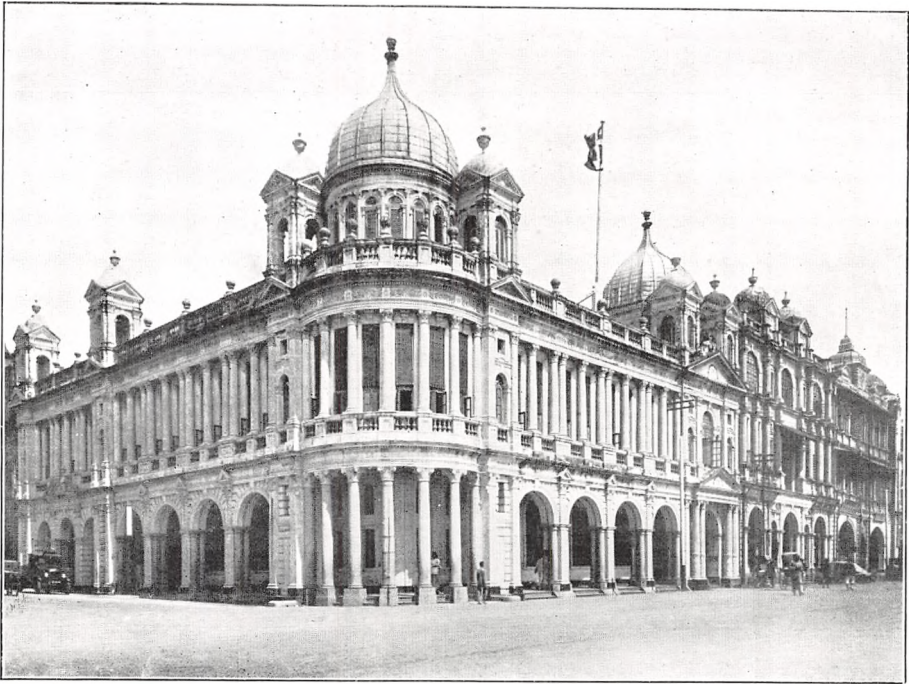
Savmøllevirksomheden i Bandon.

pagniets Savmølle med Administrationsbygning, Oplagsskure etc., og her opskæres særlig det værdifulde Yangtræ, hvis Udarbejdelse dog foregaar hurtigere end Teaktræets, idet det kan tilføres og opskæres paa Savmøllen i den samme Sæson, det er fældet. Ogsaa denne Savmølle har været Genstand for Udvikling, særlig ved Opstilling af moderne Save. For at følge Skovarbejdet maa vi drage højt op ad Floden og dens forskellige Arme og Forgreninger og ofte gennem en tæt Bevoksning, der som et Vildnis hælder sig ud over Floden og kan hæmme Sejladsen. Skovarbejdet forlægges fra Distrikt til Distrikt,

og Udarbejdelsen sker som i Praedistriktet fortrinsvis ved Hjælp af Elefanter. Men for at naa dybere ind i Skoven og udstrække Arbejdet til de længere borte fra Floden liggende Distrikter er nu mere moderne Transportmidler bragt i Anvendelse, idet der er anlagt en 11 Kilometer lang Sporbane for Udkørsel af Stammerne til Hovedfloden ligesom ogsaa i Prae. Denne transportable Bane midt i Tropeskoven sætter sit Præg paa hele Arbejdet. — Jeg har valgt Bandon som typisk for alle de andre Havne paa siamesisk Territorium i Siambugten, som hver især bidrager til den store Erhvervsenhed i Siam, der, som jeg har fremhævet, i sig selv kunde være et mægtigt Østasiatisk Kompagni.

Ca. 30 miles borte fra Menamflodens Munding ligger, som foran omtalt, den skønne Øgruppe Koh-si-chang —. Kompagniets europagaaende Skibe kan kun bringe over Bangkok Barre et mindre Kvantum Ladning, og derfor udtager og kompletterer Skibene Ladning ved Koh-si-chang, som byder gode Betingelser derfor, og for dette Formaal ejer Kompagniet en Flaade af Motor- og Damplægtere, hvis Type anskueliggøres paa Billedet Side 19 af Motorskib „Fionia“ paa Koh-si-changs Rhed, til at besørge den udkrævede Befordring af Ladning til og fra Skibene.

Før jeg forlader siamesisk Omraade, vil jeg kort og fyndigt oplyse, at Det Østasiatiske Kompagnis Eks- og Import fra og til Siam i Mængde og Værdi er steget til over det tredobbelte fra 1919 til 1928. Kendsgerninger af denne Art taler for sig selv og behøver ikke nogen indviklet Statistik for at anskueliggøre Forholdet. Driftsresultatet afhænger dog, som forstaaeligt, ikke af Varemængden, men bestemmes af Aarsager og Virkninger i Almindelighed — ikke mindst af Konjunkturerne paa Verdensmarkedet.



Det Østasiatiske Kompagnis Filialbygning i Singapore. Bygningen ligger centralt ved Havn og Handelscentrum, med Udsigt over Singapore Rhed. Den har et Grundareal paa 11.500 Kvadratfod og er et for Det Østasiatiske Kompagni værdigt Sæde som Centralkontor for dets forgrenede Virksomhed paa Malakkahalvøen. Den danske Ungdom, som ogsaa her gennem Kompagniet faar en praktisk Uddannelse i Verdenserhverv, kan fra Verandaen se Kompagniets Flag vaje over Skibe, som hævder sig mellem andre Nationers Skibe, som anløber Singapores maleriske Rhed.

Jeg vil nu vende mig mod Malay-Peninsula — Malakkahalvøen — og naturnødvendigt vælge *Singapore* som Midt- og Udgangspunkt for den som Enhed ogsaa mægtige Virksomhed under Navn af East-asiatic Company — O. K. Kort efter Kompagniets Stiftelse oprettedes Filialen i Singapore, men siden den Gang har der fra dette Midtpunkt fundet en mægtig Udvikling Sted i Skibsfart, Plantagedrift og Handelsomsætning, særlig Eksport af alle Arter af Produkter, som frembringes og drages til fra Malakkastaterne og fra de omkringliggende Sundaøer og andre Steder. For dette Formaal har Kompagniet

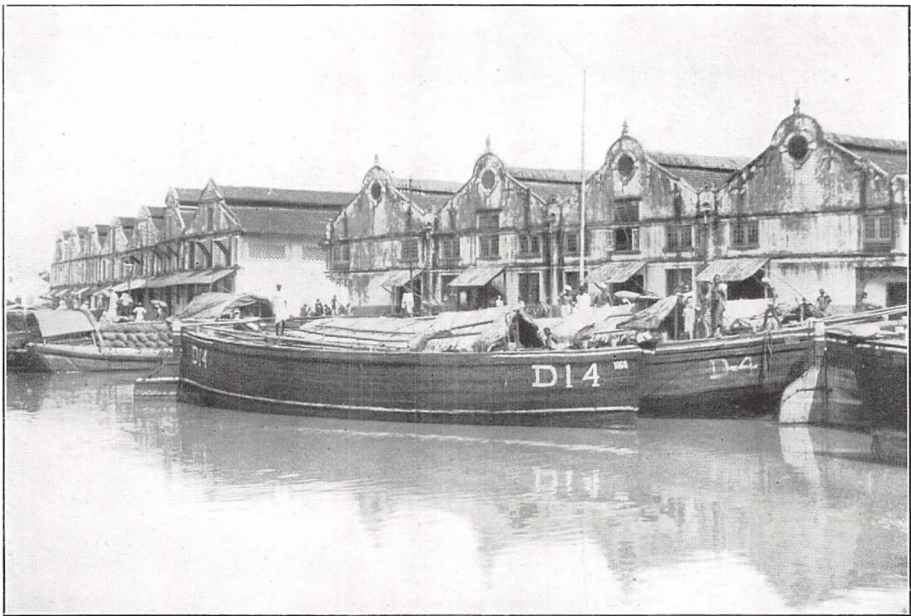
tidssvarende Pakhuse, som ses paa det ledsagende Billede, og i de senere Aar er der under Filialen oprettet Agenturer i Kuala Lumpur og Penang. Vareomsætningen er i det sidste Tiaar steget til over det dobbelte, hvilket, som allerede paapeget, dog ikke medfører tilsvarende økonomiske Resultater, da disse her som andre Steder afhænger af mange Forhold, fornemlig af Konkurrencen. Under



Lægtertrafik paa Singaporefloden.

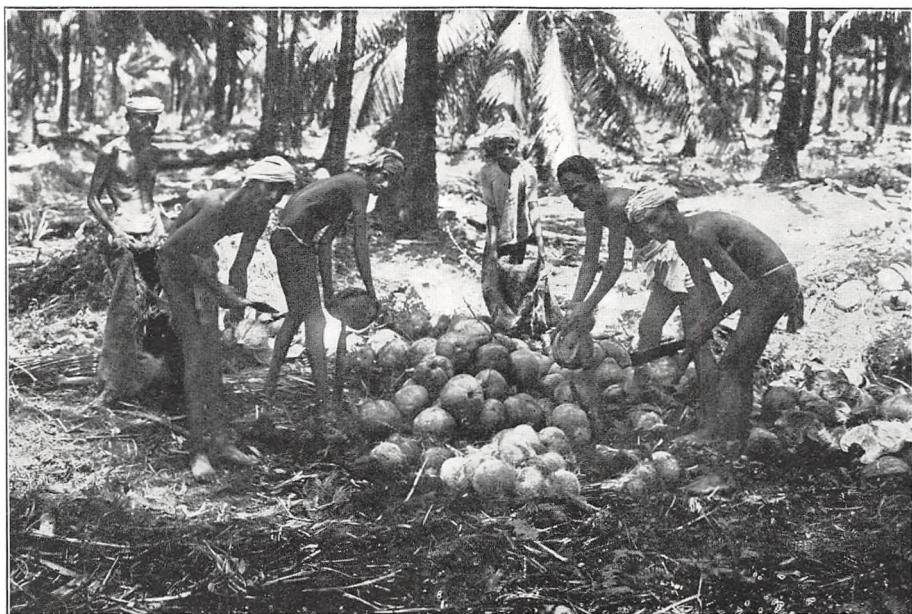
engelsk liberal Overhøjhed har Singapore udviklet sig til et mægtigt merkantilt Centrum for denne Del af Kloden. Singapore er Knudepunkt ikke alene for en ganske betydelig Kystfart, men for Skibstrafik mellem Europa og det øvrige Østen. Det er et Knudepunkt for Det Østasiatiske Kompagnis Skibsfart i Østen, og det er sjældent, at der ikke i Singapore ligger et eller flere O. K. Skibe, som selv i denne Verdenshavn er let kendelige ved deres Egenpræg. Det Østasiatiske Kompagnis Skibe omtales sædvanligt som „et Ø. K. Skib“,

saaledes som jeg for 55 Aar siden i Østen hørte Peninsular & Oriental Steam Navigation Co.'s Skibe betegnet som „en P. & O.“ Det Østasiatiske Kompagnis Dampskibe har fra Begyndelsen, særlig fra og med „Annam“, haft deres Særpræg, ligesom Kompagniets Motorskibe har bibeholdt deres med nogen Forbedring, siden „Selandia“ for 17 Aar



Lægtene udfor Kompagniets Pakhuse i Singapore. Pakhusene tilvenstre og tilhøjre paa Billedet er Kompagniets Ejendom. Pakhusene udvides, efterhaanden som Omsætningen tiltager, og paa samme Tid forøges Kompagniets lokale Lægtermateriale.

siden indledede Motorskibenes Sejrsang over Verdenshavene. Som det fremgaar af min Fremstilling Side 120 i „Tilbageblik“, maatte Kompagniet for at faa „Selandia“ bygget ikke alene anvende Opmuntring overfor Burmeister & Wain, men paatage sig en betydelig Risiko af baade økonomisk og moralsk Art. Denne Kendsgerning skylder Burmeister & Wain den fordelagtige og ærefulde Verdensstilling, det indtager som ledende i Dieselmotorindustrien til Gavn for Danmark.



2 Billeder, som oplyser noget om Coprah-Tilvirkning. Øverst et Billede fra Teluk Merbau Plantagen, hvor Nødderne afskalles, hvorefter Kokosnøddernes Masse tørres til Coprah. Nederst et Billede fra Kompagniets Pakhus i Singapore, hvor den fra forskellige Indfødtes Plantager indkøbte Coprah sorteres i ensartede Kvaliteter.



Singapore er Centrum for en stor Del af den engelske Plantagevirksomhed i Østen. Kompagniets Singapore Virksomhed karakteriseres i særlig Grad af de under den sorterende Plantageinteresser. Det er store Arealer, der paa forskellige Steder af Halvøen er fravriet Junglen og under mangeartede Kampe, men ogsaa med Bistand af Naturens Gavnildhed og den hurtige Vækst under Tropevarmens Indflydelse er forvandlet til regelret Kulturskov, gennemkrydset af Veje og med Bebyggelser for mange Tusinde Mennesker og omfattende industrielle Anlæg.

I „Tilbageblik“ har jeg skildret nogle af disse Plantagers Anlæg og Fremvækst. Det er foruden Mount Austin Plantagen, Kretay Kokos- og Gummiplantage, Timor Plantagen, Padang Meiha Plantagen og Teluk Merbau Gummi- og Kokosplantage, som tilsammen har et Areal



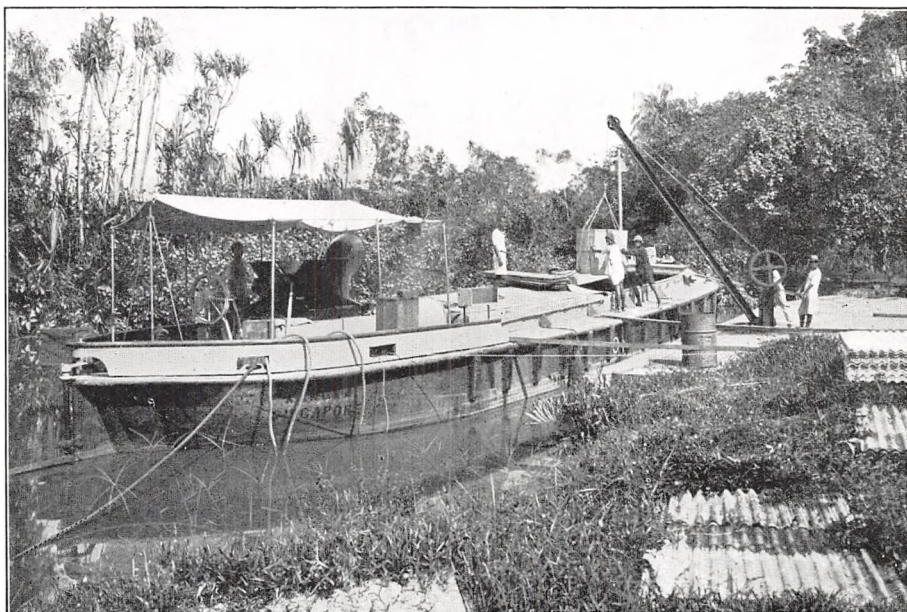
Ryddet Jungle, som giver Plads for Kulturskov.

af ca. 37.000 Acres, hvoraf ca. 23.500 Acres er beplantet med Gummitræer og ca. 10.200 Acres er Kokosland, medens Resten er Vej-anlæg og noget Reserveland. De vedføjede Billeder og Tekst gengiver Udviklingen. De Aar, der er gaaet siden Afslutningen af „Tilbageblik“, har paa mange Maader været en Prøvelsens Tid for Plantageindustrien. I de engelske Besiddelser blev der for Gummiindustrien



Flodtransport.

i 1922 indført det saakaldte Stevenson Scheme, som havde til Formaal at begrænse Gummiproduktionen og stabilisere Priserne, men dette tjente til en Art Beskyttelse for Gummiplantager udenfor engelsk Omraade. Restriktionen er nu ophævet, og de udhvilede og velvedligeholdte Plantager er under den fleraarige Periode tiltaget i Udvikling og Ydeevne i Forhold til de stærkt udnyttede Gummiplantager paa andre Omraader; heriblandt staar Kompagniets Plantager som særlig konkurrencedygtige. Den Udvikling, der har fundet



Flodtransport. En af Mount Austin Plantagens Motorlægttere: „Kangka“ indlaster Gummi i Johore. Det andet Billede er Indlastning af Coprah paa Teluk Merbau Plantagen.



Bestyrerbolig paa Plantagen.



Bevoksning fra Teluk Merbau Plantagen i Selangor Distriktet. I en brændende Sol. Med Plantagen lidt paa Afstand stiger Tiltrækningen og Bedømmelsen af dens praktiske Skønhed under de skyggefulde Træer.



En Undervisningstime i det frie paa Teluk Merbau Plantagen. Arbejderne paa Plantagen er Tamiler fra Indien, og Børnene faar gratis Undervisning i de af Plantagen byggede Skoler.



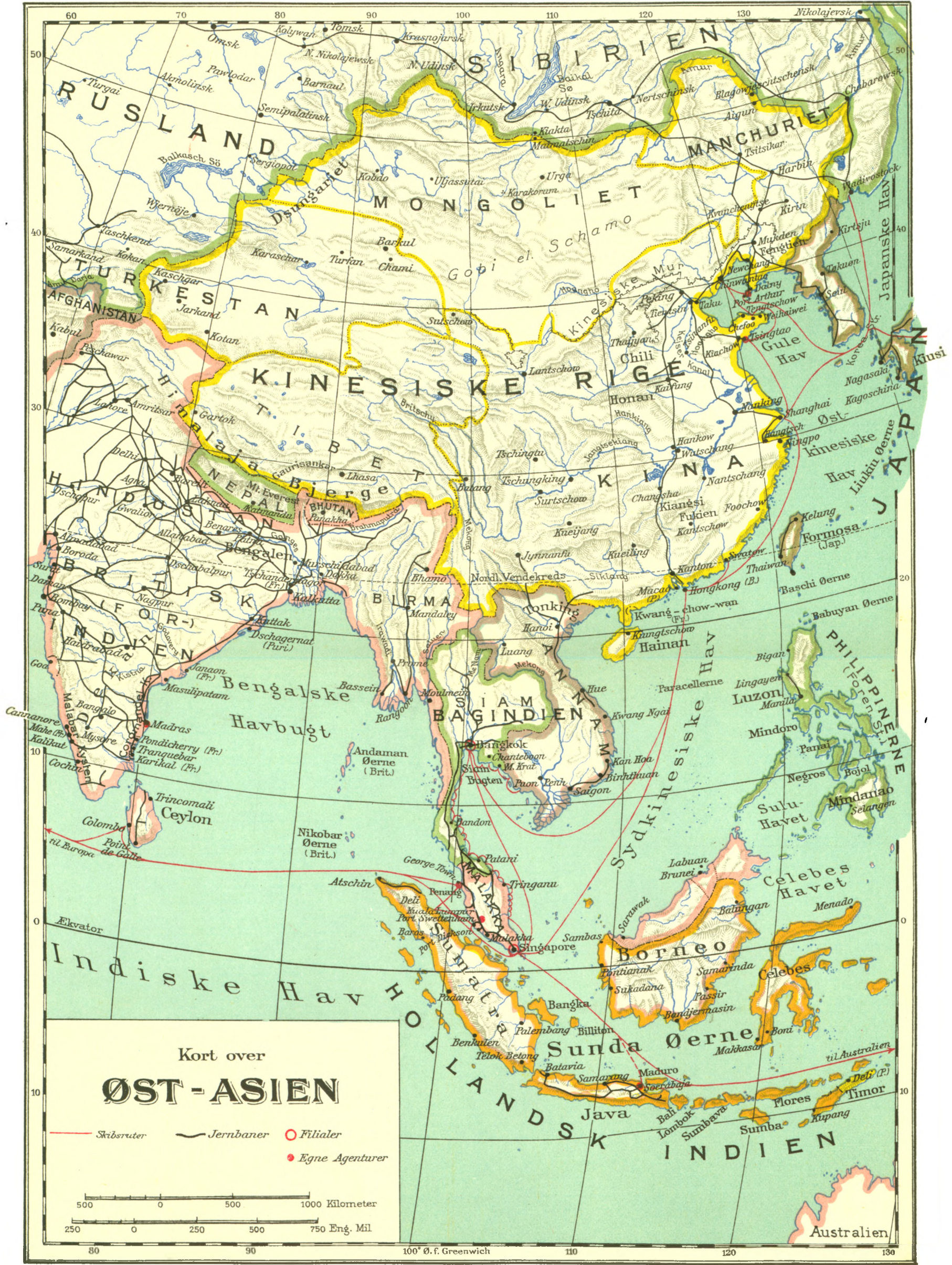
Et Tamil Tempel paa Teluk Merbau Plantagen, hvor de Indfødte dyrker deres Religion.

Sted, skyldes omhyggelig Pasning og en betydelig og mangeartet industriel Udvikling, som er fulgt med Plantagernes Vækst, herunder Faktorier, Røgehuse, Tørreovne for Coprah etc., og Anlæg af trafikmæssig Art for Tilførsel af de mangeartede Fornødenheder til Plantagerne, Ris til Arbejderne, Pakningsmateriel, etc., og Borttransport af Coprah og Latex fra Plantagerne og Faktorier pr. Bane eller Automobil eller Flodtransport med Pramme og Lægtre etc., som illustreres af Billederne.

De gennem sine Produkter værdifulde hollandske Besiddelser, de rige Sundaøer, lokker megen Foretagsomhed til sig, men der som andre Steder i Østen er den europæiske Foretagsomhed af særlig organiserende Art. Her som andre Steder i en vid Omkreds Syd for Kina er det ikke alene de flittige saakaldte Kulier, der sætter Præg paa Udviklingen, men ved Siden af Europæerne ogsaa de af Foretagsomhedsdrift vindskibelige og virksomme Kinesere. Den indfødte Befolkning, den malayiske Stamme, leverer dog det største praktiske Bidrag til Udviklingen paa alle produktive Omraader fra Plantagedrift til Sukkerindustri. Disse Omraader har, mere eller mindre i alle Kredse, forholdsvis lang Tid siden begyndt at yde for at nyde, saaledes at der udvikles en betydelig Import fra andre Steder i Verden, selv om denne Import selvfølgelig ikke staar Maal med Frembringelser og Eksport.

I 1922 oprettede Det Østasiatiske Kompagni foreløbig et Agentur i *Soerabaya* paa Java for at begynde at deltage i den almindelige Omsætning, særlig Eksport af Produkter, og med Henblik paa Skibsfart. Denne Udvikling foregaar i et vist Tempo, som tildels foreløbig bestemmes af den almindelige Omsætning og Udvikling paa andre af

Kompagniets Virkeomraader. Kompagniets sikre merkantile Udvikling andre Steder i Østen, som jeg har fremstillet, tjener her som Eksempel, og fornemlig reguleres Udviklingen af Vekselvirkningen indenfor Kompagniet. Sundaøerne er et af Det Østasiatiske Kompagnis Virkeomraader, som det er overladt Fremtiden at berette mere om paa Grundlag af selve Kendsgerninger.



RUSLAND

SIBIRIEN

MONGOLIET

MANCHURIET

TURKESTAN

KINESISKE RIGER

HINDUSTAN

TIBET

KINA

BRITISK IND

BIRMA

SIAM

INDISKE HAV

INDIEN

Indiske Hav

HOLLANDSK Sunda Øerne

BORNEO

JAVA

INDIEN

Australien

130

Som paapeget har ethvert Forhold sin Oprindelse, og i „Tilbageblik“ har jeg omtalt min første Rejse til Kina. En Dag laa vi i Chefoo i Nordkina og lastede nogle runde skøre Genstande af Form som Slibestene og med en mærkbar Lugt til Swatow i Sydkina. Ingen af den øvrige Besætning kunde give mig nærmere Oplysninger om denne Ladning. Derfor henvendte jeg mig til Supercargoen, en Kineser, der repræsenterede det kinesiske Handelshus, som havde chartret Skibet og ejede Ladningen. Jeg havde allerede faaet et lille Stænk af Overlegenhed overfor Kineserne. Deres Paaklædning, Pisk og i det hele taget grundforskellige Ejendommeligheder i Modsætning til Europæerne syntes at indbyde dertil. Det blev jeg for bestandig kureret for paa den Rejse paa følgende Maade. Da jeg nærmede mig Supercargoen for at faa de Oplysninger, jeg ønskede, var han til at begynde med overlegent tilbageholdende, men jeg vedblev paa mit begrænsede Pitgin-Engelsk — en Art Kaudervælsk-Engelsk, Forretnings-Engelsk — og omsider tødte han op. En Dag paa Rejsen ned gennem Kinasøen blev min Videbegærlighed tilfredsstillet paa en Maade, som har været mig til Nytte hele Livet. Paa mine gentagne Spørgsmaal om Ladningens Natur og Formaal fik jeg at vide, at det var Kager af Sojabønner, som Størstedelen af Olien var udpresset af. *Det var første Gang, jeg kom i Forbindelse med Sojabønningen.* Paa mit Spørgsmaal: Hvad skal Kagerne bruges til, var hans lakoniske Svar: Gødning til Sukkermarker. Paa mit Spørgsmaal, hvorledes det kunde betale sig,

fik jeg de 4 Ord paa Pitgin-Engelsk: Plenty sugar — plenty money. Tavshed. Lidt efter saa han indtrængende paa mig, og min Kineservens hele Fremtræden syntes at have forandret sig, da han sagde: Unge Mand, vær aarvaagen og brug dine Øjne paa din Livsvandring. At han tiltalte mig: Unge Mand, forundrede mig. Det forekom mig, at dette Menneske med et halvt glatraget Hoved og en lang Pisk ned ad Nak-



Stabler af Sojakager, som har samme Form og vel ogsaa samme Lugt, som jeg først gjorde Bekendtskab med i Chefoo.

ken selv var en ung Mand. Han blev mere talende, og paa Pitgin-Engelsk sagde han omtrent følgende i dansk Oversættelse: Da jeg var en ung Mand, var jeg Fører af et stort Skib, 5 Master, 20 Mands Besætning, 2 Kokke og 2 Opvartere — altsaa en kinesisk Junke —. Jeg var alletider aarvaagen og pligtopfyldende i min Gerning, og derfor blev jeg af mit Firma belønnet med den Stilling, jeg indtager idag. For mig selv var jeg ikke altid saa aarvaagen. Jeg havde et Uhr, Arvegods,

som var mig meget kært, og sædvanligt havde jeg Uhret under mit Hoved, naar jeg sov, men engang da jeg vaagnede, var Uhret borte. Jeg saa det aldrig mere, og det er vedblevet at være mig en stor Hjertesorg. — Men Kineseren voksede som Menneske i min Bevidsthed. Da vi kom til Swatow, fulgte mine Øjne Supercargoen, da han stod forberedt til at gaa i Land i sin imponerende Klædedragt — lang blaa Silkekofte, Benklæder bundet sammen om hvide Strømper ved Anklerne, sorte Klædessko og en rund Hovedbeklædning med en Knap i Toppen, nybarberet og med en lang glinsende Pisk ned ad Ryggen. Han kom hen til mig, stak den højre af de smaa fine Hænder i det venstre Kofteærme og omvendt, og med en let Foroverbøjning tog han Afsked med mig og gentog sit Raad om at være aarvaagen og bruge mine Øjne paa min Livsvandring. Dette kloge Raad har ofte været fremme i min Bevidsthed.

I Almindelighed præges Udviklingen af Paavirkning, — det er ikke noget individuelt. Raadet havde selvfølgelig en videre Betydning end Synsevnen alene og har ikke været uden Indflydelse paa min Udvikling. Det har bidraget til at skærpe Viljens Herredømme over Evnerne:

En Morgen i September laa „Thoon Kramom“ i Hongkong færdig til at afsejle, men Kuglen paa Observatoriet var hejst for at oplyse, at en Tyfon var i Anmarsch. Skulde vi blive liggende i den beskyttende Havn eller staa til Søs og forsøge at sejle Vest eller indenom Centret for at faa en hurtig Rejse til Bangkok? Maalet lokkede, og det sidste blev valgt. Undermærsejl og Forestængestagssejl blev sat, Ankeret lettet, og Skibet skød for Storm ud af Havnen. Udenfor stod Hav og Himmel i eet. Vand foroven og Vand forneden. Vinden blæste med Orkanstyrke fra Nordost, omtrent 1 Streg agter ind om Bagbord. Kursen blev sat gennem den under disse Forhold farlige Passage mellem Paracellerne, nogle lave Øer, og Øen Hainan, for at holde Skibet

saa fjernt som muligt fra Tyfoncentret. Med den Kurs forventede vi at passere Centret i en Afstand af mindst 50 miles. „Thoon Kramom“ skar gennem Vandet, og man kunde, som man siger, ikke se en Haand for sig. Den første Nat gik til Ende, og efter at have været ude 24 Timer var Vinden endnu stadig Nordost. Efter Beregningen skulde vi have passeret Paracellerne, saaledes at Kursen kunde forandres til Syd af Hensyn til Kochin-Kinakysten, men derved vilde vi nærme os Centret, som endnu var lidt forud om Bagbord. Det var et vildt Væddeløb. Henpaa Eftermiddagen trak Vinden sig med kraftige Orkanstød efterhaanden gennem Nord. Vi havde altsaa passeret Centret, men, som det fremgik af Orkanstødene og det lave Barometer, i farlig Nærhed. Tyfonen havde i hvert Fald ikke holdt sig de teoretiske Regler efterrettelig, som vi havde været berettiget til at regne med. Næste Formiddag fik vi i det opklarende Vejr Øen Pulo Sapatu ca. 800 miles fra Hongkong i Sigte — en Gennemsnitsfart af ca. 17 miles over Grunden som Følge af Orkanen og den medgaaende Strøm. Observationer af nogen Art havde der selvfølgelig ikke været, siden vi forlod Hongkong. Et Par Timer efter at vi havde sigtet Pulo Sapatu, skinnede Solen, og „Thoon Kramom“ skar frem mod Siambugten, og efter 7 Dages Rejse fra Hongkong ankom vi til Bangkok.

Medens jeg førte „Thoon Kramom“ beskæftigede mine Tanker sig vedvarende med Skibets merkantile Formaal, og jeg anstillede Betragtninger over, hvorledes jeg vilde benytte det, hvis det tilhørte mig selv, og jeg havde den fornødne Driftskapital. Jeg var levende optaget af alt, som foregik indenfor min Syns- og Hørekreds, og derved vaktet ogsaa et levende Initiativ, og Beslutningen om at etablere mig selv i Bangkok modnedes. Disse Tanker og denne Virketrang førte til Rejsen til Europa, som endte med et godt Resultat, og derefter begyndte jeg mit eget Firma i Bangkok. Jeg havde opsparet lidt Penge og forventede at kunne opnaa Skovkoncession og dertil knytte en

Savmølle. Det skete ogsaa som meget andet, efterhaanden som Tiden blev moden dertil.

Gennem Barndommens taagede Forestillinger, Ungdommens lyse Forhaabninger og de første Manddomsaars Kampe var jeg i Stille og i Storm, i Hede og i Kulde, naaet ca. 32 Aar gennem Livet til det foreløbige Maal, som gennem disse Perioder først ubevidst senere i mere bestemt Form havde foresvævet mig.

Dette Tilbageblik over Fortiden er -- som andet, der er medtaget, — nær beslægtet med hele den Udvikling, jeg tilstræber at belyse, og indeholder desuden nogen almindelig Livslære, og derfor har jeg ikke taget i Betænkning at indflette det i „Udvikling“.

Jeg vil nu atter fortsætte Beskrivelsen af Det Østasiatiske Kompagnis Udvikling.

Kina, der for min Ungdoms Opfattelse stod som noget fjernt og ufatteligt, er i Realiteten, efter at jeg er kommet det paa nært Hold, vedblevet at være det samme. Det er ikke let at bunde. Paa en forholdsvis lille Del af Jordoverfladen har en Masse Mennesker vokset sig sammen og bevaret en Egenartethed, som medfører, at de vender Blikket mere indad, mere mod hinanden, end udad. Som Helhed er *Kina* nøjsom og mere ydende end nydende. Stærkere Trang til at frembringe og afsætte til andre, end til selv at aftage andres Frembringelser. Konservatisme og Nøjsomhed i dette som i andre Forhold har begrænset Afsætningsbetingelserne for andres Frembringelser, som særlig i Fortiden de europæiske Lande konkurrerede om, senere er dertil kommet Amerika og det stærkt merkantile og paa andre Maader energiske Japan. Det er dog først i nyere Tid, at den udefra importerede og for Mængden af Kineserne selv uforstaaelige Friheds-

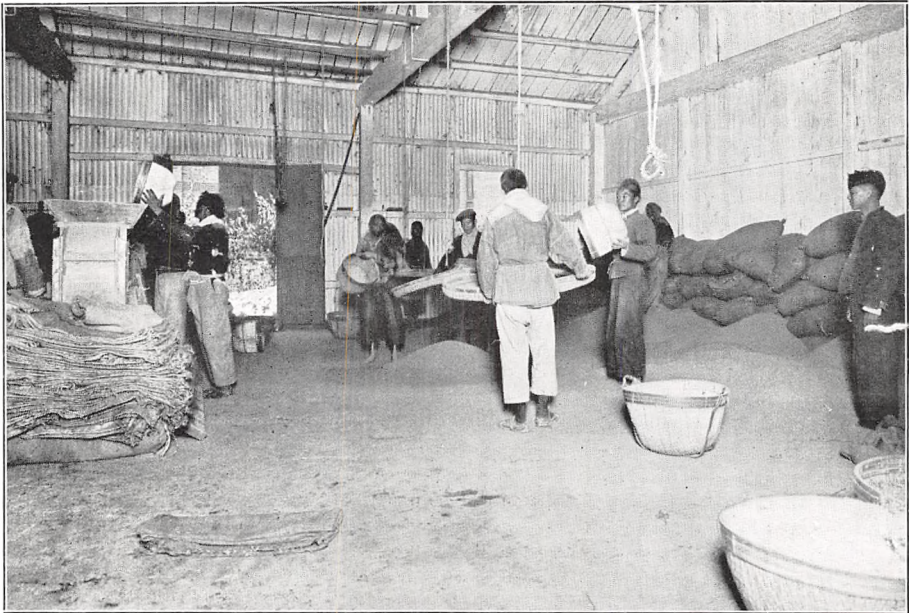
bevægelse har fremkaldt de Borgerkrige med Tab af Menneskeliv under Former, der, hvis de kendtes, vilde opvække langt større Gru, end det nu synes at være Tilfældet, ligesom hele Bevægelsen udenfor Kina vistnok opfattes mindre alvorligt, end den i Virkeligheden er. Bevidst eller ubevidst for den kinesiske Befolkning som Helhed føres Kina derigennem bort fra sin tusindaarige Afsondrethed henimod den Aabning af Landet, som paa mange Maader har været tilstræbt udefra, og tidligere eller senere vil og maa Kina være med og deltage i de Fremskridt og Forandringer, som ligger i Fremdriften særlig hos de Sektioner af Verdensbefolkningen, som jeg forhen har nævnt. Selv om Kineserne er konservative, vil de engang i Begrebet Tid bringes eller bringe sig selv med paa Udviklingens Bane. Merkantilt vil det betyde, at Kina faar langt større Behov, end det nu har, for ydre Frembringelser, og de særlig flittige Kinesere tvinges af Forholdenes Magt til større Ydelser, saaledes at det, der populært kaldes Vareudveksling, vil tiltage, i hvilket Tempo kan kun Fremtiden vide Besked om. Meget afhænger af Kina selv, hvorledes „for“ og „imod“ indadtil vil virke, og om og hvornaar det lykkes at bringe Kina praktisk under Ledelse af en saadan Centraladministration, som for Tiden har Sæde i Nanking. Kina vil af Kina selv paatvinges Reformer, som Tid efter anden vil medføre f. Eks. Anlæg af alle Arter af Kommunikationsmidler, der som andre Steder i Verden. Men en vigtig Faktor i Kinas Aabning, naar først paabegyndt, bliver den internationale Konkurrence. Store Kreditter for store Leverancer vil virke stimulerende for Tempoet i Udviklingen.

Siden Det Østasiatiske Kompagni for ca. 30 Aar siden etablerede sig i Kina — Shanghai — har Udviklingen været paavirket af de Ejendommeligheder, som præger Kineserne og deres Land, men ikke desto mindre har Kompagniet udvidet sin Vareeksport og udviklet sin Skibsfart. For Tiden er Kompagniet etableret i Shanghai, Han-

kow og Tsingtao, og de sammentrængte Beskrivelser af Kompagniets Erhvervsforhold og de ledsagende Billeder vil bidrage til at oplyse, hvorledes og under hvilke Former det merkantilt virker. Selvfølgelig træffer Det Østasiatiske Kompagni sine Forholdsregler for at kunne deltage i den merkantile Udvikling, som de politiske Forandringer vil medføre.

Shanghai ved Yang-tse-kiang Flodens Munding i Havet er den af Europæerne mest prægede By i Kina med et stort Europæerkvarter og et Finanscentrum for en stor Del af Kinas Udenrigshandel, hvis Finansiering paa Grund af den i Kina herskende Sølvmonetod har sin særegne Teknik. Som Havnestad anløbes Shanghai af de internationale Liniers Ruteskibe paa det fjærne Østen, som er sammen-sluttet i Konferencen, og er iøvrigt Knudepunkt for anden maritim Kommunikation. Den er i Forbindelse dermed ogsaa Sæde for en udstrakt Mægler- og Befragtningsvirksomhed. I Overensstemmelse hermed er Shanghai Agenturet Centralkontoret for Kompagniets Erhvervsudvikling i Kina. Kompagniets Skibe paa Kina-Japan Ruten anløber alle Shanghai saavel for ud- som for hjemgaaende og lossere og laster ved Kaj eller paa Strømmen fra Lægtene. Men derudover anvender Kompagniet i udstrakt Grad fremmed Tonnage. Kompagniets Import til Kina af europæiske og amerikanske Varer foregaaer fornemlig over Shanghai og placeres gennem Kompradorer hos Kineser-købmænd. En forholdsvis stor Del af Eksporten af Kinaprodukter foregaaer fra den højere oppe ved Yang-tse-kiang Floden beliggende By: *Hankow*, som dog paa Grund af Vandstanden i Floden kun i nogle Maanedere af Aaret kan besejles af de store europagaaende Skibe. Hankow er et merkantilt Centrum for Yangtsedalen og Hovedsamleplads for dens Produkter, som dog i en Del af Aaret maa nedføres til Shanghai med Flodskibe. For Formaalet har Kompagniet i Hankow egne Pakhuse med moderne Rensemaskiner for Frø, Bønner, Ærter

etc., men Rensning af Eksportvarer foregaar ogsaa paa Kinesernes egne mere primitive Maader, som det ses paa medfølgende Billede. Eksportomsætningen over Hankow er særlig afhængig af de forhaandenværende Transportmidler mellem de producerende Distrikter og det lokale Marked, og da Yangtsedalen just har været et af Brændpunkterne i Borgerkrigene, har disse medført aarelange Beslaglæg-



Rensning af Eksportvarer.

gelses af de fra Hankow udgaaende Jernbaner og Skibslinjer og i høj Grad virket hæmmende paa Udviklingen.

Kompagniets Kontor i *Tsingtao* ved *Kiaochow* Bugten er først aabnet efter Krigen, i 1922, særlig for Opkøb af Eksportvarer til Europa og Amerika. *Tsingtaos* Opland er et særlig jordnøddyrkende Distrikt, og uanset at Borgerkrigene ogsaa har virket hæmmende for Nordkina og bevirket, at Høstudbyttet har været faldende, har Agenturet dog allerede en betydelig Virksomhed at se tilbage paa, idet der

i de forløbne 6 Aar er opkøbt og afskibet ca. 140.000 Tons. Opkøbene foretages dels i Tsingtao, dels paa de forskellige Pladser i Indlandet hos kinesiske Købmænd gennem Kompradorer, og før Afskibning føres Nødderne til Kompagniets Pakhuse for Rensning, Sortering, Pakning etc. De medfølgende Billeder hidrager til at anskueliggøre Behandlingen af disse Nødder.

Jeg vil nu vende mig mod det nordlige Kina, Manchuriet: Sojabønnens frugtbare Hjemland.

Medens de manchuriske Sojabønner i flere Hundrede Aar havde været kendt i Kina og Japan som et vigtigt Næringsmiddel baade for Dyr og Mennesker, var det først i 1908, at Eksporten til Europa tog sin Begyndelse, og efter nogle grundige Forundersøgelser om Mulighederne for at oparbejde en Omsætning i Sojabønner aabnede Kompagniet i 1909 et Kontor i *Harbin* med det Formaal at organisere Opkøbene af Sojabønner i Indlandet direkte fra Producenterne.

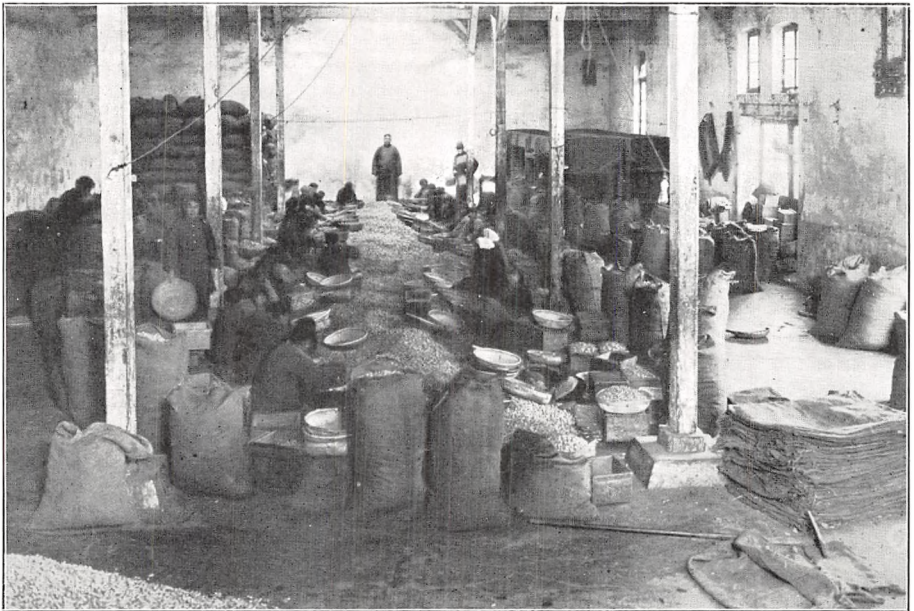
I de forløbne 20 Aar er denne Organisation stadig udvidet, saa at den nu omfatter hele Manchuriet, og i disse 20 Aar har Kompagniet i tiltagende Mængde eksporteret ialt 3.236.000 Tons Sojabønner og desuden Sojaolie og forskellige Frøsorter til en samlet Afsætningsværdi af over en Milliard Kroner over Afskibningshavnene Dalny og Vladivostock, hvor Kompagniet ogsaa har sine egne Kontorer.

De urolige Forhold i Kina har i de senere Aar presset store Folkemasser op i Manchuriet, og da disse Nybyggere væsentligst tager fat paa Opdyrkning af nyt Land med Sojabønner, kan der forventes en betydelig Forøgelse af Produktionen. Samtidig er der i Europa en voksende Forstaaelse af Fordelene ved Sojabønnens Produkter. Det vedføjede Sojabønnebillede vil virke oplysende til den forholdsvis korte Tekst over et stort Opland og en betydelig Erhvervsvirksomhed i det fjerne Østen.

Det Østasiatiske Kompagni har i mange Aar været i Tilknytning



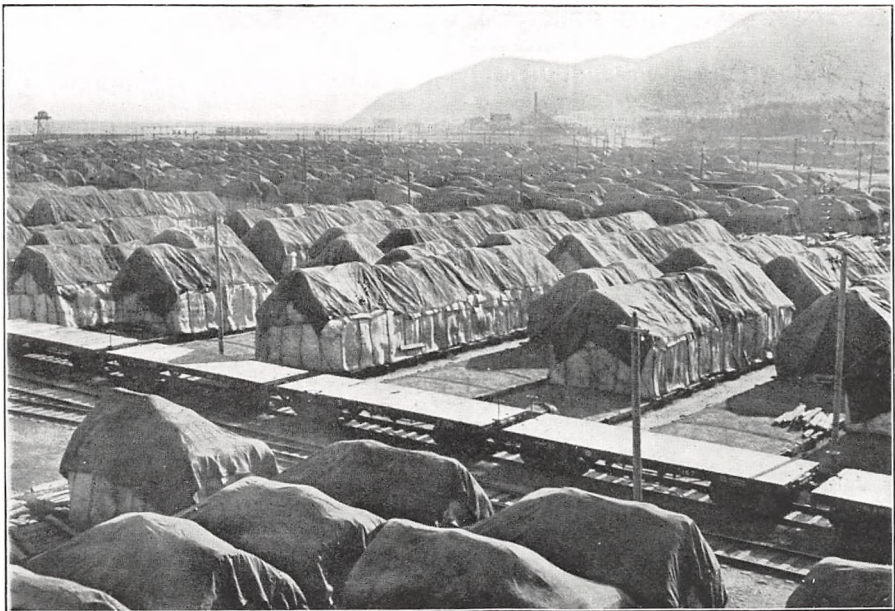
Billede af Jordnødplanten.



Jordnødderne samles, renses og pakkes.

med den merkantile Udvikling, der er foregaaet i Japan, i direkte Samvirke med de flittige og intelligente Japanere, som fuldtud i denne Form har tilfredsstillet de Formaal, det tilstræber i dette udviklingskraftige Land. Kompagniet har en betydelig Omsætning med Japan, særlig paa Skibsfartens Omraade, og jeg kan navnlig fremhæve den Hurtighed, hvormed der virkes, saaledes kan jeg som Eksempel anføre, at i japanske Havne faar Kompagniets (og vel alle) Skibe den hurtigste Betjening af alle Steder i Verden. Et af Kompagniets Skibe, der saaledes kommer fra Europa med ca. 3000 Tons Ladning, kan faa dette Kvantum udlosset i et Tempo, som er omtrent det dobbelte af Gennemsnittet af alle andre Steder.

Paa samme Maade som i Japan virker Kompagniet overalt i Verden, hvor det ikke selv har egne Kontorer, gennem Agenter under forskelligartede Former. Paa nogle Steder gennem simpel Varetagelse af Kompagniets Interesser imod for saadan Tjeneste sædvanlig Agen-



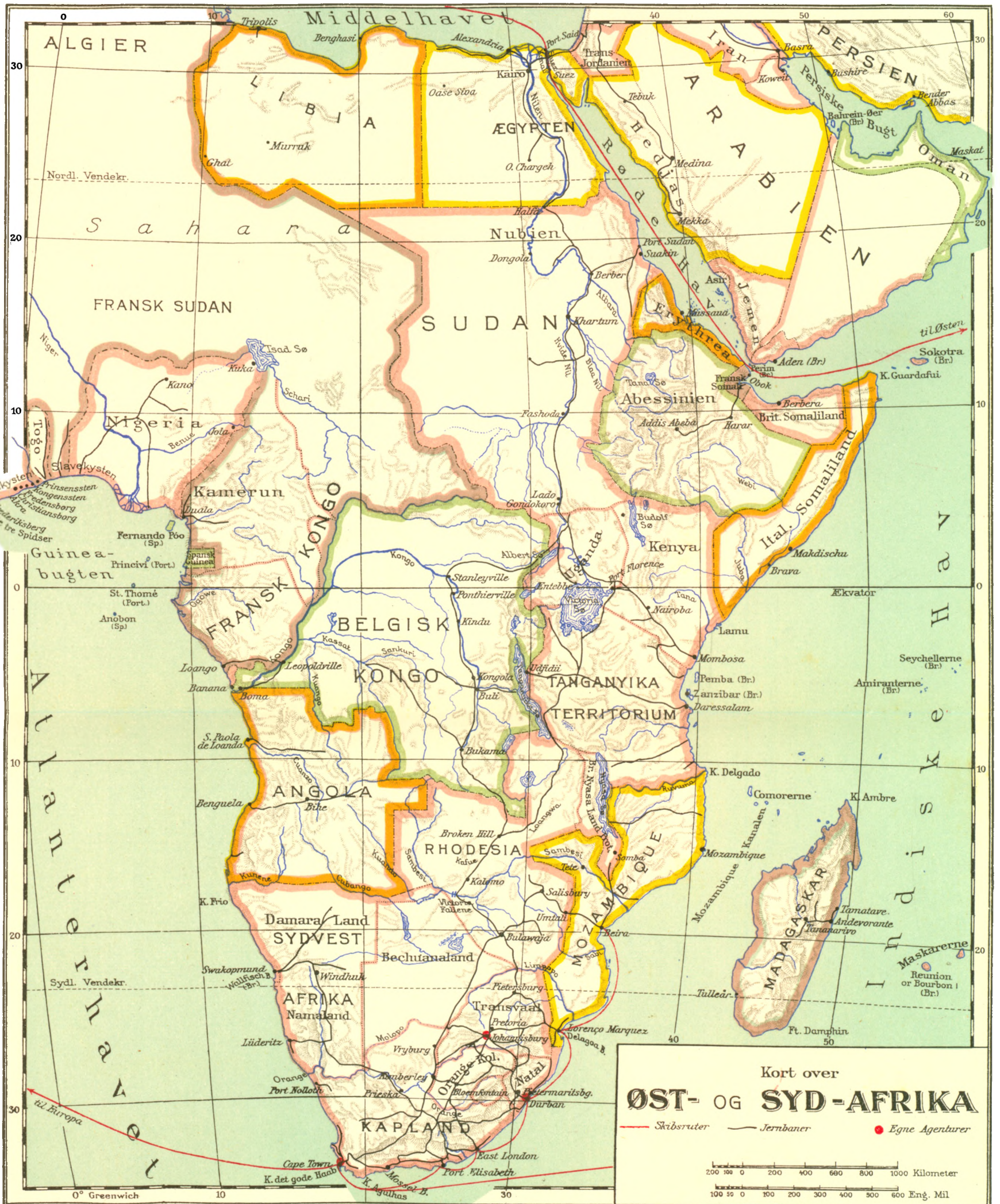
Lager af Sojabønner under aaben Himmel, ventende paa Afskibning. Giver et Bidrag til Bedømmelse af de forskellige Faser, Sojabønnerne maa igennem, før de forsvinder i Skibet, og derefter gennem forskellige andre Faser omdannes for forskellige Formaal.

turkommission. Paa andre Steder kan der være et mere udviklet Samvirke, — men i alle Tilfælde er det et vist Interessesfællesskab, Gensidighed, der præger Forholdet.

Hvad jeg foran har skrevet om Kompagniets Javakontor, og hvorledes dette udvikles, kan finde Anvendelse paa Omtalen af Kompagniets Virksomhed i *Indien*, — det rige Indien, hvor England har bragt Orden. Der har Kompagniet i 1928 oprettet foreløbig et Agentur i *Madras*, og herfra er det Hensigten at samle Eksportprodukter fra Naboomraader for, Tid efter anden, at vandre videre paa den merkantile Bane, som Erfaringen og Resultater maa anvise. Det, der her bygges op, gælder som for Sundaøerne og tildels andre Steder, jeg vil komme til, Fremtiden, og hvad den gemmer, er det udover nødvendige Betragtninger bedre at lade Kendsgernerne og Fremtidens Resultater selv berette, men de Fremtidsvirksomheder, som jeg omtaler, tillægger jeg betydelige Muligheder.

I øvrigt henviser jeg til vedhæftede Specialkort over Siam, Malakkahalvøen etc., og til Kortet over det større Omraade: Østasien og Indien. Blik derpaa og særlig Studie deraf kan bidrage til bedre Forstaaelse af min Fremstilling, og ved at studere disse Egne kan der fremtræde mange Billeder og Muligheder for Bevidstheden, som kan fremkalde Spørgsmaal om hvorfor eller hvorfor ikke, som det kan være lettere at opkaste end besvare.

Ovenstaaende kan tildels ogsaa gælde *Sydafrika*, og selv om Kompagniet allerede paa dette Omraade har en forholdsvis resultatrig Virketid at se tilbage paa, som det fremgaar af efterfølgende Be-



Kort over
ØST- OG SYD-AFRIKA

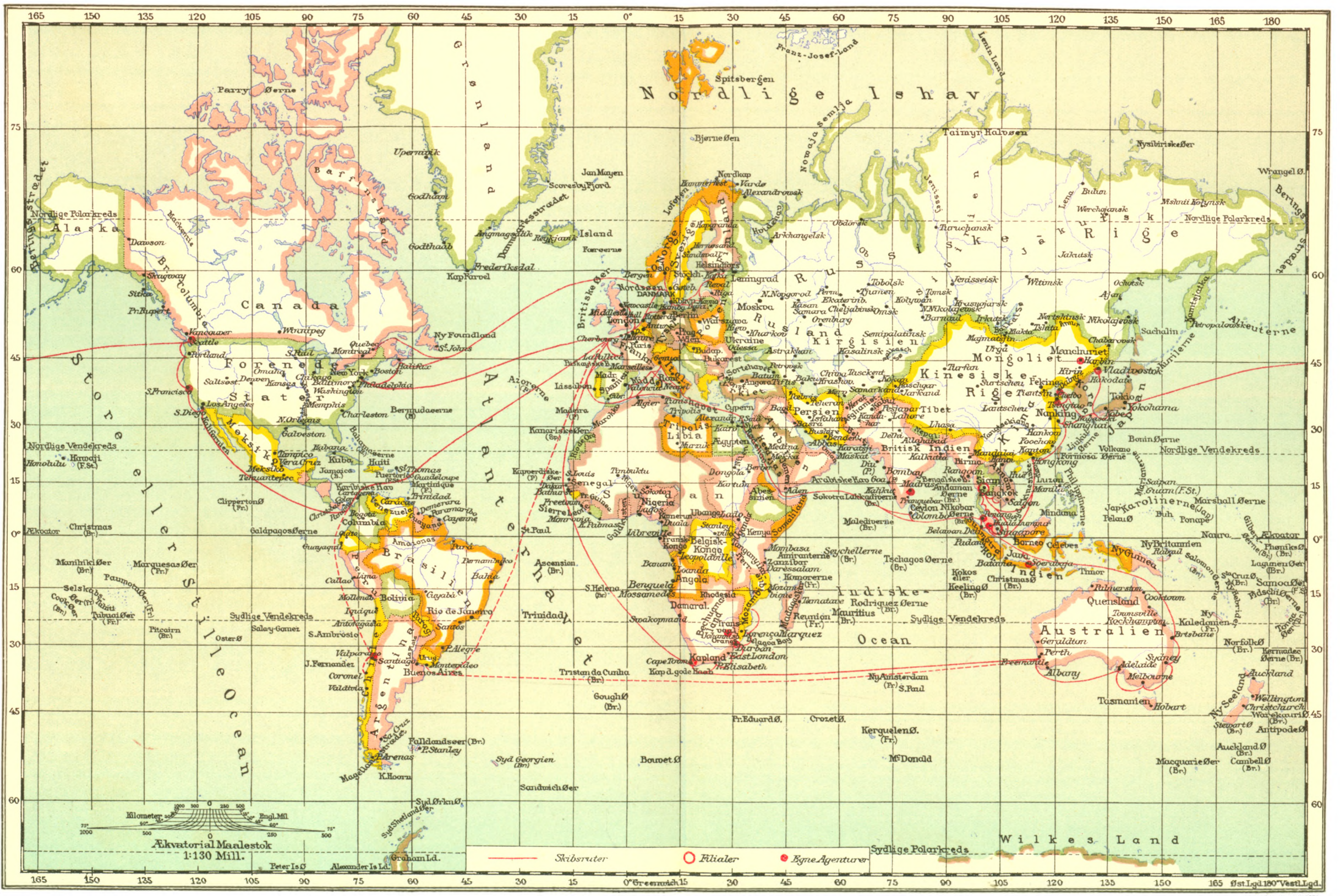
— Skibsruiter — Jernbaner ● Egne Agenturer

200 100 0 200 400 600 800 1000 Kilometer
 100 50 0 100 200 300 400 500 600 Eng. Mil

skrivelse, saa vender Blikket sig særlig ved at studere Kortet over Sydafrika ogsaa her imod Fremtiden og fremkalder Længsler og Virketrang i Sindet. Navnlig ved at følge den vestlige Kystlinje, standser Blik og Tanker uvilkaarligt ved de Steder, hvor Dannebrog før har vajet i Land paa et fast Punkt, som tilhørte Danmark, og fra Skibe paa Vandet udenfor. Ved at bevæge sig fra Fortiden til Nutiden opstaar der en Stemning, som jeg dog ikke vil give Luft. At lamentere over misadministrerede eller misregerede og tabte Kolonier skaffer ikke Danmark nye Kolonier, og selv om jeg — ifølge hele mit Naturel — hellere vilde virke og udvikle paa dansk end paa fremmed Omraade, saa finder jeg alligevel Glæde i at virke til fælles Gavn for fremmede Omraader og for Danmark, en Drift, som er dybt rodfæstet i Det Østasiatiske Kompagni. Paa dette Betragtninggrundlag har jeg ved paa Kortet at følge den Udvikling, der foregaar, og de Muligheder, som er til Stede, ikke alene ladet Blikket vandre Vest om men i Zig-Zag over Landet, over Mozambiquekanalen og Syd paa til Kompagniets nuværende Sæde i *Durban*, for der at hvile i den Betragtning, at her er et Omraade med store Muligheder. Kompagniets Virksomhed i Sydafrika er for Tiden organiseret med Hovedsæde i *Durban* og Afdelingskontorer i *Capetown* og *Johannesburg*. De Distrikter, der er disse Byers Opland, Kapstaden og de tidligere Boerrepublikker, er agerdyrkende og kvægavlende, iblandet de kendte sydafrikanske Guld- og Diamantminedistrikter, men derimod ret skovfattige, og den udenrigske Omsætning bestemmes af disse Forhold. Det er i Tidens Løb mange hele Skibsladninger skandinavisk Bygningstømmer, Døre og Vinduer, som af Kompagniet er importeret til Sydafrika og efterhaanden blevet til Hjem for sydafrikanske Farmere. Ligeledes har Kompagniet fra Pacifikkysten en betydelig Import af Træ til disse Egne, tildels ogsaa i hele Skibsladninger i chartrede Skibe. Landet er beliggende i den tempererede Zone, og

Agenturerne har derfor tillige en ret omfattende Import af tropiske Produkter, Ris og andre Kolonialvarer, fra Kompagniets andre Filialer og Agenturer. Agenturerens Eksport af Majs rummer store Muligheder, men har fra Aar til Aar været noget svingende, fordi Regn eller Tørke i særlig Grad indvirker paa Sydafrikas Høstudbytte og derigennem paa det Kvantum, der kan afses til Eksport. Kompagniet har, siden det begyndte i Sydafrika, udvidet og udvider stadig sit Virkeomraade efter de Principper, som kan udledes af Omtalen af andre Omraader: at lade selve Erhvervs- og Udviklingens Vilkaar være Vejleder. Paa Grund af de importerede Varers Art har Sydafrika altid været et af de Felter, hvor Kompagniet i særlig Grad har plejet skandinavisk Samarbejde. Durban Agenturet var i tidligere Tid et i Stockholm hjemmehørende Selskab, Sydafrikanska Handelskompagniet, og Agenturets nuværende Hovedforbindelse er Kompagniets Datterselskab: Baltiska Eksportkompaniet i Stockholm, ligesom Størstedelen af de for det skandinaviske Træ chartrede Skibe er nordiske.

Af de foregaaende Skildringer er der allerede givet et første Indtryk af Kompagniets Virksomhed paa Amerikas *Pacifikkyst*, fordi denne som alle de øvrige Afdelinger er indpasset i Vekselvirkningsformalet. Et hastigt Blik paa Kortet fører fra Kaliforniens Frugthaver — disse store Verdensleverandører af frisk, henkogt og tørret Frugt af alle Arter — til Oregons Skove og Columbias og Albertas og det øvrige Vestamerikas og Vestkanadas Hvedemarker. Kompagniets Kontorer i *San Francisco* og *Seattle* er i særlig Grad oprettet for at varetage Kompagniets Skibsfartsinteresser i disse rige Egne med de store Masseafskibninger til den øvrige Verden. Skibene paa Kompagniets Rute til Pacifikkysten gennem Panamakanalen anløber disse



Kilometer 0 100 200 300 400 500
Engl. Mill. 0 100 200 300 400 500
Ekvatorial Maalestok
1:130 Mill.

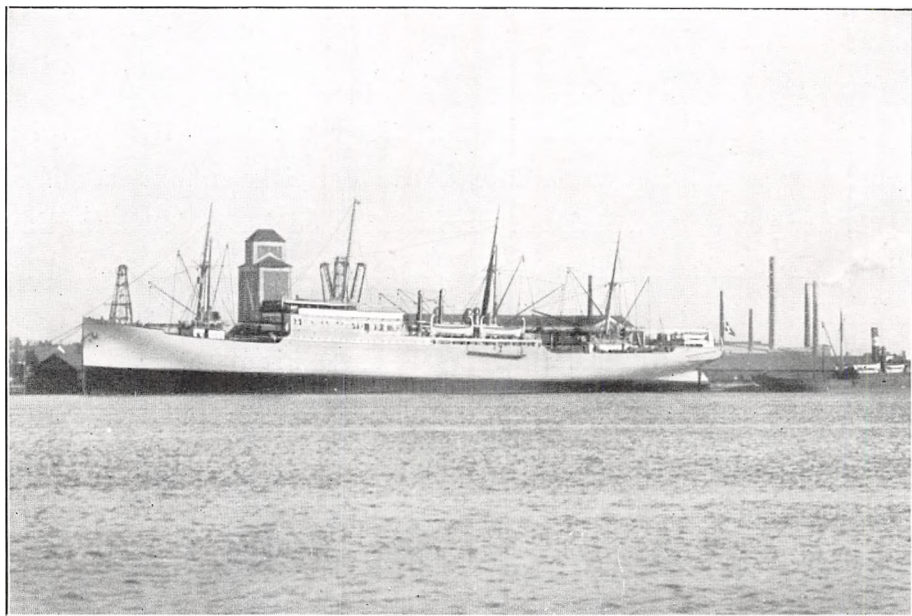
— Skibsruiter ○ Filialer ● Egne Agenturer

og andre Havne, og gennem en stadig Forøgelse af Godsmængden, og navnlig efter at Afskibninger af frisk Frugt har taget Fart, — der afskibes nu aarligt over 60.000 Tons frisk Frugt fra Kalifornien til Europa, — er der forøgede Muligheder, som Kompagniet ogsaa har for Øje i sit Skibsbygningsprogram. Men udover denne Skibsfart har Agenturerne Chartring og Ekspedition af Skibe til Sydafrika med Tømmer, som ovenfor er omtalt, og foretager Engagering af Passagerer fra Pacifikkysten for Kompagniets Passagerlinie mellem New York, Halifax og Havne i Østersøen. Pacifikkystens Agenturers Hovedopgave er saaledes særlig paa Skibsfartens Omraade, men de plejer desuden Vekselvirkningsprincipper baade med Import og Eksport gennem Hovedkontoret og Kompagniets andre Filialer og Agenturer.

Paa Sydpacifikkysten har Kompagniet eget Kontor i *Valparaiso*, hvorfra er organiseret en omfattende Handelsvirksomhed paa alle de Egne, der paa dette Kontinent strækker sig ud imod det Stille Hav. Virksomheden kan karakteriseres som et udpræget Afsætningsled for andre Dele af Kompagniet. Paa andet Sted er omtalt, hvorledes Kompagniets danske industrielle Datterselskabers Produktion i høj Grad beror paa Eksport til andre Lande og Verdensdele. For Oparbejdelsen af saadan Eksport til Sydamerikas Vestkyst af Cement og Sojakagefabrikkens Produkter har Agenturet særlig Betydning. Derimod har Udviklingen medført en Tilbagegang i dets Eksport fra Chile af Salpeter.

III.

Jeg vil nu aflægge korte Besøg hos nogle af Kompagniets Datterselskaber og ganske kortfattet forsøge at antyde den Udvikling, der har fundet Sted paa de livskraftige og levedygtige Omraader. Jeg vil begynde med det ældste Datterselskab: *Nørresundby Portland Ce-*

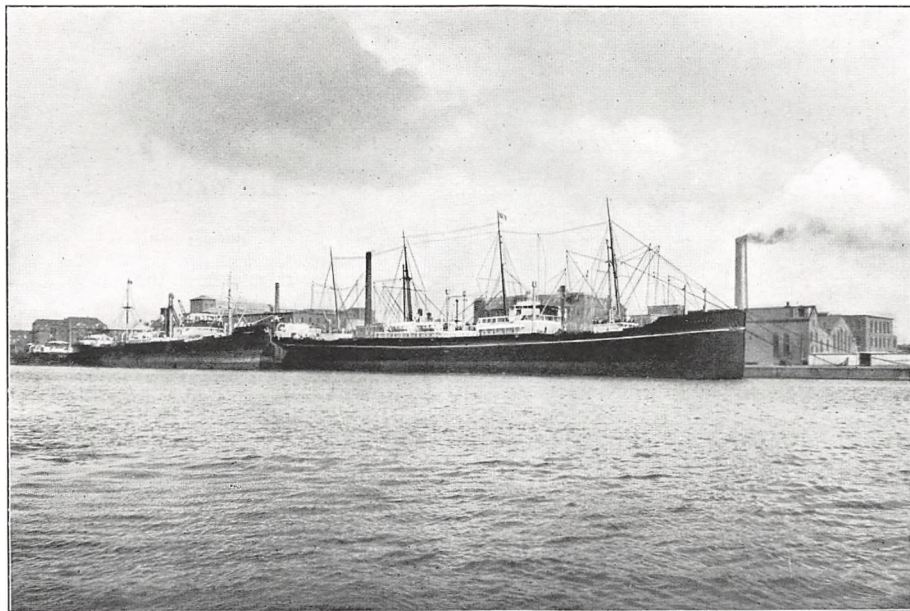


Motorskibet „Meonia“, som indtager Cement i Nørresundby til Penang, Singapore og Bangkok.

mentfabrik. Oprettelse og Formaal har jeg beskrevet i „Tilbageblik“. Her vil jeg kun paa Grundlag af hosstaaende Billeder, hvor den ydre Vækst antydes, kort meddele, at i de sidste 10 Aar er Fabriken udvidet og forbedret saaledes, at dens Ydedygtighed er tiltaget med ca. 80 %, og Kvaliteten af Cementen er forbedret, saa den er fuldt paa

Højde med andre Fabrikers Produktion til Verdensmarkedet, som i Tidens Løb har udnyttet tekniske Fremskridt til Kvalitetsforbedringer.

Tilblivelsen af *Sojakagefabriken*, og dermed Industri og Plantage Kompagniet, kan føres tilbage til Manchuriet, til Sojabønnen. Uden



Motorskibet „Danmark“ ved Sojakagefabriken paa Islands Brygge.

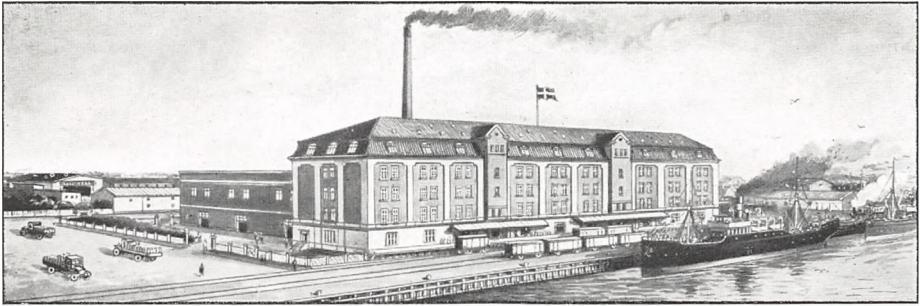
den ingen Fabrik. Hosstaaende Billede antyder kun den ydre Udvikling, der har fundet Sted med denne Fabrik, siden Billedet i „Tilbageblik“ blev taget. Dertil kan oplyses, at Fabrikens Indre er i forholdsvis højere Grad udviklet og forbedret i Art og Teknik, saaledes at dens Ydeevne er tiltaget med 60% i de sidste 10 Aar, og dertil kommer Kvalitetsforbedringer. Billedet, som ogsaa gengiver Motorskibet „Danmark“, der ogsaa stammer fra det sidste Tiaar, bygget 1925,

kan give Anledning til nogle Betragtninger, --- saaledes, at det har ført en Ladning Sojabønner den lange Distance fra Manchuriet gennem Kinasøen, forbi Singapore, over det indiske Ocean, gennem det røde Hav, Suezkanalen, Middelhavet, over den biskayiske Bugt, gennem den engelske Kanal, over Nordsøen, Kattegat til dennes lille Bagrende, hvor Sojakagefabriken ligger.

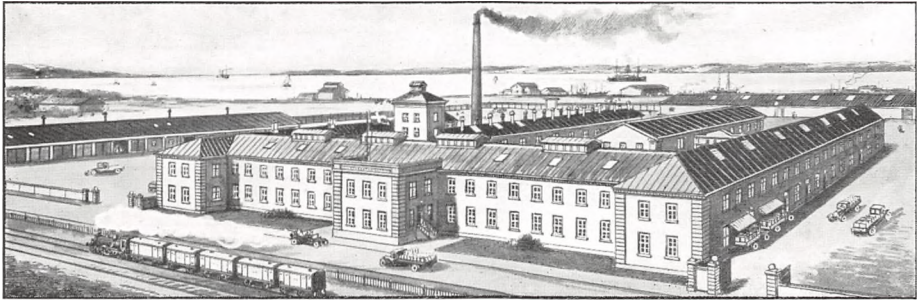
Jeg vil anbefale Kombinationen til Eftertanke og henlede Opmærksomheden paa, hvad jeg skrev Side 9—10 om merkantil Virksomhed og Poesi.

Hosstaaende Billeder af *Mælkekondenseringsfabrikerne* kan ogsaa, — som forresten alle Virksomhederne — give Anledning til Betragtninger, og for at hjælpe disse paa Gled skal jeg oplyse, at naar Kompagniet i 1910 deltog i Udvidelsen af den mindre bestaaende Fabrik i Nakskov ved at udvide Fabriken til at omfatte efterhaanden 4 Fabriker, var det for en Art Vekselvirknings Skyld, for at sprede Produktet kondenseret og paa anden Maade præpareret Mælk paa Verdensmarkedet.

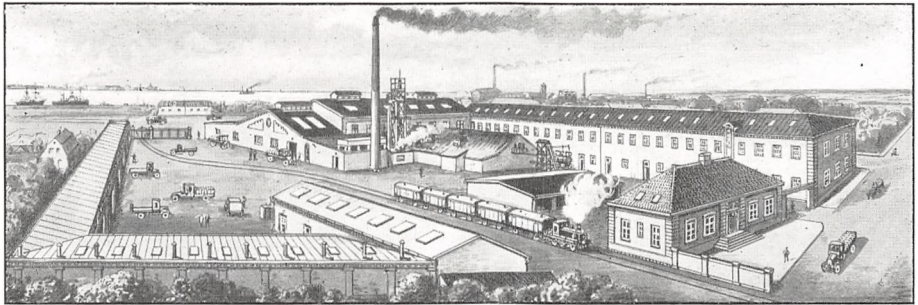
Lader jeg Tanken frit Løb, finder jeg, at det kan være muligt, at smaa Partikler af Sojabønner, som hjemføres med Kompagniets Skibe og omdannes til Foderstoffer, er med som smaa Partikler i den Mælk, der igen føres ud i Verden i f. Eks. Motorskibet „Danmark“, og mine Tanker kan føres tilbage til min Ungdom, og jeg kan hense mig i Samtale med min Kineserven, til hvem mit Spørgsmaal kunde lyde: hvorledes kan det betale sig at føre Sojabønnen den lange Vej og omsætte den i Foderkager, hvortil det lakoniske Svar kunde være: Plenty milk, plenty money.



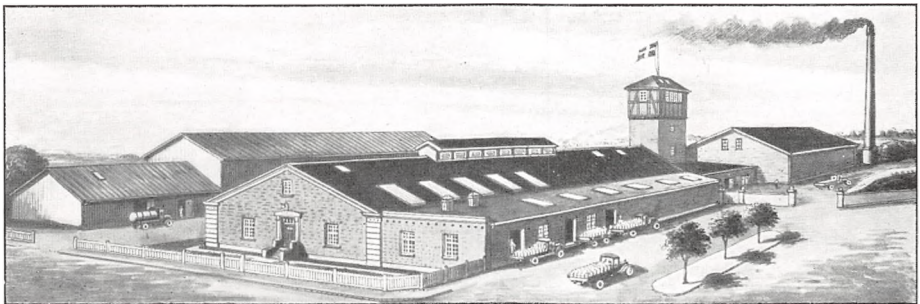
Fabriken i Nykøbing F.



Fabriken i Horsens.

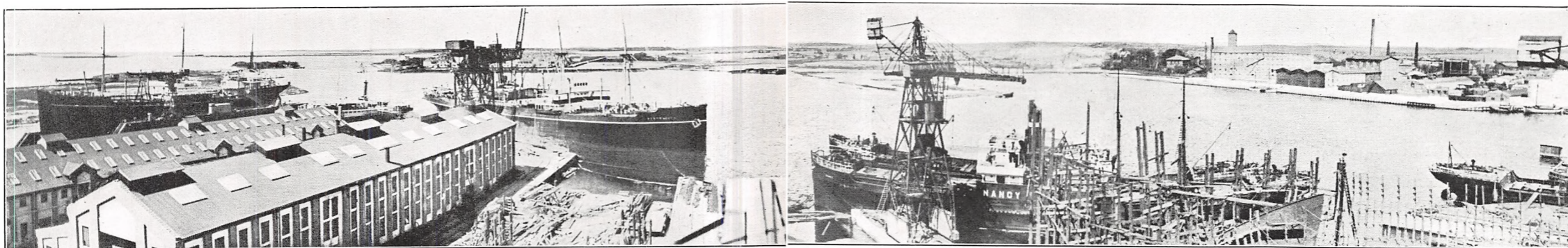


Fabriken i Nakskov.



Fabriken i Maribo.

A S Den danske Mælkekondenseringsfabrik.



Udsigt over Nakskov Fjord med Indsejlingen til Havnen og Byen. Tilvenstre Skibsværftaa Grunde, som i nyere Tid er inddraget fra Fjorden. Bagved paa Odden skimtes Rosnæs Haveby med Boliger for Værftsarbejdernilhøjre Ota-Fabrikkerne, som omtales nedenfor.

Nakskov Skibsværft. Siden Det Østasiatiske Kompagni i 1916 deltog i Udvidelsen af Nakskov Skibsværft af Grunde, som er angivet i „Tilbageblik“, har der været udfoldet en meget livlig Virksomhed, men Værftet blev dog først senere rigtig ydedygtigt, og i de sidste 8 Aar har det til fremmede Rederier bygget 24 Skibe med en samlet Tonnage af ca. 110.000 Tons, og for Det Østasiatiske Kompagni 7 Skibe med en samlet Lasteevne af 38.000 Tons. Til disse Skibe har Burmeister & Wain leveret Motorerne, som driver Skibene, og Holeby Dieselmotorfabrik fornemlig Hjælpemotorer til Drift af Spil etc.

Det er saaledes en betydningsfuld Virksomhed, som her er udviklet med Henblik paa Verdenserhverv. Der er Bidrag fra mange Sider til Fremstilling af et saadant Skib. For Det Østasiatiske Kompagni begynder det med alle Enkeltheder fra Dimensionerne, Dybgaende, Udseende, Indretning og overhovedet enhver Ting, som kræves for Formaalet, og særlig anvendes Øjemaal og Skøn over et saadant Erhvervsapparats Udseende, saaledes at det kan tilfredsstille de Fordringer, som kræves, for at gøre sig gældende i Verden. Hvilken Kombination af Tanker og Arbejde, der skal til, for at fremstille et saadant Skib, tænkes der ikke over, naar det glider forbi Øjet, selv

om det i et saadant Moment tiltrækker sig Opmærksomheden gennem Helhedsindtrykket. Og dog rummer Sammenføjningen og det, der ydes fra mange Sider af Detailarbejde, ogsaa fra Leverandører udenfor Værftet, saa mangeartede Bidrag for at frembringe et saadant, rigtigt betragtet, poetisk Erhvervsredskab, at der næppe er Tvivl om, at naar Skibet er færdigt, er der mange, som føler Glæde over at have været Medfrembringere, og det kan vel ogsaa hændes, at naar Skibet glider bort fra Stedet, hvor det er fremstaaet, følges det af Tanker paa dets Fremtidsbane.

United Baltic Corporation. Dette Selskab er dannet efter Krigens Afslutning for engelsk-dansk Regning for et stort fremtidigt Formaal, som tildels venter paa den Udvikling, som den mægtige østlige Del af Europa og den sig dertil sluttende Del af Asien vil og maa blive Genstand for ved Østersøens Aabning i Kraft af Fremdriftens og Selvirkningens uskrevne Love. Altsaa er dette Foretagende dannet for at deltage i den Udvikling — Vekselvirkning i Verdenserhverv — som endnu venter paa baade indre og ydre Paavirkning for at udfolde sig. For dette Selskabs Fremtidsdeltagelse i Verdenserhverv ligger ingen

specielle Maal eller Beregninger, men Overbevisning om mangeartede Muligheder, som gennem Forholdets Natur ikke lader sig beregne, da meget deraf hører Fremtidens Nyudvikling til.

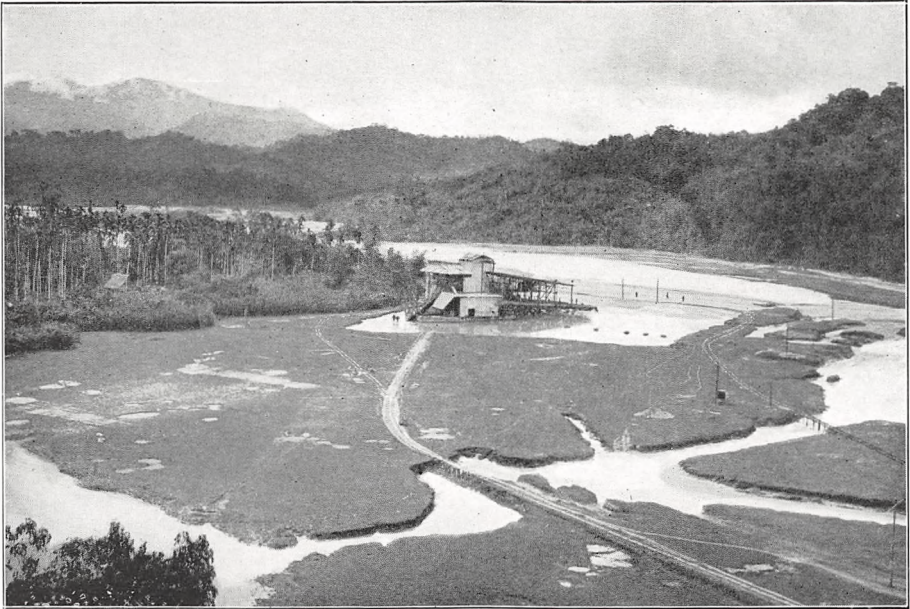
Medens det store Formaal: Deltagelse i en Udvikling til Gavn for selve Udviklingen, saaledes venter paa selve Begivenhedernes Udvikling, virker Selskabet ved, jeg kan sige Forarbejder og Forberedelser til Formaalet i Østersøen og den øvrige Verden fra Hovedkontoret i London. Resultatet af dette Fremtidsinitiativ hører det Fremtiden til at berette om. Forhaabentlig kan der findes rigt Stof til Fortsættelse af „Tilbageblik“ og „Udvikling“.

Baltiska Export Kompaniet, Stockholm. Dette Selskab er oprettet med det særlige Formaal at udvikle Sveriges Eksport, særlig dets Rigdomskilde: Træ, til andre Dele af Kloden, og Resultatet er blevet, at det har faaet sin største Kunde i Det Østasiatiske Kompagnis Agentur i Sydafrika, som er beskrevet forhen. Men herudover dyrker Selskabet andre Afsætningsomraader og har hidtil haft gode Resultater, økonomisk og for Formaalet, og det har gode Fremtidsbetingelser at udvikle.

„Ota“, *Nakskov.* Selskabet er udvidet under Krigen med Det Østasiatiske Kompagnis Medvirkning for udover Tilvirkning af Havregryn at importere og forarbejde Ris til almindeligt Forbrug, saaledes som der dengang var en stærk Trang, og selv om Krigens Ophør forandrede de Vilkaar for Risimport, som var raadende under Krigen, har Virksomheden om ikke i større Udstrækning, som Beliggenheden

heller ikke har kaaret den til, dog opnaaet tilfredsstillende økonomiske Resultater for sit oprindelige Formaal.

East Asiatic Rubber Estates, Ltd., Mount Austin Rubber Estates Ltd., Teluk Merbau Plantations Ltd. er engelske Plantageselskaber,



Udsigt over Pong-Dalen med Gravemaskinen i Virksomhed.

hvis Virksomheder er omtalt i Forbindelse med Kompagniets Singapore Filial, fordi Kompagniet er Stifter og Leder af Plantagerne og har betydelige økonomiske Interesser deri. Sammesteds er gengivet Billeder fra Plantagerne, som bidrager til at belyse den almindelige Samfundsudvikling, der følger med Plantagedriften.

Derimod er Pong Tin Mine af Det Østasiatiske Kompagni fuldt

og helt overdraget til Det Østasiatiske Industri og Plantage Kompagni og er for dette Selskab et godt Aktiv. Selve Pong Tinmine glider i sin paa denne Maade uselvstændige Tilværelse ind som et lille Appendix, og dog kunde Virksomheden, som den er, fremtræde som en selvstændig Virksomhed med egen Kapital, Bestyrelse, Direktion etc. og derved for Bevidstheden forme sig som et betydningsfuldt



Fra det hydrauliske Anlæg i Bangkhum.

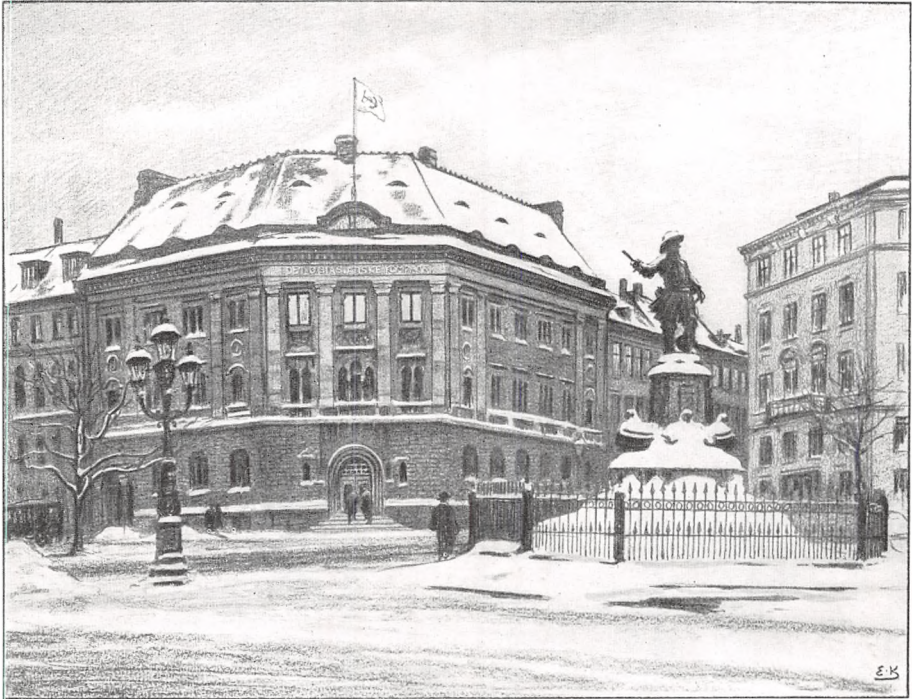
Erhvervsled. Som det er, bidrager det til at erhverve til Danmark udefra, og de Betingelser, som er til Stede for fremtidig Udvikling, vil blive benyttet.

Stettiner Oelwerke. Kompagniets overvejende Deltagelse i dette Selskab skyldes ogsaa Krigen, men et normalt og godt Formaal, som selve Udviklingen siden Krigsperioden er det bedste Bevis for. Siden

det fra en lille Begyndelse i 1910 vedblivende er udvidet og udviklet, har det nu en Virkekapacitet som Sojakagefabriken, saaledes at det kan og virkelig forarbejder ca. 150.000 Tons Raastoffer om Aaret, der som til Sojakagefabriken fornemlig fremskaffes til Fabriken af Det Østasiatiske Kompagni. Udover at Selskabet merkantilt bedømt er et lukrativt Foretagende, er det i sin vekselvirkende Egenskab en betydelig Kunde for Det Østasiatiske Kompagni, samtidig med at Fabriken har en for den velvillig Forbindelse i Kompagniet paa Baggrund af dets Verdensstilling ogsaa i dette specielle Forhold. Altsaa, Vekselvirkningen er her som i de andre af Kompagniets samvirkende Led til fælles Gavn.

IV.

Efter den foregaaende Verdensvandring og Udflugt til Datterselskaber fra Det Østasiatiske Kompagnis Hovedsæde paa det historiske Gammelholm vil jeg anstille nogle Betragtninger i Forbindelse med Efterkrigstiden og give et samlet Omrids af den Udvikling, der er foregaaet i Det Østasiatiske Kompagni i denne Periode.



Kompagniets Hovedkontor.

Ved at betragte Kompagniets vinterprægede Bygning og Billeder fra Plantager, Skove og andre Virksomheder i Troperne, som er taget samtidigt i Februar 1929, kan jeg henfalde i Betragtninger over Modsætningerne overalt paa denne lille Klode, som uberørt deraf ustandselig fortsætter sin Vandring i det uendelige Verdensrum. Modsætning-

gerne behøver ikke med Povl Møller at søges i Naturen i Syden, naar Norden staar klædt som en yndig Brud. De findes i rigeligt Maal i det daglige Liv, men dybere betragtet bunder mange Modsætninger ikke i Realiteter, men i forskelligartet Opfattelse af det samme Forhold. I det omfattende og forgrenede Verdenserhverv gør der sig saaledes utallige Modsætninger gældende. Ogsaa i Det Østasiatiske Kompagni med sit store Net af Erhvervsarter mødes mange Modsætninger under det paa Billedet snedækte Tag, ikke for at uddybes, men for at udlignes til Gavn for Hovedformaalet.

I den Del af „Tilbageblik“, som jeg har forfattet før 1914, har jeg fremhævet, at Fundamentet for Erhvervslivet er Tillid, at Penge kun er en Maalestok for Værdier, at der kun eksisterer en Brøkdæl af de Penge, hvormed Samfundsværdierne maales, og at Bankinstitutionerne er Bærerne af den samfundsmæssige økonomiske Tillid. Særlig Efterkrigstiden er fuld af beklagelige Begivenheder paa Grund af svigtende Tillid, Mangel paa virkelige Penge og nogle af disse Institutioners Handlemaade. Følger heraf vil vedblive, til det danske Samfund har bragt sine økonomiske Forhold i Orden. Den sikreste Fremgangsmaade til Opnaelse af dette Maal er, at Danmark betaler sin Gæld gennem Flid og Sparsommelighed. Danmark har gode Erhvervsbetingelser, men Erhvervslivet som Helhed trænger til at reguleres for at tilvejebringe det rette Forhold mellem Aarsag og Virkning. De Levevilkaar, som udviklede sig under Krigen, er det vanskeligt at komme bort fra, selv efter at det er aabenbart, at den virkelige Overflod, som jeg har omtalt i første Afsnit, var forvandlet til Indbildning. Saa længe Landet selv kan yde Kredit og drage Penge til sig fra Steder, der bugner deraf, kan der leves paa Indbildning — Gæld. Danmarks Erhvervsliv har været præget af mangeartede Forhold. Det indbyrdes Erhverv har floreret. Midlerne dertil har i mange Tilfælde været furneret af Pengeinstitutioner, som, for at beskytte sig selv,

lod den kunstige Kredit leve. At saadan Fremgangsmaade udvikler sig til dyr Galgenfrist, har der været flere beklagelige Eksempler paa. Selv om der nu paapeges særlige Omraader, som Tabene træffer, breder disse sig til Samfundet i Almindelighed og derigennem til Steder, som er aldeles uden Skyld deri. Det danske Erhvervsliv er under Vilkaarene fra Krigens Begyndelse blevet forrykket og har antaget andre Former end før Krigstiden. Mange rettænkende og velmenende Mennesker har i Skrift og Tale forsøgt at ret- og vejlede Nationen for at bringe de økonomiske Forhold tilbage paa et sundt Grundlag. Vilkaarene for dansk Erhvervsliv skyldes dog ogsaa i nogen Grad Vilkaarene i Verden. Men medens Danmark har dyrket sit Liv, er der andre Stater, som ikke har haft saa gode Erhvervs vilkaar under Krigen, der nu kan staa som økonomiske Eksempler for Danmark, og Lande, som var direkte og stærkt medtaget af Krigen, har gennem maalbevidst Flid og Dygtighed og under Tvang af Nødvendigheden hævet sig igen. Medens Maalestokken for Penges Betalings- evne har været svingende for næsten hvert Land i Europa, ligesom i Danmark Kronen, er der Omraader, hvor dansk Erhverv har staaet nogenlunde uberørt deraf, saaledes Danmarks Hovederhverv: det danske Landbrug. Paa selve Verdensmarkedet har særlig dansk Skibsfart virket under de der herskende Vilkaar. Ved Erhverv udefra i f. Eks. Sterling blev Danmark vildledt ved de mange Kroner, det i Forhold fik hjem for sine Ydelser — det var en af Inflationens Foreteelser, hvis virkelige Værdi og Indflydelse for længe blev miskendt eller misforstaaet. Følgerne af Indbildningen er dog ikke udlignet ved Kronens Overgang til Pari. Dels er Resultaterne fra Fortiden af Underværdiperioden ført med ind i Fremtiden, men navnlig har Samfundet ikke taget Konsekvenserne af Kronens Stabilisering, som er af mangeartet Natur og virker fra Samfundsadministration ind paa personlige Forhold. Mange modstridende Interesser kan

vel kun Tid efter anden reguleres af Forholdene. Over de Lande, særlig i Europa, som vedblivende virker med en unormal Værdimaaler for deres Pengevæsen, kunde der vel nok anstilles forskellige teoretiske Betragtninger, og ligeledes kunde der anstilles forskellige Betragtninger over internationale Erhvervsvilkaar og paapeges forskellige Foreteelser, Nationerne imellem, som ogsaa indvirker paa Danmark, saaledes Forskydninger i Penge til Omraader, hvortil de medfører Magtforøgelse, eftersom det er en uantastelig Kendsgerning, at Penge er Magt. Danmark har ingen Skyld i Forskydninger af denne Art, men derimod i, at det ikke har bibeholdt en normal økonomisk Ligevægtsstilling, og at det ikke maalbevidst og energisk arbejder paa at bringe Samfundet under normale økonomiske Vilkaar, fornemlig ved at bringe Aarsag og Virkning i Samfundsadministration og Samfunds-erhverv i Overensstemmelse med hinanden. Jeg nærer den Overbevisning, at ved praktisk og omsigtsfuld Fremgangsmaade kan Danmark blive en Erhvervsfaktor af høj Rang med en sund økonomisk Status.

Det er med nogen Ret, at jeg saa alvorligt omtaler og paapeger Bristen i Danmarks økonomiske Liv i Kraft af det Beslag, der blev lagt paa Det Østasiatiske Kompagni og mig selv under Krigen, som jeg har oplyst i første Afsnit. Dernæst for Kompagniets Ydelser og Medvirkning til at raade Bod paa de Samfundsskader, som var paaført Danmark særlig efter Krigen. Herudover har Det Østasiatiske Kompagni sit Hovedsæde i Danmark, og selv om det har sit Hovederhverv ude i Verden, paavirkes det af de Vilkaar, som raader i dets Hjemland.

For ca. 10 Aar siden var Verdensforholdene saaledes forrykkede af Krigsbegivenhederne, at det var langt vanskeligere end ellers at bedømme den fremtidige økonomiske og erhvervsmæssige Udvikling. For Det Østasiatiske Kompagni med sin Hovedopgave, Verdenserhverv, og sin store Verdensorganisation, var det nødvendigt at disponere i Overensstemmelse med Udviklingen, og lade denne være Vejleder for den nærmeste Fremtid.

Som jeg har berørt, var der foregaaet betydningsfulde Forskydninger i Danmarks økonomiske Forhold. Det økonomiske Grundlag, Kompagniet har bygget sin Fortid paa, Tillid, af den Art, som jeg beskriver Side 115 og 116 i „Tilbageblik“, skulde nu staa sin Prøve ude i Verden, og det har den gjort. Tillid af den Art, som jeg fremhæver, har mødt Kompagniet ude i den store Verden, og det tilskriver jeg Kompagniets Handlemaade.

Indenfor den forholdsvis lille Ramme, der danner Hovedsædet for Det Østasiatiske Kompagni, vil jeg samtidig med at samle Hovedresultatet af Kompagniets Virksomhed fremdrage nogle af de Kendsgerninger, der bidrager til at anskueliggøre Kompagniets Samfunds betydning gennem Erhverv udefra.

Efter Krigen var Kompagniets Fremdrift hæmmet af de herskende usikre Forhold, men Hovedformaalet var stadig at opfylde dets mangeartede Pligter, og uden at anlægge en optimistisk Bedømmelse er det min Opfattelse, at udover i fuldt Maal at have opfyldt sine Samfundspligter og Pligter lige overfor Aktiekapitalen, har Det Østasiatiske Kompagni paa et solidt Grundlag udviklet sig til et sundt og levedygtigt Verdenserhverv.

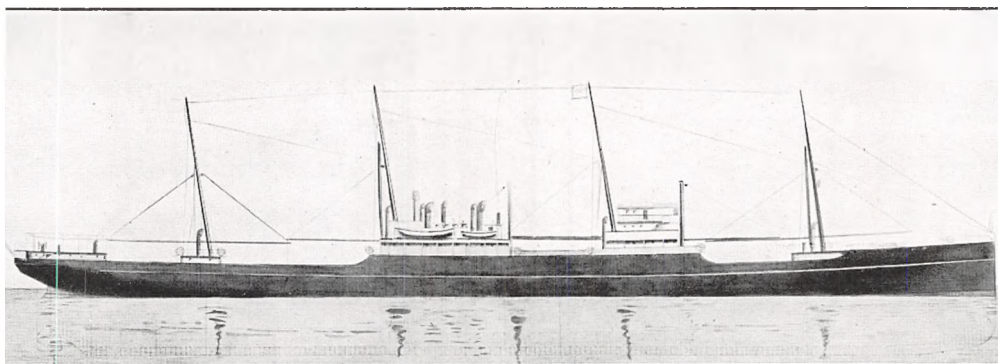
Nogle af de første Overvejelser efter Krigens Ophør gjaldt Skibsfarten. Verdenstonnagen var tyndet ud af Krigstiden, Fragtraterne høje, men Skibsbygningen begyndte at tage Fart til dyre Priser, og det var ret indlysende, at i Løbet af nogle Aar vilde Fragtraterne være i Misforhold til de herskende Byggepriser. Spørgsmaalet var, om Fragtraterne, efter at Skibene var færdigbyggede, vilde holde sig længe nok til, at Overprisen kunde blive afskrevet, før der atter indtraadte Normalfragter. Da dette var mere end tvivlsomt, gik Kompagniet langsomt og forsigtigt frem. Byggeprisen dengang var ca. 200 % højere end i Førkrigstiden, og Forholdet mellem Byggepriser paa Kompagniets enkelte Nybygninger fra den Tid og Nutidsfragter

har det ikke været muligt at regulere af de for en Tid herskende højere Fragtrater og Skibenes ordinære Afskrivninger, men Forholdet er udlignet, saaledes at Kompagniet staar med en særlig god og forholdsvis ny Flaade til en bogført Værdi, som svarer til de gældende Fragtrater.

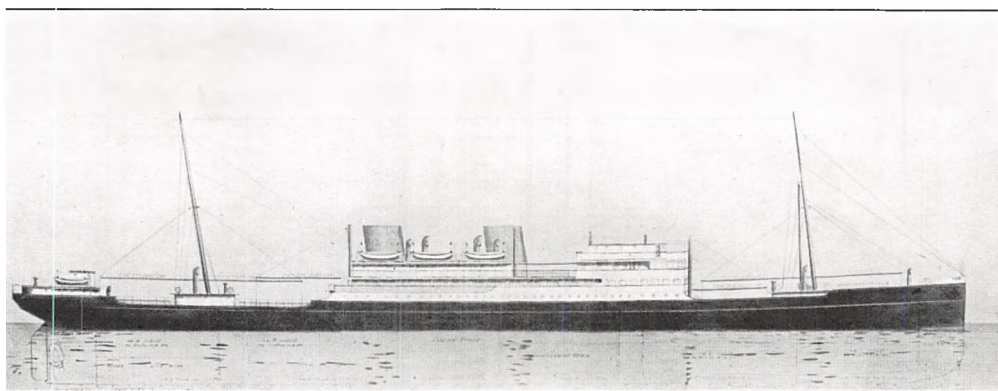
Efter at Priserne paa Nybygninger atter er paa et forholdsvis normalt Grundlag, har Kompagniet optaget det Nybygningsprogram, som det under og efter Krigen stillede i Bero. Ved Udgangen af 1928 havde Kompagniets Flaade en Lasteevne af ca. 210.000 Tons, og i Bestilling er nu 10 Skibe med en Lasteevne af ca. 122.000 Tons. 7 af Skibene bygges af Nakskov Skibsværft og 3 af Burmeister & Wain, som desuden leverer Hovedmotorerne til alle Skibe. Dette er en Forøgelse af Kompagniets Tonnage paa ca. 60 %, men i Betragtning af Skibsfartens Betydning for Det Østasiatiske Kompagni og særlig som Følge af dets stærkt tiltagende Verdensomsætning vil Kompagniets Flaade blive yderligere forøget. En saadan Forøgelse vil sammen med den stærke Tilvækst af Tonnage gennem driftige og energiske danske Redere forøge dansk Erhverv udefra.

De omstaaende Billeder af Tegninger til disse Nybygninger vil bidrage til at fremstille Skibenes Fremtoning og Karakter. Ved at sammenholde dem med de Nybygninger, som er afbildet i „Tilbageblik“, vil, som foran omtalt, fremgaa, at den specielle Karakter af Kompagniets Skibe bibeholdes, men at de er forbedret, saaledes at de baade svarer til det almindelige Fremskridt og bidrager til, at Kompagniets Flaade kan bevare sit Ry ude i Verden.

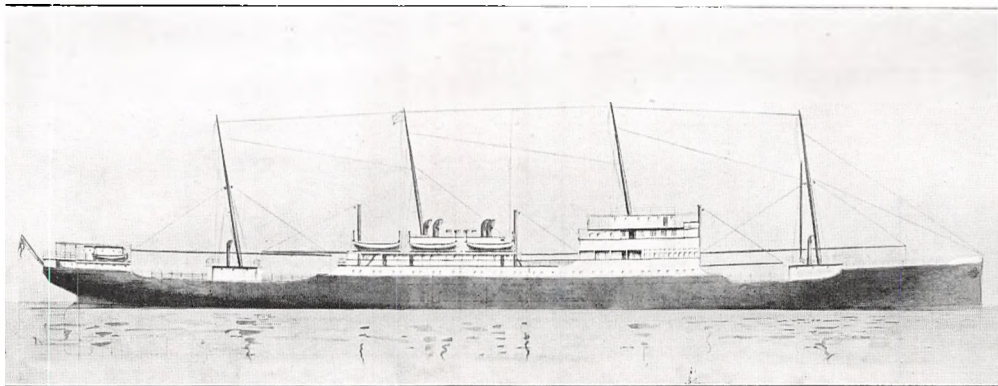
Det Østasiatiske Kompagnis 3 Hovedprincipper — Vekselvirkning, Gensidighed og Konsolidering har været uvurderlige Bidrag til Kompagniets Vækst og Verdensstilling. Vekselvirkningen virker som en uimodstaaelig Stimulans og Udviklingsfaktor fra en Afdeling til



Dimensioner: Længde 488 Fod, Bredde 63 Fod 6 Tommer, Dybde 40 Fod.



Længde 484 Fod, Bredde 62 Fod, Dybde 40 Fod.



Længde 468 Fod, Bredde 58 Fod, Dybde 36 Fod.

Typer af Skibe kontraheret for til Kompagniets forskellige Ruter.

en anden. Hovedkontorets Afsætningsbetingelser og tiltagende Om-sætning udvikler Filialer og Agenturer til tilsvarende Ydelser, og omvendt, som bekræftes af Væksten i Kompagniets Handelsomsæt-ning og Anvendelse i Forhold dertil af fremmed Tonnage, hvilket kan føre til at anstille Betragtninger over de Verdenstraade, der løber sammen i det forholdsvis lille og stille Hus paa Gammelholm.

Somme Tider vandrer mit Blik paa den Globus, der staar foran mig, i Tankerne til et af Kompagniets Skibe, hvis Position tilsyne-ladende er paa Ryggen af Kloden, og en Tanke afføder en anden. Saaledes leder dette nu Tanken hen paa min tilfældige Fremstilling af Motorskibet „Danmark“s Fart fra Vladivostocks sikre Havn til Syd-havnens Indesluttethed, og selv om denne Rejse i Tankens Hurtighed er fremstillet som en rolig Sejlads, har den været ret omskiftelig.

Ved at anstille Betragtninger over Vekselvirkningen, som den praktiseres af Det Østasiatiske Kompagni, har jeg Vanskelighed ved at finde den virkelige Begyndelse og Aarsag til Vekselvirkning. Selv imellem to Grene kan den have Rod i Forhold, som, naar de for-følges, fører ud i Fortiden. Selve Vekselvirkningens Væsen er af saa indviklet Art, at den vanskeligt lader sig udrede paa anden Maade end ved at anlægge den Betragtning, at hele Livet, som det er levet i Fortid og leves i Nutid, er en Kæde eller et Væv af Vekselvirkning. Ved min Fremstilling af Det Østasiatiske Kompagnis Virksomhed har jeg fremhævet, at det har til Hovedopgave at erhverve udefra. Men ved at anlægge denne Betragtningensmaade naar jeg til det, i og for sig vel rigtige, Resultat, at det ikke alene er dem, der personlig virker indenfor Det Østasiatiske Kompagnis Rammer, som bidrager til Kompagniets Erhverv udefra, men som Helhed det danske Samfund paa mange forskellige indirekte Maader. Maaske gaar man i den daglige Vandring paa Gaden forbi personlig fuldstændig ukendte Mennesker, som gennem den almindelige Udligning af Sam-

fundsydelse indirekte medvirker til Kompagniets Erhverv udefra. Til forskellige Tider og under forskellige Former har jeg fremsat den Paastand, at et Samfund ikke i Længden kan bestaa alene ved indbyrdes Betjening, men som Verdensforholdene er, og ifølge den Betragtning, jeg her gør gældende, bidrager Samfundet som Helhed til Erhverv udefra. Da jeg i 1892 fra Østen var paa Besøg i København, blev jeg glædelig betaget af den Foretagsomhedens Aand, som herskede, og hvis Midtpunkt var en handlekraftig og vidtskuende Personlighed, med hvem jeg ogsaa udvekslede Meninger om, hvorvidt Danmark med sin geografiske Beliggenhed egnede sig til saadan yderligere Udvikling af Verdenserhverv, som dengang særlig laa mig paa Sinde. Dette Besøg for ca. 37 Aar siden for andre Formaal førte til Oprettelsen nogle Aar senere af Det Østasiatiske Kompagni i København og derigennem til den Vekselvirkning mellem Danmark og den store Verden, som omtales i dette lille Værk.

Naar jeg nu i Fortsættelse af Kompagniets Skibsfart forsøger at fremstille Virkningerne af Kompagniets Handelsvirksomheder, som de samles i Kompagniets Hovedsæde i Samvirke med Skibsfarten, kommer jeg atter til at henpege paa den betydelige samlede Omsætningsvækst, der er sket i de sidste 10 Aar, og med hvilken Skibsfarten af nærliggende Grunde ikke kan holde Skridt. Jeg skal kun paapege, at medens Konjunkturerne navnlig er bestemmende for Svingningerne op eller ned i Vareomsætningen, kan Skibsfarten ikke reguleres efter saadanne Svingninger uden Følger, som kan være skæbnesvangre.

Jeg finder det formaalstjenligt særlig at fremhæve, at den Vækst i Omsætningen, jeg herefter vil omtale, ingenlunde medfører en tilsvarende Gevinst. De Omsætningsforhold, som forelaa før Krigen, medførte større Ensartethed mellem Omsætningens Omfang og det økonomiske Resultat. Vilkaarene i Verdenserhverv er blevet forryk-

ket paa Maader og af Forhold, som fra Dag til anden glider ind i Bevidstheden som Kendsgerninger, der maa og skal regnes med, uden at der maaske bliver reflekteret særlig over de Foreteelser, som er Følger af den Konkurrence, som de forandrede Verdensforhold nødvendigvis har medført. Et langt større Erhvervsmaskineri som Helhed er fremstaaet, der ligesom har udviklet det menneskelige Behov i Almindelighed. Udbudet synes at stimulere Besiddelses- eller Nydelsestrang. Men dette er atter Samfundsforeteelser, som ikke er nødvendige for min Opgave, selv om det kunde være vejledende at vide Besked dermed. Derimod maa Det Østasiatiske Kompagni handle i Overensstemmelse med de Kendsgerninger, som foreligger, og en af de væsentligste Faktorer, der skal regnes med, er Konkurrencen, der, som jeg paapegede, forrykker Vilkaarene, det vil sige Forholdet mellem Omsætningens Størrelse og Resultaterne deraf. Det er, ligesom der nu skal mere Arbejde til Opnaelse af det, som er Formaalet for al Erhvervsvirksomhed, end tidligere. Dette er Grunden til det i Forhold til tidligere, jeg kan vel sige Misforhold imellem Aarsag og Virkning. Saaledes ogsaa mellem Verdenstonnagen og Verdensomsætningen. Skibsfartens og Skibsbygningens økonomiske Interesser griber ind i hinanden og bidrager til Udviklingen af Tonnagen udover Omsætningens Behov paa nogle Omraader. Allerede før Krigen, Side 39 i „Tilbageblik“, har jeg skildret Følgerne af den daværende stærke Vækst i Verdensomsætningen, som Kompagniet ved sine Dispositioner vedvarende har holdt sig for Øje. Alle Forhold taget i Betragtning har Det Østasiatiske Kompagni dog særlig Grund til Tilfredshed.

Naar jeg ser tilbage paa de sidste 10 Aar og særlig de første Aar efter Krigen, da de Forhold, denne havde skabt, hang truende paa alle Erhvervsomraader, kommer jeg atter tilbage paa Tillidens Magt. At frembringe Tillid ved at underbygge Tilliden til Fremtiden er og

har været en dyrket og paaskønnelsesværdig Opgave for de store Verdensbanker. Uden særlig usund Optimisme har de ved naturlige Lejligheder, saaledes ved Aflæggelsen af Beretninger, bidraget til at underbygge den økonomiske Tillid til Fremtiden, som de selv ogsaa ifølge den Egenskab, jeg har tillagt Bankinstitutionerne, er Bærere af. Den Tillid, som Erhvervslivet som Helhed og Verdenserhvervet i Særdeleshed ikke kan undvære i den moderne Form for Verdenshandel, som jeg har fremstillet den i „Tilbageblik“, og som Verdensbanker udligner indbyrdes, er den nødvendige Faktor for al Art af Erhvervsvirksomhed, for at Erhvervslivet kan opfylde sin ofte ubevidste Samfundsopgave, som jeg ogsaa har paapeget i „Tilbageblik“. Under Benævnelsen Erhvervslivet i denne Betydning hører selvfølgelig Bærerne af den samfundsmæssige økonomiske Tillid, Bankinstitutionerne, og med fuld Overbevisning kan jeg udtale, at alle de store Verdensbanker, med hvem jeg baade direkte og indirekte har den Glæde at være bekendt, samvittighedsfuldt og under betryggende Former fuldtud har opfyldt deres Pligt, og dette kan det tilskrives, at Verdenserhvervet gennem 10 vanskelige Aar har arbejdet sig frem til den betryggede Stilling, det indtager. For Det Østasiatiske Kompagnis Vedkommende skal jeg i denne Forbindelse henvise til det, jeg skrev Side 91 og fremhæve, at Kompagniets Verdensposition paa Erhvervslivets Omraade skyldes den Tillid, de store Bankinstitutioner omkring i Verden har vist det, en Tillid, som har Rod i Fortiden længe før Krigens Udbrud. Jeg vil dog atter fremhæve, at Grundlaget for Det Østasiatiske Kompagnis Begyndelse i Danmark skyldes Landmandsbanken og Geheimeetatsraad Glückstadt. Men efter nogen Tids Forløb var Kompagniet vokset saaledes i Verden, at det var vanskeligt for dansk Bankvæsen at opfylde de Krav, der knyttede sig til Kompagniets tiltagende og forgrenede Verdensomsætning, og efter de beklagelige Forhold, som senere udviklede sig,

stod Kompagniet i sit Hjemland uden finansiell Bankbaggrund. Der har ikke fra dansk Bankvirksomheds Side været nogen saadan Tilnærmelse, som Kompagniet har været Genstand for udefra for bankmæssig Forbindelse for indirekte at vekselvirke med dette i dets Verdensomsætning. De foranstaaende Oplysninger kan bidrage til Forstaaelse af Verdenserhvervets Væsen og Vilkaar og give et Billede af Det Østasiatiske Kompagnis Livsbetingelser, men et særlig vigtigt Moment for en rigtig og uhildet Bedømmelse af Kompagniets Væsen og Virkemaade er den Kendsgerning, at København blev valgt til Sæde for Kompagniet af patriotiske Hensyn, og dette har præget Kompagniets Udvikling og Dispositioner fra Begyndelsen til senest, og har medført, at der under forskellige Former er lagt Beslag paa Det Østasiatiske Kompagni og dets Ledelse for Samfundsformaal, som ogsaa har medført økonomiske Byrder.

Paa denne Baggrund vil efterfølgende objektive Statistik have særlig oplysende Betydning.

I 32 Aar har Kompagniet udbetalt ialt Kr. 154.396.194.93 i Dividende, hvilket svarer til 18,37 % aarligt af den gennemsnitlig anvendte Aktiekapital.

I det i Marts 1897 udsendte Prospekt blev det meddelt, at der turde paaregnes et Udbytte til Aktionærerne af ca. 8 % pro anno. At dette Løfte er blevet saa betydeligt overtruffet skyldes særlig de under og efter Krigen herskende Konjunkturer.

Skatter og Afgifter etc. har for 32 Aar andraget ca. Kr. 85.804.000. Deraf falder kun ca. $\frac{1}{2}$ Million Kroner paa Aarene fra 1905, da Selskabsbeskatningen traadte i Kraft, til 1913, det sidste Fredsaar, og alene for de sidste 10 Aar udgør de Kr. 52.000.000.—.

I denne Forbindelse bør det fremhæves, at Selskabsbeskatningens Teknik gennem den skarpe Afgrænsning af de enkelte Skatteperioder og Sondringen mellem Formue og Indkomstbegreber for et Selskab

af Det Østasiatiske Kompagnis Organisation medfører en uforholdsmæssig Beskatning. Det Østasiatiske Kompagnis Erhvervsresultater lader sig ikke maale ved 365 Dage, fordi Forholdene fletter sig fra et Aar ind i et andet, ofte langt ud i Fremtiden. I det foregaaende har jeg henvist til Kompagniets økonomiske samfundsmæssige Byrder. De Værdiforringelser, som er fremstaaet, er akkumulerede Driftstab, som Kompagniet har maattet dække ved Afskrivninger.

Ved Erhverv udefra har Kompagniet i samme Tidsrum tilført Danmark ca. 810 Millioner Kroner, som gennem mange Kanaler spredes i den danske Befolkning og derved forøger den almindelige Betalingsevne og Erhvervsomsætning. Denne Tilførsel har været progressiv og var i 1928 over 47 Millioner Kroner.

Kompagniets industrielle Datterselskaber har i disse 32 Aar eksporteret fra Danmark for ca. 556 Millioner Kroner, heraf alene for de 2 sidste Aar ca. 95 Millioner Kroner, som sammenholdt med de i Industrieretningen meddelte Tal rundt regnet andrager en Sjette-del af den samlede danske Industrieksport.

Det Østasiatiske Kompagnis samlede Vareomsætning siden Krigens Ophør har været ca. 6.330.000 Tons. Værdien andrager ca. 2 milliarder 180 Millioner Kroner. Heraf er ca. 2 Trediedele befordret med fremmede Skibe. For at anskueliggøre Omfanget af denne Vareomsætning kan anføres, at den svarer til ca. 500 Gange Motorskibet „Danmark“s Befordringsevne.

Handelsafdelingernes Nettofortjeneste paa Vareomsætningen ved Hovedkontoret i de sidste 10 Aar har været Kr. 29.938.593.85, hvilket belyser Forholdet mellem Omsætning og Fortjeneste. Som jeg har paaapeget allerede i „Tilbageblik“ og uddybet i det foregaaende, staar Fortjenesten ikke i samme Forhold til Omsætningen som tidligere. Masseomsætning og Konkurrence følges ad. Moralen for Deltagelse i Nutidens Omsætning er: Masseomsætning og omhyggelige Dispositioner.

Skibsfartsafdelingens Nettofortjeneste har i samme Tidsrum været Kr. 109.853.493.37, inklusive Afskrivninger. Baltisk Amerika Linje har indtil 1928 været en separat Linje med eget Regnskabsvæsen, men er nu inkluderet i Kompagniets Aktiver.

Filialernes Nettofortjeneste i samme Tid har været Kroner 56.484.582.93. Dette Beløb omfatter ogsaa Resultatet af den Handelsomsætning, som har fundet Sted mellem Filialerne og Agenturterne indbyrdes.

Udbytte af Kompagniets Andel i Datterselskaber i disse 10 Aar andrager Kr. 34.880.599.99. Beløbet er Udbytter ud af disse Selskabers Overskud, medens Henlæggelser og Konsolideringer foregaar indenfor Selskabernes egne Rammer.

Balancen har været jævnt voksende under hele Kompagniets Levetid. Fra en Aabningsbalance paa knap 3 Millioner Kroner voksede den i det første Tiaar til ca. 30 Millioner Kroner og naaede sit nominelt højeste Talbeløb i Inflationsaaret 1924 med ca. 231 Millioner Kroner, som, hvis Kronen havde været normal, kun vilde have været ca. 160 Millioner Kroner. I de efterfølgende Aar er Balancen steget med ca. 40 Millioner til ca. 200 Millioner Kroner i 1928. Som det fremgaar af ovenstaaende, betegner dette Beløb dog ikke Kompagniets fulde Vækst, fordi Filialernes og Datterselskabernes Balancer kun er inkluderet i Kompagniets Balance med henholdsvis Saldobeløb i Mellemlægning og Aktiebesiddelsen. Ved Indgangen til 1929 var Det Østasiatiske Kompagnis Aktiekapital 50 Millioner Kroner og Reservefond 50 Millioner Kroner. Overførsler androg ca. 7 Millioner Kroner og Pensionsfondet ca. 13 Millioner Kroner, som er fremstaaet alene ved Bidrag fra Kompagniet, dets Bestyrelsesraad og Direktion samt paaløbne Renter. Samtidig var de Samfundsbidrag, som er omtalt i det foregaaende, fuldt afskrevet, og Kompagniet er konsolideret og organiseret saaledes, at det kan del-

tage i den Udvikling, som finder Sted i den mellemfolkelige Om-sætning.

Den foranstaaende talmæssige Fremstilling belyser Det Østasiatiske Kompagnis samfundøkonomiske Betydning og dets udbyttegivende Evne. Men derudover har Kompagniet en udstrakt samfundsmæssig Betydning af den Art, jeg har paapeget Side 7, og herfor findes ingen talmæssig Maalestok. Den almindelige Maalestok til Bedømmelse af et Aktieselskabs Betydning, ogsaa blandt Ikke-Deltagere, er dets udbyttegivende Evne, og sædvanligvis samler Interessen sig om det, der ligger nærmest Synskredsen. Mine Betragtninger hviler paa det Grundsyn, at et Nutidssamfunds Levedygtighed betinges af Tilførslen af det nødvendige økonomiske Livsblod, som atter betinges af Vekselvirkningen med andre Samfund: Det, jeg betegner som Erhverv udefra paa Gensidighedens Grundlag.

Hovedformaalet med dette lille Værk, som fremgaar af Forordet og af selve Indholdet, har krævet en begrænset Anvendelse af det omfattende Stof, som Det Østasiatiske Kompagnis Organisation rummer. Men det fremdragne belyser, at Drivkraften i Erhvervsudviklingen er selve Verdenserhvervets Væsen, og bekræfter min Paastand, at Jorden ikke er større, end at den kan ompændes af Tankerne, og i Virkeligheden ikke større, end at den ustandselig ompændes af Verdensomsætningens Handlinger.

Under det omtalte Ophold i Europa i 1892 bestræbte jeg mig for at udvide Rammerne om Andersen & Co.'s Virksomhed paa Handels og Søfartens Omraader. Saaledes forsøgte jeg at inddrage København i mine Bestræbelser. Men ifølge mine datidige Optegnelser blev jeg mødt med en betydelig Skepsis. Naar jeg talte om Ønskeligheden af at udvikle Danmarks oversøiske Erhverv i Overensstemmelse med de Principper, hvorefter den mellemfolkelige Omsætning foregik, og med Varme paapegede Rigdomskilderne i de østlige Tropelande, kunde jeg blive udspurgt saaledes, at jeg undertiden var saa tom for Argumenter paa Dansk, at jeg fristedes til at anvende Kinesernes ramrende Pitgin-Engelsk. Det var dog ikke saaledes, at ingen hørte paa mig med Alvor og Forstaaelse, men at handle i Strid med hævdvundne Opfattelser kunde indbringe baade Spot og Skade. Jeg fik dog den Opfattelse, at København ikke alene var Sæde for Videnskab, Kunst og Litteratur, men at der ogsaa rørte sig stærke Kræfter for maalbevidst merkantil Udvikling. Med saa indtrængende Argumenter, som jeg raadede over, paapegede jeg, at dansk Handel og Skibsfart havde gode Betingelser for at bidrage til at forbedre Landets Nationalvelstand ved større Deltagelse i den mellemfolkelige Omsætning.

Danmarks Handelsflaade bestod dengang af forholdsvis smaa Skibe. De største var Thingvallalinjens, som maalte omkring 3000 Bruttotons og sejlede paa Nordamerika, — Danmarks daværende eneste oversøiske Rute, som allerede var i Hensygnen, og Sporene skræmmede.

Senere Geheimeetatsraad Is. Glückstadt og jeg havde forskellige Samtaler med senere Geheimekonferensraad C. F. Tietgen om mine

Planer, men Forholdene var ikke dengang modne til Samarbejde mellem Landmandsbanken og Privatbanken.

Et af mine vægtigste Argumenter var Frihavnen, som da var under Udførelse. Jeg paapegede, at skulde Frihavnen opfylde det Formaal, hvorfor den blev anlagt, saa maatte Danmark fremkalde og udvikle en til dette Formaal svarende oversøisk Skibsfart og Handel. Nogle havde den Opfattelse, at Danmark ikke havde Trang til nogen Frihavn, og at den kun vilde skade den gamle Havn, da der ikke var Trafik nok baade til den gamle og den nye Havn. De, der var interesserede i Frihavnen, hørte paa mig med største Opmærksomhed, men at gaa med til Realisation af disse Planer var en ny baade økonomisk og moralsk Risiko.

Under Opholdet i København kom jeg i Berøring med Personer og Kredse af divergerende politiske Retninger, men jeg rejste bort fra Danmark politisk upaavirket med den Beslutning aldrig at give mig af med Partipolitik. Min politiske Trosbekendelse er vedblevet at være: Samvirke mellem alle i Folket til Bedste for Danmark. Under dette Europabesøg var jeg blandt andre Steder flere Gange i London, og jeg kunde ikke undlade at anstille Betragtninger over, hvor meget lettere det vilde være for mig at bringe mine Planer til Udførelse der.

I 1897, altsaa 5 Aar senere, blev Det Østasiatiske Kompagni dannet, og i de henimod 12,000 Dage, der siden er gaaet, har jeg ofte anstillet Betragtninger over Fortid og Nutid, og jeg har samtidig dermed forsøgt at finde Maalestokken for Tid og en Værdibedømmelse af Livsvirksomhed, ogsaa for at erhverve til Danmark udefra.

For dette Formaal har jeg tænkt mig tilbage til Perioder, hvor Danmarks Udenrigserhverv blev dyrket, og jeg har forsøgt at anskueliggøre disse Forhold for mig selv ved Tankevandringer i Fortiden — paa Grundlag af historiske Studier og Skrifter og ved Vandringer

paa selve de historiske Steder, hvor Fortidens merkantile Liv rørte sig i Danmarks Hovedstad.

Saaledes har jeg gaaet frem og tilbage ved Børsbygningen og set udover et af de kønneste og mest maleriske Partier i København, og jeg har foretaget Vandringer forbi Gammelstrand — Duft af Fisk og Sø, krydret med kraftig Tale — og har i Beundring og Veneration hæftet mit Blik paa Thorvaldsens Museum, og i Tankerne bøjet mit Hoved for Fortiden. Naar jeg efter en saadan Rundvandring atter stod ved Børsen, har jeg ogsaa fra dette synlige Minde om Danmarks Fortid som Udgangspunkt ladet Tankerne gaa omkring 120 Tusind Dage tilbage, da Christian den Fjerde levede og virkede, og jeg har forsøgt at samle Resultaterne af Anstrængelserne af Danmarks foretagsomme og viljestærke Konge, som bestræbte sig for at skabe et politisk og merkantilt stærkt Danmark ved Indløbet til Østersøen, særlig med Holland som en Art Forbillede. Men medens Danmark paa en kostbar Maade eksperimenterede med Kolonier og Verdenshandel, bevarede Holland sine rige Kolonier, Sundaøerne, og sin Verdenshandel. Efter at Vasco da Gama havde godtgjort den merkantile Betydning af Søvejen rundt Kap det gode Haab til Indien og Østasien var Holland en af de første Nationer til at udnytte den paa praktisk Maade med Fortsættelse ind i Nutiden. Danmark derimod har kun dyre Erindringer fra den Tid ude i Verden. Herhjemme staar Børsbygningen som et stolt Minde om Danmarks initiativrige Fortid. Indenfor dens Mure har megen Foretagsomhed spiret og særlig i den nyere Tid sat levedygtige Spor i Danmarks Erhvervsudvikling. Vedblivende danner Børsbygningen Ramme om initiativrig Foretagsomhed, som ogsaa vender Blikket ud mod den store Verden, hvortil jeg ønsker Held og Fremgang.

Naar jeg til Tider efter en saadan beskreven Runde har forsøgt at danne mig et Virkelighedsbillede af Havnens Fortid, de maleriske

Kanaler og Landomgivelserne, har jeg maattet tage et Datids Oversigtskort til Hjælp, men endda har jeg ikke kunnet fastholde et Billede af Fortiden og vender tilbage til Nutidens Realiteter. Mine Tanker har dog Vanskelighed ved at løsrive sig fra det, der staar for mig som en poesifuld Foretagsomhed under andre Virkevilkaar end de nuværende. Men heller ikke heraf mægter jeg at danne mig et Virkelighedsbillede.

I samme Stemning har jeg ofte foretaget Vandringer omkring paa det handels-historiske Christianshavn. Ogsaa der har jeg standset ved de maleriske Kanaler og ved de gamle Købmandsgaarde, men fornemlig ved Indgangen til de gamle Bygninger, som for ca. 50.000 Dage siden var Sæde for Blomsten af Danmarks sømerkantile Foretagender med store Rettigheder og Statsbeskyttelse ude og hjemme. Mine Tanker tager Maal af de dengang store Skibe. Hvor er Storheden bleven af? Hvilke haandgribelige Resultater er der tilbage udover de kønne maleriske Bygninger? Og i Forbindelse hermed kan Tankerne vandre til Københavns skønneste Bygningskompleks, de 4 Palæer Amalienborg med Marmorkirken i Baggrunden, som altfor længe henlaa i Selvopgivelsens Tegn, indtil Geheimekonferensraad Tietgens Borger- og Samfundssind rejste den og desuden omgav den med et Bygningskompleks, som bortset fra andet har noget alvorligt over sig og bidrager til at give Omraadet Karakter. Disse Vandringer i det historiske København fører til Betragtninger over, hvad det er, der betinger Nedgangen eller Livskraftens Bevarelse. Den saakaldte glimrende Handelsperiode, hvoraf der nu kun er nogle Spor tilbage, leder Tanken hen paa den Kendsgerning, hvor ofte, og i mange Tilfælde ubevidst, Sag og Person forveksles. Danmarks Kolonitid synes at have affødt megen Storhedsfølelse og Selvglæde. Naar mange af Tietgens Foretagender og Andres Foretagender særlig fra 1870—90 Perioden staar levedygtige og virker i Samfundet, er det fordi de er fremstaaet af Forudseenhedens Sindelag.

Ved mine Vandringer paa Christianshavn over Volden og tilbage faar mine Fortidsinteresser Næring, naar jeg fortæller mig selv, at der boede den eller den foretagsomme Købmand, som havde sin egen vekselvirkende Erhvervsvirksomhed, hvoraf et Led var de maleriske og kønne Barker, Brigger eller Skonnerter, som laa i de stille Kanaler

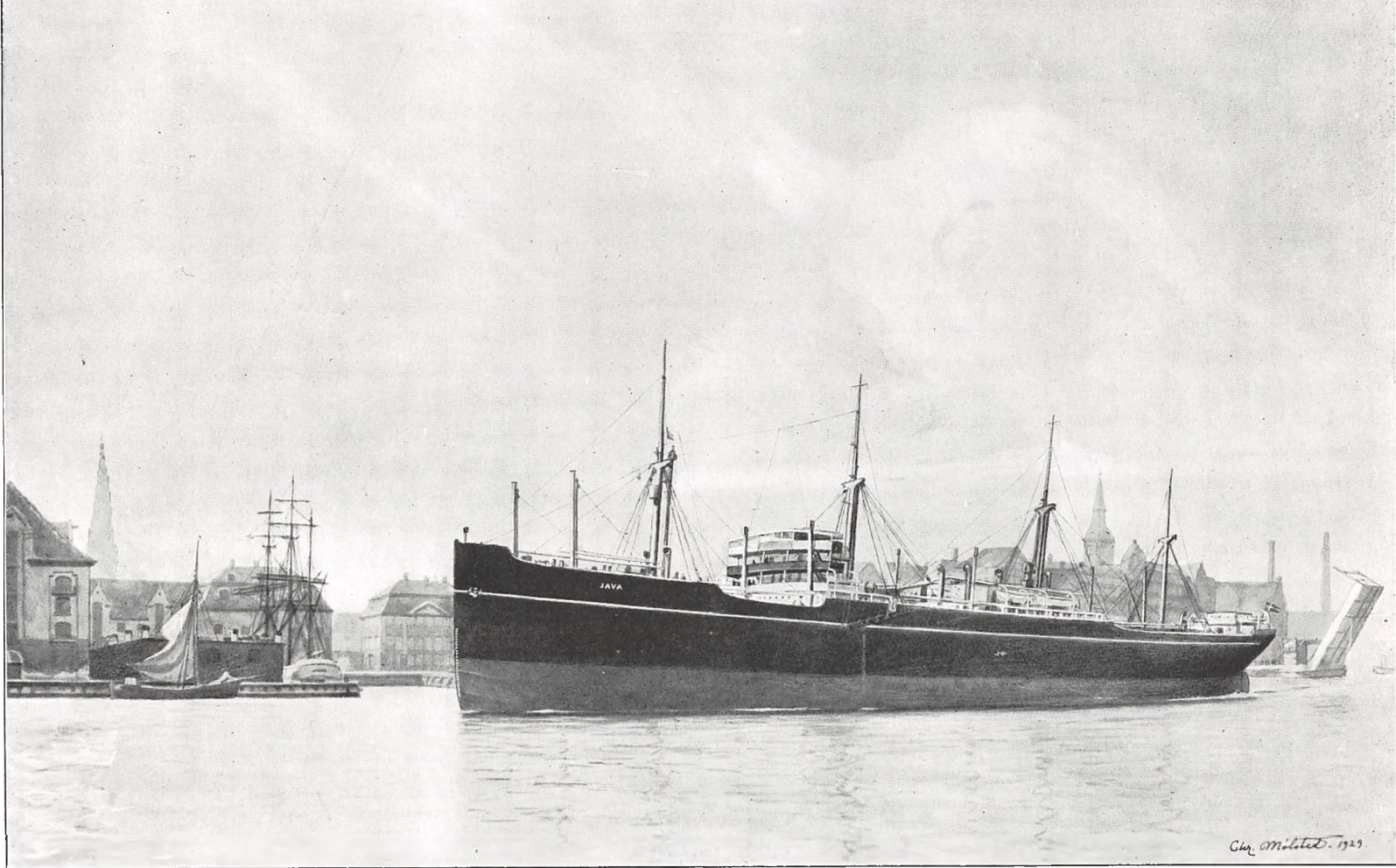


Christianshavns Kanal.

efter en Rejse til et Sted paa Kloden, særlig Vestindien. Men ved tankemæssigt at undersøge de tiloversblevne Resultater deraf kan jeg som Regel kun finde forholdsvis lidt bevaret. Det samme Indtryk fæstner sig ved at skue tilbage paa Resultaterne, som de Storkøbmænd har efterladt, der for kortere eller længere Tid tilbage var Faktorer i det merkantile Liv, som rørte sig i Danmark. Som Regel finder jeg

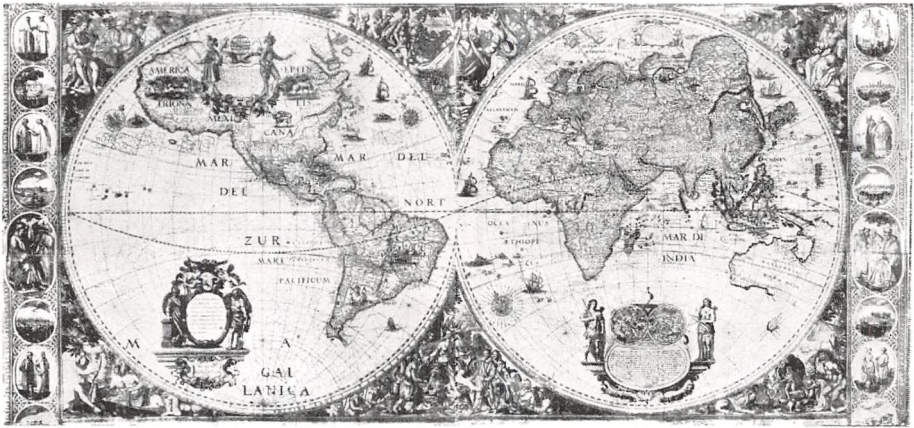


Hosstaaende Billeder med de dertil knyttede Oplysninger bidrager til at belyse de Forskydninger, der er foregaaet i Verdenserhverv i et forholdsvis kort Tidsrum. Billederne af en af Asiatisk Compagnis Kinafarere og et af Det Østasiatiske Kompagnis Motorskibe paa samme Baggrund giver en Antydning af Størrelsesforholdene. Kinafareren havde en Befordringsevne af kun ca. en Tyvendedel af Motorskibet, og fuldførte højst en Rejse i samme Tidsrum, som Motorskibet udfører 3 Rejser, og hele den Flaade af Kina- og Ostindiefarere, som Asiatisk Compagni ejede for de ca. 50.000 Dage siden, som der er Tale om, var i det samme Tidsrum kun i Stand til at befordre omkring en Femtedel af det Kvantum, som det ene paa Billedet viste Motorskib kan befordre.



Som fremhævet, er Varenes Beskaffenhed vedblivende undergaaet Forandringer. Medens f. Eks. de Ladninger, som Asiatisk Compagnis Skibe hjemførte, fornemlig bestod af Krydderier, Stoffer, Porcellain og andre Forbrugs- og Luksusvarer og afsattes saaledes ogsaa til de omliggende Lande, er en stor Del af de Ladninger, som nu hjemføres, Raavarer, der gennemgaar forskelligartede Processer af industriel Art og, som eksempelvis anført, derefter spredes paa Verdensmarkedet.

kun statelige Bygninger, hvoraf nogle endnu betegnes som Palæ saa eller saa, efter deres tidligere Indehaver. I Københavns skønne Omegn findes ogsaa saadanne Vidnesbyrd om Fortiden. Der kan være Forhold fra den Tid af virkelig samfundsmæssig Værdi, som jeg dog har Vanskelighed ved at finde. Uden Tvivl er der gaaet noget i Arv fra Fortidens merkantile Stormænd, men virkelig nedarvede Storvirksomheder fra den Fortid, jeg har opridset, finder jeg ikke.



Verdenskort fra Christian d. IV's Tid.

Naar jeg i det foregaaende har anvendt Dage som Tidsmaaler, er det for at minde om, hvor hurtig Tiden glider, og i denne Forbindelse har jeg paapeget, at der ikke fra Danmarks Stortid i Kolonibesiddelse og Verdenserhverv er gaaet noget haandgribeligt i Arv til Nutiden til at bygge videre paa.

Jeg har belyst Det Østasiatiske Kompagnis Levedygtighed, og ved omsigtsfuld Røgt og Pleje kan denne betydningsfulde Erhvervsorganisation vedblive at udvikles og bestaa Generationer ud i Fremtiden. Dette afhænger fornemlig af Viljen til at ville hos de fremtidige Ledere.

